

394D0998

31.12.94

EUROOPAN YHTEISÖJEN VIRALLINEN LEHTI

N:o L 380/1

NEUVOSTON PÄÄTÖS,

tehty 15 päivänä joulukuuta 1994,

Euroopan yhteisön energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta

(94/998/EY)

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 54 artiklan 2 kohdan, 57 artiklan 2 kohdan viimeisen virkkeen, 66 artiklan, 73 C artiklan 2 kohdan, 87, 99, 100 A ja 113 artiklan, 130 S artiklan 1 kohdan ja 235 artiklan yhdessä 228 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen ja 3 kohdan ensimmäisen alakohdan kanssa,

ottaa huomioon komission ehdotuksen⁽¹⁾,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin lausunnon⁽²⁾,

sekä katsoo, että

Euroopan yhteisöt ja niiden jäsenvaltiot allekirjoittivat 17 päivänä joulukuuta 1991 Euroopan energiaperuskirjan,

Euroopan energiaperuskirjan allekirjoittajat ovat sitoutuneet laatimaan sopimuksen energiaperuskirjasta antaakseen kyseisessä peruskirjassa mainituille periaatteille ja tavoitteille varman ja velvoittavan kansainvälisen oikeudellisen perustan,

Euroopan energiaperuskirjan täytäntöönpano on erittäin tärkeä Euroopan tulevaisuudelle, sillä se antaa Itsenäisten valtioiden yhteisön jäsenvaltioille ja Keski- ja Itä-Euroopan maille mahdollisuuden energiavarojen kehittämiseen parantaen samalla energiahuollon varmuutta,

on tarpeen vahvistaa yhteisön keskeistä osuutta ja sen toteuttamia hankkeita antamalla sen osallistua täysipainoisesti energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen täytäntöönpanoon,

energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen väliaikainen soveltaminen auttaa Euroopan yhteisön tavoitteiden saavuttamisessa,

Euroopan yhteisö on toimivaltainen tietyillä energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen osa-alueilla,

on tarpeen pitää perustamissopimuksen 73 C artiklan 2 kohtaa tämän päätöksen oikeudellisena perustana, koska

sopimus energiaperuskirjasta asettaa yhteisölle tiettyjä velvoitteita pääoma- ja rahavirtojen osalta yhteisön ja kolmansien maiden välillä, jotka ovat energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen sopimuspuolia,

Euroopan yhteisöllä on ulkoinen toimivalta 235 artiklan perusteella annetun sisäisen lainsäädännön osalta,

Euroopan yhteisön on aiheellista soveltaa sopimusta energiaperuskirjasta väliaikaisesti määräystensä mukaisesti sanotun rajoittamatta menettelyä ja oikeudellista perustaa, joita tarvitaan tämän sopimuksen myöhempää hyväksyntää varten Euroopan yhteisössä,

ON PÄÄTTÄNYT SEURAAVAA:

1 artikla

Euroopan yhteisö soveltaa sopimusta energiaperuskirjasta väliaikaisesti sen allekirjoituspäivästä alkaen, siltä osin kuin se on toimivaltainen kyseisellä sopimuksella hallituissa asioissa.

Sopimusteksti on liitetty tähän päätökseen.

2 artikla

Tämä päätös julkaistaan *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*.

Tehty Brysselissä 15 päivänä joulukuuta 1994.

*Neuvoston puolesta**Puheenjohtaja*

A. MERKEL

⁽¹⁾ EYVL N:o C 372, 28.12.1994, s. 15

⁽²⁾ EYVL N:o C 18, 23.1.1995

EUROOPAN ENERGIAPERUSKIRJAA KÄSITTELEVÄN KONFERENSSIN PÄÄTÖSASIAKIRJA

I Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän konferenssin viimeinen täysistunto pidettiin Lissabonissa 16 ja 17 päivänä joulukuuta 1994. Kokoukseen osallistui edustajia, jäljempänä 'edustajat', Albanian tasavallasta, Saksan liittotasavallasta, Armenian tasavallasta, Australiasta, Itävallan tasavallasta, Azerbaidanin tasavallasta, Belgian kuningaskunnasta, Valkovenäjän tasavallasta, Bulgarian tasavallasta, Kanadasta, Kyproksen tasavallasta, Euroopan yhteisöistä, Kroatian tasavallasta, Tanskan kuningaskunnasta, Yhdysvalloista, Espanjan kuningaskunnasta, Viron tasavallasta, Suomen tasavallasta, Ranskan tasavallasta, Georgian tasavallasta, Kreikan tasavallasta, Unkarin tasavallasta, Irlannista, Islannin tasavallasta, Italian tasavallasta, Japanista, Kazakstanin tasavallasta, Kirgistanin tasavallasta, Latvian tasavallasta, Liechtensteinin ruhtinaskunnasta, Liettuan tasavallasta, Luxemburgin suurruhtinaskunnasta, Maltan tasavallasta, Moldovan tasavallasta, Norjan kuningaskunnasta, Uzbekistanin tasavallasta, Hollannin kuningaskunnasta, Puolan tasavallasta, Portugalin tasavallasta, Romaniasta, Venäjän federaatiosta, Slovakian tasavallasta, Slovenian tasavallasta, Ruotsin kuningaskunnasta, Sveitsin valaliitosta, Tšekin tasavallasta, Turkin tasavallasta, Tadikistanin tasavallasta, Turkmenistanista, Ukrainasta ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneestä kuningaskunnasta sekä kutsuttuja tarkkailijoita tietyistä maista ja kansainvälisistä järjestöistä.

TAUSTAA

II Eurooppa-neuvoston Dublinissa kesäkuussa 1990 pitämässä kokouksessa Alankomaiden pääministeri ehdotti, että Itä-Euroopan ja entisen Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton alueen talouden elpymistä voitaisiin edistää ja nopeuttaa toteuttamalla yhteistyötä energia-alalla. Neuvostossa tämä ehdotus sai myönteisen vastaanoton, ja se pyysi Euroopan yhteisöjen komissiota tutkimaan parasta mahdollista tapaa toteuttaa tätä yhteistoimintaa. Helmikuussa 1991 komissio teki ehdotuksen Euroopan energiaperuskirjasta.

Euroopan yhteisöjen neuvoston tarkasteltua komission ehdotusta Euroopan yhteisöt kutsuivat muut Länsi- ja Itä-Euroopan maat, Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton maat sekä Euroopan ulkopuoliset Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön jäsenmaat Brysselissä heinäkuussa 1991 pidettyyn konferenssiin neuvottelemaan Euroopan energiaperuskirjasta. Joukko muita maita ja kansainvälisiä järjestöjä kutsuttiin osallistumaan Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevään konferenssiin tarkkailijoina.

Neuvottelut Euroopan energiaperuskirjasta saatettiin päätökseen vuonna 1991 ja hyväksyttiin allekirjoittamalla päätösasiakirja Haagissa 16 ja 17 päivänä joulukuuta 1991 pidetyssä konferenssissa. Peruskirjan ovat tuona päivämääränä tai myöhemmin allekirjoittaneet kaikki I kohdassa mainitut, lukuun ottamatta tarkkailijoita.

Euroopan energiaperuskirjan allekirjoittaneet sitoutuivat:

— edistämään peruskirjan tavoitteiden saavuttamista ja noudattamaan sen periaatteita sekä toteuttamaan ja laajentamaan yhteistoimintaa niin pian kuin mahdollista neuvottelemalla hyvässä sovussa perussopimuksesta ja pöytäkirjoista.

Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevä konferenssi aloitti samanaikaisesti neuvottelut perussopimuksesta - jäljempänä 'sopimus energiaperuskirjasta' -, jonka tarkoituksena on edistää idän ja lännen välistä teollista yhteistyötä antamalla oikeudelliset takeet muun muassa investointien, kauttakulun ja kaupankäynnin aloilla. Konferenssi käynnisti myös neuvottelut pöytäkirjoista energiatehokkuuden, ydinturvallisuuden ja nestemäisten polttoaineiden aloilla, joskin viimeksi mainitun osalta neuvottelut keskeytettiin energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen valmistumiseen saakka.

Neuvottelut energiaperuskirjaa koskevasta sopimuksesta ja energiaperuskirjan energiatehokkuuteen ja siihen liittyviin ympäristönäkökulmiin liittyvästä pöytäkirjasta saatettiin päätökseen vuonna 1994.

SOPIMUS ENERGIAPERUSKIRJASTA

III Neuvottelujen tuloksena Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevä konferenssi hyväksyi energiaperuskirjan sopimustekstin, jäljempänä 'sopimus', joka on liitteessä 1, ja siihen liittyvät päätökset, jotka ovat liitteessä 2, sekä päätti, että sopimus olisi avoinna allekirjoittamista varten Lissabonissa 17 päivästä joulukuuta 1994 alkaen 16 päivään kesäkuuta 1995 saakka.

YHTEISET TULKINNAT

IV Allekirjoittaessaan päätösasiakirjan edustajat sopivat noudattavansa seuraavia sopimusta koskevia yhteisiä tulkintoja.

1 Koko sopimus

a) Edustajat tähdentävät, että sopimuksen määräyksissä on otettu huomioon sopimuksen erityisluonne, jonka tarkoituksena on luoda oikeudellinen kehys pitkäaikaisen yhteistyön edistämiseksi tietyllä erityisalalla ja ettei näiden määräysten voida näin ollen katsoa muodostavan ennakkotapausta muiden kansainvälisten neuvottelujen yhteydessä.

b) Sopimuksen määräykset

i) eivät velvoita mitään sopimuspuolta hyväksymään kolmannen osapuolen pakollista liittymistä

- ii) eivätkä estä käyttämästä hinnoittelujärjestelmiä, jotka soveltaisivat tietyn kuluttajaryhmän sisällä samoja hintoja eri paikkakunnille sijoittautuneisiin asiakkaisiin.
- c) Suosituimmuuskohtelua koskevien poikkeusten ei ole tarkoitus koskea erityisiä toimenpiteitä yleisen soveltamisen sijaan tietyn investoijan tai investointiryhmän osalta.

2 Sopimuksen 1 artiklan 5 kohta

- a) Sovitaan, ettei sopimus oikeuta muun kuin energia-alaan liittyvän taloudellisen toiminnan harjoittamiseen.
- b) Seuraavat toimintamuodot ovat esimerkkejä energia-alaan liittyvän taloudellisen toiminnan muodoista:
  - i) esimerkiksi öljyn, kaasun, hiilen ja uraanin etsintä, koekaivaus tai -poraus ja louhinta tai poraus;
  - ii) sähkövoimaloiden rakentaminen ja käyttö, mukaan lukien tuulesta tai muista uusiutuvista luonnonvaroista käyttövoimansa saavat voimalat;
  - iii) energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden maankuljetus, jakelu, varastointi ja hankinta, esimerkiksi siirto- ja jakelujohtoja ja -putkistoja ja erityisiä rautateitä käyttäen sekä laitteiden rakentaminen tätä varten, mukaan lukien öljy-, kaasu- ja hiililieteputkistojen asentaminen;
  - iv) energiaan liittyvistä laitoksista, esimerkiksi sähkövoimaloista peräisin olevien jätteiden poisto ja hävitys, mukaan lukien ydinvoimaloista peräisin olevat radioaktiiviset jätteet;
  - v) energiaan liittyvien laitosten purkaminen, mukaan lukien öljynporauslautat, öljynjalostamot ja sähkövoimalat;
  - vi) energiaraaka-aineiden ja tuotteiden markkinointi, myynti ja kauppa, esimerkiksi bensiiniin vähittäismyynti

ja

- vii) edellä mainittuihin toimintoihin liittyvät tutkimus-, neuvonta-, suunnittelu- ja hallintatoiminnot, mukaan lukien energia-tehokkuutta parantamaan pyrkivät toiminnot.

3 Sopimuksen 1 artiklan 6 kohta

Jotta voitaisiin selkeämmin määritellä, valvooko toisen sopimuspuolen investoija suorasti tai epäsuorasti jonkin sopimuspuolen alueella tehtyä investointia, tarkoitetaan 'investoinnin valvonnalla' tosiasiallista valvontaa, joka määräytyy kunkin

tilanteen tosiasioiden tutkimisen jälkeen. Tässä tutkinnassa olisi otettava huomioon kaikki asian kannalta olennaiset tekijät, sekä erityisesti:

- a) investoijan taloudellinen hyöty investoinnista, mukaan lukien osakepääomaedut;
- b) investoijan kyky vaikuttaa merkittävästi investoinnin hallintaan ja toimintaan

ja

- c) investoijan kyky vaikuttaa merkittävästi johtokunnan tai muiden johtoelinten jäsenten valintaan.

Jos on aihetta epäillä, valvooko investoija suorasti tai epäsuorasti investointia, on tätä valvontaa vaativan investoijan todistettava tällaisen valvonnan olemassaolo.

4 Sopimuksen 1 artiklan 8 kohta

Australian ulkomaisia investointeja koskevan politiikan mukaisesti pidetään ulkomaisen investoijan uuden raaka-aineiden louhinta- tai käsittelyhankkeen aloittamista Australiassa vähintään kymmenen miljoonan Australian dollarin kokonaisinvestoinnilla uutena investointina, vaikka kyseisellä ulkomaisella investoijalla olisi jo toiminnassa samankaltainen yritys Australiassa.

5 Sopimuksen 1 artiklan 12 kohta

Edustajat tunnustavat teollis- ja tekijänoikeuksien riittävän ja tehokkaan suojan tarpeen ylimpien hyväksytyjen kansainvälisten standardien mukaisesti.

6 Sopimuksen 5 artiklan 1 kohta

Edustajien yksimielisyys 5 artiklan osalta ei ole epäsuorasti mikään kannanotto siihen, sisältyvätkö ja missä laajuudessa kaupan liittyviä investointitoimia koskevan sopimuksen määräykset, jotka on liitetty Uruguayn kierroksen monenvälisen kauppaneuvotteluiden päätössiakirjaan, epäsuorasti tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (GATT) III ja XI artiklaan.

7 Sopimuksen 6 artikla

- a) Jokaisen sopimuspuolen on määriteltävä lainsäädäntönsä mukaisesti 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu kilpailunvastainen yksipuolinen ja yhdenmukaistettu menettely, johon voidaan lukea kuuluvaksi väärinkäyttö.

- b) Ilmaisulla 'soveltaminen' ja 'soveltaa' tarkoitetaan kaikkia jonkin sopimuspuolen kilpailulainsäädäntönsä mukaisesti toteuttamia toimenpiteitä tutkimuksen, oikeudellisen toimen tai hallinnollisen toimenpiteen muodossa tai luvan myöntävän tai lupaa pidentävän päätöksen tai uuden lain muodossa.

8 Sopimuksen 7 artiklan 4 kohta

Sovellettavaan lainsäädäntöön sisältyvät periaatteessa ympäristönsuojelua, maankäyttöä ja turvallisuutta sekä teknisiä määräyksiä koskevat säännökset.

9 Sopimuksen 9 ja 10 artikla sekä V osa

Jos julkisia lainoja, avustuksia, takauksia tai vakuutuksia ulkomaankaupan tai -investointien edistämiseksi myöntävän sopimuspuolen ohjelmat eivät ole sidoksissa muiden sopimuspuolten investoijien sen alueelle tekemiin investointeihin tai niihin liittyviin toimiin, voidaan kyseisiin ohjelmiin osallistumista rajoittaa.

10 Sopimuksen 10 artiklan 4 kohta

Täydentävässä sopimuksessa vahvistetaan 10 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun kohtelun soveltamista koskevat edellytykset. Näihin edellytyksiin sisältyy muun muassa valtion omaisuuden myyntiä ja muuta luovuttamista (yksityistäminen) ja monopolien purkamista (demonopolisointi) koskevia määräyksiä.

11 Sopimuksen 10 artiklan 4 kohta ja 29 artiklan 6 kohta

Sopimuspuolet voivat harkita 10 artiklan 4 kohdan ja 29 artiklan 6 kohdan yhdistämistä.

12 Sopimuksen 14 artiklan 5 kohta

Sopimuksen 14 artiklan 5 kohdassa tarkoitetun sopimuksen sopimuspuoleksi tuleva osapuoli varmistaa, etteivät sopimuksen ehdot ole ristiriidassa niiden velvoitteiden kanssa, joita tällä sopimuspuolella on Kansainvälisen valuuttarahaston perussäännön mukaan.

13 Sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan i alakohta

Kukin sopimuspuoli päättää itse, missä määrin ympäristövaikutusten arvioinnista ja seurannasta säädetään laein, ja määrittää, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisia päättämään näistä säännöksistä sekä vahvistaa asianmukaiset menettelyt.

14 Sopimuksen 22 ja 23 artikla

Sopimuksen 29 artiklassa tarkoitettujen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kaupan osalta kyseisessä artiklassa annetaan 22 ja 23 artiklan soveltamisalaan kuuluviin kysymyksiin liittyvät säännökset.

15 Sopimuksen 24 artikla

GATT-sopimukseen ja sen liiteasiakirjoihin sisältyviä poikkeuksia sovelletaan GATT-sopimuspuolina oleviin asianomaisiin sopimuspuoliin 4 artiklan mukaisesti. Sopimuksen 29 artiklassa tarkoitettujen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kaupan osalta kyseisessä artiklassa annetaan 24 artiklan soveltamisalaan kuuluviin kysymyksiin liittyvät säännökset.

16 Sopimuksen 26 artiklan 2 kohdan a alakohta

Sopimuksen 26 artiklan 2 kohdan a alakohtaa ei saisi tulkita siten, että sopimuspuoli vaadittaisiin liittämään sopimuksen III osa kansalliseen lainsäädäntöönsä.

17 Sopimuksen 26 ja 27 artikla

Sopimuksen 10 artiklan 1 kohdan viimeistä edellisessä virkkeessä tehtyyn viittaukseen sopimuksista johtuviin velvoitteisiin eivät sisälly kansainvälisten järjestöjen päätökset, vaikka ne ovat lainsäädännöllisesti velvoittavia, eivätkä ennen 1 päivää tammiukuuta 1970 voimaantulleet sopimukset.

18 Sopimuksen 29 artiklan 2 kohdan a alakohta

a) Kun GATT 1947 -sopimuksessa tai sen liiteasiakirjan määräyksessä edellytetään GATT-sopimuspuolten yhteistä toimintaa, pidetään peruskirjaa käsittelevän konferenssin tehtävänä panna kyseinen toiminta täytäntöön.

b) Ilmaisulla 'siten kuin niitä sovelletaan 1 päivänä maaliskuuta 1994 ja GATT 1947 -sopimuksen -sopimuspuolet toteuttavat niitä keskenään energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden osalta' ei tarkoiteta tapauksia, joissa GATTin sopimuspuoli vetoaa GATTin XXXV artiklaan ja päättää siten olla soveltamatta GATTia toista GATTin sopimuspuolta kohtaan, mutta kuitenkin tosiasiallisesti soveltaa sitä yksipuolisesti tiettyjen määräysten osalta kyseiseen toiseen GATT-sopimuspuoleen.

19 Sopimuksen 33 artikla

Väliaikainen peruskirjaa käsittelevä konferenssi päättää mahdollisimman pian parhaasta tavasta toteuttaa Euroopan energiaperuskirjan III jakson tavoite neuvotella peruskirjan III jaksossa selostettuihin yhteistyöaloihin liittyvistä pöytäkirjoista.

20 Sopimuksen 34 artikla

a) Väliaikainen pääsihteeri ottaa välittömästi yhteyttä muihin kansainvälisiin elimiin määrittääkseen edellytykset, joilla ne voivat ottaa huolehtiakseen energiaperuskirjaa koskevasta sopimuksesta johtuvat tehtävät. Pääsihteeri voisi antaa kertomuksen väliaikaiselle peruskirjaa käsittelevälle konferenssille, joka 45 artiklan 4 kohdan mukaan on kutsuttava koolle viimeistään 180 päivän kuluttua sopimuksen avaamisesta allekirjoittamista varten.

b) Peruskirjaa käsittelevä konferenssi hyväksyy vuosittaisen talousarvion ennen varainhoitovuoden alkua.

21 Sopimuksen 34 artiklan 3 kohdan m alakohta

Liitteisiin tehtäviin teknisiin muutoksiin voisivat kuulua esimerkiksi niiden maiden poistaminen, jotka eivät ole allekirjoittaneet tai ovat allekirjoittaneet

mutta ovat ilmoittaneet, etteivät aio ratifoida, tai liitettiin N ja VC tehtävät lisäykset. Sihteeristön tehtävänä on esittää nämä muutokset peruskirjaa käsittelevälle konferenssille sopivana ajankohtana.

22 Sopimuksen liitteessä TFU oleva 1 kohta

- a) Jos jotkut 1 kohdassa tarkoitettujen sopimusten osapuolina olevat maat eivät ole allekirjoittaneet sopimusta tai eivät ole liittyneet siihen ilmoittamiseen vaadittuna ajankohtana, sopimuksen allekirjoittaneet ja siihen liittyneet sopimuspuolet voivat suorittaa ilmoittamisen näiden nimissä.
- b) Sisällöltään puhtaasti kaupallisia sopimuksia ei ole tarpeen ilmoittaa aina, jos kyseisistä sopimuksista ei aiheudu yhteensopivuusongelmia 29 artiklan 2 kohdan a alakohdan kanssa, vaikka sopimukset olisivat julkisten hallintoelinten tekemiä. Peruskirjaa käsittelevässä konferenssissa voitaisiin kuitenkin täsmentää, mitkä 29 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettut sopimukset on liitteen TFU mukaan ilmoitettava, ja mitä sopimuksia ei tarvitse ilmoittaa.

JULISTUKSET

V Edustajat julistavat, että 18 artiklan 2 kohtaa ei saa tulkita siten, että siinä sallittaisiin sopimuksen muiden määräysten soveltamisesta laistaminen.

VI Edustajat ottavat huomioon myös seuraavat sopimuksesta annetut julistukset.

1 Sopimuksen 1 artiklan 6 kohta

Venäjän federaatio toivoo, että 10 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua lisäsopimusta koskevissa neuvotteluissa arvioitaisiin uudelleen kansallisen lainsäädännön merkitys valvontaan liittyvän kysymyksen osalta siten kuin se on muotoiltu 1 artiklan 6 kohdan yhteisessä tulkinnessa.

2 Sopimuksen 5 artikla ja 10 artiklan 11 kohta

Australia kiinnittää huomiota siihen, että 5 artiklan ja 10 artiklan 11 kohdan määräykset eivät vähennä sen GATTista johtuvia oikeuksia ja velvoitteita, mukaan lukien kauppaan liittyviä investointitoimenpiteitä koskeva sopimus, erityisesti 5 artiklan 3 kohdassa annetun poikkeusluettelon osalta, jota Australia pitää epätodellisenä.

Lisäksi Australia kiinnittää huomiota siihen, ettei ole asianmukaista, että sopimuksen perusteella luodut riitojen ratkaisusta vastaavat elimet tulkitsevat GATTin III ja XI artiklaa riidoissa, joissa osapuolina ovat GATTin sopimuspuolet tai GATT-sopimuspuolen investoija ja toinen GATT-sopimuspuoli. Australian mukaan 10 artiklan 11 kohdan soveltamisen osalta investoijan ja GATTin sopimuspuolen välillä ainoa kysymys, jota 26 artiklan perusteella voidaan tutkia, koskee välitysratkaisuja tilanteessa, jossa GATTin paneeli tai Maailman kauppajärjestön WTO:n riitojen ratkaisuelin ensin

katsoo, että sopimuspuolen ylläpitämä kauppaan liittyvä investointitoimenpide ei ole sen GATTista johtuvien velvoitteiden tai kauppaan liittyviä investointitoimenpiteitä koskevan sopimuksen mukainen.

3 Sopimuksen 7 artikla

Euroopan yhteisöt ja niiden jäsenvaltiot sekä Itävalta, Norja, Suomi ja Ruotsi julistavat, että 7 artiklan määräykset ovat kansainvälisen oikeuskäytännön sääntöjen alaisia merenalaisia putkia ja kaapeleita koskevan lainsäädännön osalta, tai yleisen kansainvälisen oikeuden alaisia, jos tällaiset säännöt puuttuvat.

Kyseiset sopimuspuolet julistavat myös, että 7 artiklan tarkoituksena ei ole vaikuttaa kansainvälisen oikeuden tulkintaan olemassa olevan merenalaisia kaapeleita ja putkia koskevan lainsäädännön osalta ja ettei kyseisellä artiklalla voida katsoa olevan tällaista vaikutusta.

4 Sopimuksen 10 artikla

Kanada ja Amerikan Yhdysvallat vahvistavat yhdessä, että ne soveltavat 10 artiklan määräyksiä seuraavien näkökohtien mukaisesti.

Sen kohtelun arvioimiseksi, joka on myönnettävä muiden sopimuspuolten investoijille ja näiden investoinneille, on tarpeen tutkia olosuhteet tapaus tapaukselta. Vertailu jonkin sopimuspuolen investoijien kohtelun tai sopimuspuolen investoijien investointien ja toisen sopimuspuolen investointien tai investoijien välillä on pätevä vain, jos vertailu suoritetaan samankaltaisissa olosuhteissa olevien investoijien ja investointien välillä. Määriteltäessä onko investoijien ja investointien erilainen kohtelu artiklan 10 mukaista on kaksi perustekijää otettava huomioon.

Ensimmäinen tekijä sisältyy sopimuspuolten yleiseen politiikkaan eri osa-alueilla, jos kyseiset alueet soveltuvat 10 artiklassa annettuihin syrjinnän kieltäviin periaatteisiin. Lailliset tavoitteet voivat oikeuttaa ulkomaisten investoijien tai investointien erilliskohtelun, joka johtuu kyseisten investoijien ja investointien ja niiden kansallisten vastineiden välisestä eroista asian kannalta olennaisten olosuhteiden osalta. Esimerkiksi maan rahajärjestelmän eheyden varmistaminen voi oikeuttaa kohtuulliset varotoimenpiteet ulkomaisia investoijia tai investointeja kohtaan, vaikka kyseiset toimet eivät ole tarpeen samojen tavoitteiden toteuttamiseksi kansallisten investoijien tai investointien osalta. Näiden ulkomaisten investoijien tai investointien osalta ei siis olisi kysymys "samankaltaisista olosuhteista" kuin kansallisten investoijien tai investointien osalta. Jos tällainen toimenpide siten oikeuttaa erillismenettelyn, se ei ole 10 artiklan vastainen.

Toinen tekijä sisältyy laajuuteen, jolla kyseinen toimenpide perustellaan sen takia, että kyseinen investoija tai investointi on ulkomaista omaisuutta tai

on ulkomaisen valvonnan alaisena. Toimenpide, joka kohdistuu tiettyihin investoijiin, koska he ovat ulkomaalaisia ilman riittäviä yleisen politiikan vastaavia perusteita edellisen kohdan mukaisesti, olisi 10 artiklan periaatteiden vastainen. Tällöin ulkomainen investoija tai investointi olisi "samanlaisissa olosuhteissa" kuin kansalliset investoijat ja niiden investoinnit, ja toimenpide olisi 10 artiklan vastainen.

5 Sopimuksen 25 artikla

Euroopan yhteisöt ja niiden jäsenvaltiot palauttavat mieleen, että Euroopan yhteisön perustamis-sopimuksen 58 artiklan mukaan:

- a) Jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti perustetut yhtiöt tai yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai toimipaikka on yhteisön alueella, rinnastetaan, Euroopan yhteisön perustamis-sopimuksen toisen osan⁽¹⁾ III jakson 2 luvussa määrätyn sijoittautumisoikeuden osalta luonnollisiin henkilöihin, jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia; yhtiöiden tai yritysten, joilla on ainoastaan sääntömääräinen toimipaikka yhteisön alueella, on tähän tarkoitukseen osoitettava todellinen ja jatkuva side jonkin jäsenvaltion talouden kanssa;
- b) 'yhtiöillä tai yrityksillä' tarkoitetaan siviili- ja kauppa-oikeudellisia yhtiöitä, osuustoiminnallisia yhtiöitä sekä muita julkis- tai yksityisoikeudellisia oikeushenkilöitä, lukuun ottamatta niitä, jotka eivät tavoittele voittoa.

Lisäksi Euroopan yhteisöt ja niiden jäsenvaltiot muistuttavat, että:

yhteisön lainsäädännössä säädetään mahdollisuudesta laajentaa edellä esitettyä kohtelua yhtiöiden tai yritysten, jotka eivät ole sijoittautuneet mihinkään jäsenvaltioon, tytäryhtiöihin ja toimipaikkoihin; energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen 25 artiklassa sallitaan ainoastaan Euroopan yhteisöjen perustamis-sopimuksista johtuvan laajemman taloudellisen yhdentymiskehityksen synnyttämän etuuskohdelun turvaamiseksi tehdyt tarvittavat poikkeamat.

6 Sopimuksen 40 artikla

Tanska palauttaa mieleen, että Euroopan energiaperuskirjaa ei sovelleta Grönlantiin eikä Fär-saariin, kunnes soveltamista koskeva ilmoitus on saatu Grönlannin ja Fär-saarten paikallishallituksilta.

Tämän asian osalta Tanska vakuuttaa, että sopimuksen 40 artiklaa sovelletaan Grönlantiin ja Fär-saariin.

7 Liitteen G 4 kohta

- a) Euroopan yhteisöt ja Venäjän federaatio julistavat, että niiden välistä ydinaineiden kaup-

paa hallitaan, kunnes ne tekevät toisen sopimuksen, Korfulla 24 päivänä kesäkuuta 1994 allekirjoitetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen, jolla luodaan kumppanuus Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden ja Venäjän federaation välille, 22 artiklan määräyksillä ja siihen liitetyn kirjeenvaihdon ja siihen liittyvän yhteisen julistuksen määräyksillä ja että kyseiseen kauppaan liittyvät riidat ratkaistaan kyseisessä sopimuksessa määrätyn menettelyn mukaisesti.

- b) Euroopan yhteisöt ja Ukraina julistavat, että Luxemburgissa 14 päivänä kesäkuuta 1994 allekirjoitetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ja samassa paikassa samana päivämääränä parafoidun siihen liittyvän väliaikaisen sopimuksen mukaisesti sopimuspuolten välistä ydinaineiden kauppaa hallitaan yksinomaan Euroopan atomienergiayhteisön ja Ukrainan välillä tehtävän erityissopimuksen määräyksillä.

Kyseisen erityissopimuksen voimaantuloon saakka Euroopan talousyhteisön ja Euroopan atomienergiayhteisön sekä Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton välillä Brysselissä 18 päivänä joulukuuta 1989 tehdyn kauppaa ja kaupallista ja taloudellista yhteistyötä koskevan sopimuksen määräyksiä sovelletaan edelleen yksinomaan Ukrainan ja Euroopan yhteisöjen väliseen ydinaineiden kauppaan.

- c) Euroopan yhteisöt ja Kazakstan julistavat, että Brysselissä 20 päivänä toukokuuta 1994 allekirjoitetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen mukaisesti sopimuspuolten välistä ydinaineiden kauppaa hallitaan yksinomaan Euroopan atomienergiayhteisön ja Kazakstanin välillä tehtävän erityissopimuksen määräyksillä.

Kyseisen erityissopimuksen voimaantuloon saakka Euroopan talousyhteisön ja Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton välillä Brysselissä 18 päivänä joulukuuta 1989 tehdyn kauppaa ja kaupallista ja taloudellista yhteistyötä koskevan sopimuksen määräyksiä sovelletaan edelleen yksinomaan Kazakstanin ja Euroopan yhteisöjen väliseen ydinaineiden kauppaan.

- d) Euroopan yhteisöt ja Kirgisia julistavat, että Brysselissä 31 päivänä toukokuuta 1994 allekirjoitetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen mukaisesti sopimuspuolten välistä ydinaineiden kauppaa hallitaan yksinomaan Euroopan atomienergiayhteisön ja Kirgisian välillä tehtävän erityissopimuksen määräyksillä.

⁽¹⁾ Suom. huom. Muissa kieliversioissa viitataan kolmanteen osaan, joka kuitenkin koskee Euroopan sosiaalirahastoa

Kyseisen erityissopimuksen voimaantuloon saakka Euroopan talousyhteisön ja Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton välillä Brysselissä 18 päivänä joulukuuta 1989 tehdyn kauppaa ja kaupallista ja taloudellista yhteistyötä koskevan sopimuksen määräyksiä sovelletaan edelleen yksinomaan Kirgisian ja Euroopan yhteisöjen väliseen ydinaineiden kauppaan.

- e) Euroopan yhteisöt ja Tad ikistan julistavat, että niiden välistä ydinaineiden kauppaa hallitaan yksinomaan Euroopan atomienergiayhteisön ja Tad ikistanin välillä tehtävän erityissopimuksen määräyksillä.

Kyseisen erityissopimuksen voimaantuloon saakka Euroopan talousyhteisön ja Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton välillä Brysselissä 18 päivänä joulukuuta 1989 tehdyn kauppaa ja kaupallista ja taloudellista yhteistyötä koskevan sopimuksen määräyksiä sovelletaan edelleen yksinomaan Tad ikistanin ja Euroopan yhteisöjen väliseen ydinaineiden kauppaan.

- f) Euroopan yhteisöt ja Uzbekistan julistavat, että niiden välistä ydinaineiden kauppaa hallitaan yksinomaan Euroopan atomienergiayhteisön ja Uzbekistanin välillä tehtävän erityissopimuksen määräyksillä.

Kyseisen erityissopimuksen voimaantuloon saakka Euroopan talousyhteisön ja Sosialististen

neuvostotasavaltojen liiton välillä Brysselissä 18 päivänä joulukuuta 1989 tehdyn kauppaa ja kaupallista ja taloudellista yhteistyötä koskevan sopimuksen määräyksiä sovelletaan edelleen yksinomaan Uzbekistanin ja Euroopan yhteisöjen väliseen ydinaineiden kauppaan.

PÖYTÄKIRJA ENERGIATEHOKKUUDESTA JA SIIHEN LIITTYVISTÄ YMPÄRISTÖNÄKÖKOHDISTA

- VII Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevä konferenssi on hyväksynyt liitteessä 3 olevan energiategokkuutta ja siihen liittyviä ympäristönäkökohtia käsittelevän pöytäkirjan tekstin.

EUROOPAN ENERGIAPERUSKIRJA

- VIII Sopimuksessa määrätty väliaikainen peruskirjaa käsittelevä konferenssi ja peruskirjaa käsittelevä konferenssi ovat vastedes vastuussa Haagissa pidetyn Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän konferenssin päätösasiakirjan ja sen hyväksymän Euroopan energiaperuskirjan allekirjoituspyyntöjä koskevista päätöksistä.

ASIAKIRJAT

- IX Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän kokouksen neuvotteluasiakirjat talletetaan sihteeristön haltuun.

Done at Lisbon on the seventeenth day of December in the year one thousand nine hundred and ninety-four.

Fait à Lisbonne, le dix-sept décembre mil neuf cent quatre-vingt-quatorze.

Geschehen zu Lissabon am siebzehnten Dezember neunzehnhundertvierundneunzig.

Fatto a Lisbona il diciassettesimo giorno del mese di dicembre dell'anno millenovecentonovanta-quattro.

Совершено в Лиссабоне в семнадцатый день декабря одна тысяча девятьсот девяносто четвертого года.

Hecho en Lisboa, el diecisiete de diciembre de mil novecientos noventa y cuatro.

Udfærdiget i Lissabon, den syttende december nittenhundrede og fireoghalvfems.

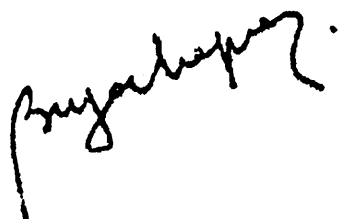
Έγινε στη Λισαβόνα, στις δέκα επτά Δεκεμβρίου του έτους χίλια ενιακόσια ενενήντα τέσσερα.

Gedaan te Lissabon, de zeventiende december negentienhonderd vierennegentig.

Feito em Lisboa, aos dezassete de Dezembro de mil novecentos e noventa e quatro.

Për Republikën e Shqipërisë

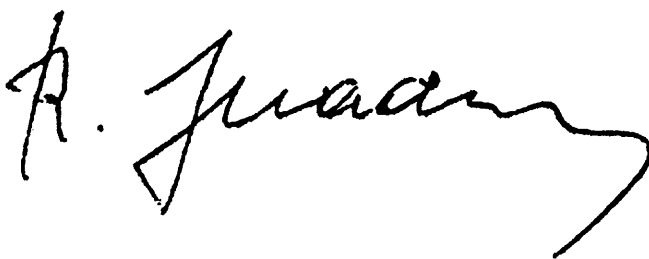
Հայաստանի Հանրապետության հանձնար

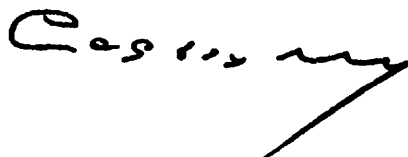
For Australia

Für die Republik Österreich

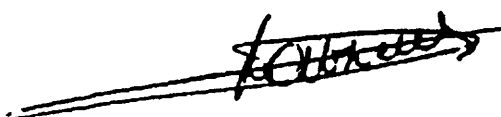
Азербайджан очинчан

Pour le royaume de Belgique

Voor het Koninkrijk België

Für das Königreich Belgien

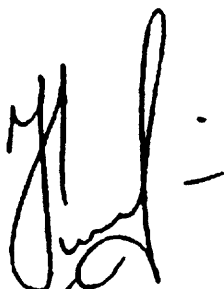

Cette signature engage également la Communauté française de Belgique, la Communauté flamande, la Communauté germanophone de Belgique, la Région wallonne, la Région flamande et la région de Bruxelles-Capitale.

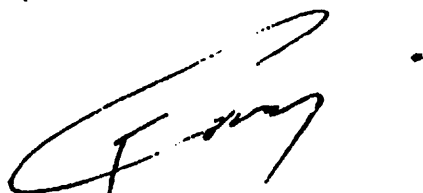
Deze handtekening bindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap van België, de Duitstalige Gemeenschap van België, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Diese Unterschrift bindet ebenso die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft Belgiens, die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens, die Flämische Region, die Wallonische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

Ад імя Рэспублікі Беларусь

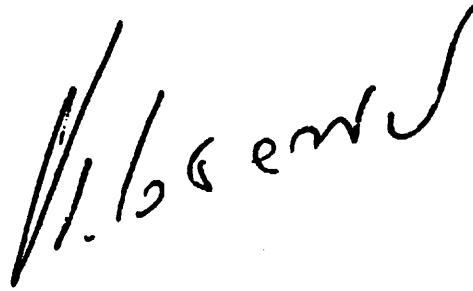

За Република България

For Canada
Pour le Canada

za Republiku Hrvatsku

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H. G. emu'.

For the Republic of Cyprus

Aravam Louca

Za Českou Republiku

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Lung'.

For Kongeriget Danmark

Oleogens Jorkeim

Eesti Vabariigi nimel

A. Mäkelä

Por las Comunidades Europeas

For De Europæiske Fællesskaber

Für die Europäischen Gemeinschaften

Για τις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες

For the European Communities

Pour les Communautés européennes

Per le Comunità europee

Voor de Europese Gemeenschappen

Pelas Comunidades Europeias

Yhteinen Euroopan puolesta

Suomen tasavallan puolesta

J. M. Mäkelä

Pour la République française

Alain Grandjean

საქართველოს რესპუბლიკის საიუსტო

ს. იუსტო

Für die Bundesrepublik Deutschland

Walter Klaus

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Διοσ. Κωνσ. Κ

A Magyar Köztársaság nevében

Fyrir hönd Lyðveldisins íslands

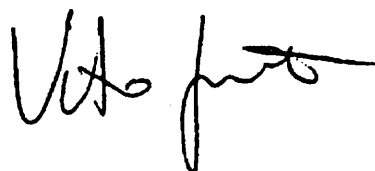
A handwritten signature in black ink, appearing to read "Pál Cs. János". The signature is fluid and cursive, with a large initial 'P'.

Thar cheann na hÉireann

For Ireland

Two handwritten signatures in black ink, positioned side-by-side. The signatures are cursive and appear to be the names of the representatives from Ireland.

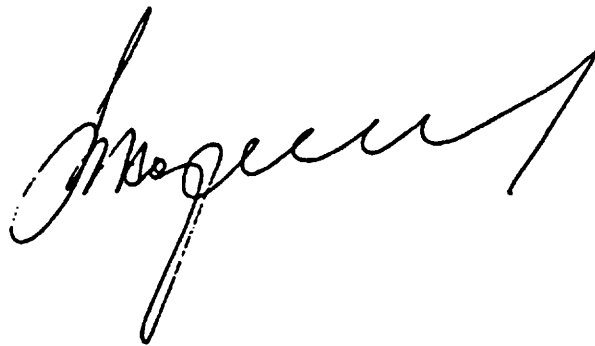
Per la Repubblica italiana

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Vito". The signature is cursive and somewhat stylized.

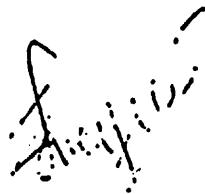
日本国のために

菅 野 浩 博
副 外 務 省 長
菅 野 浩 博

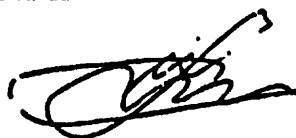
Қазақстан Республикасының атынан

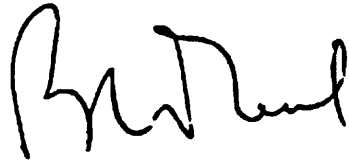
Киргиз Республикасы Учуу

Latvijas Republikas vārda

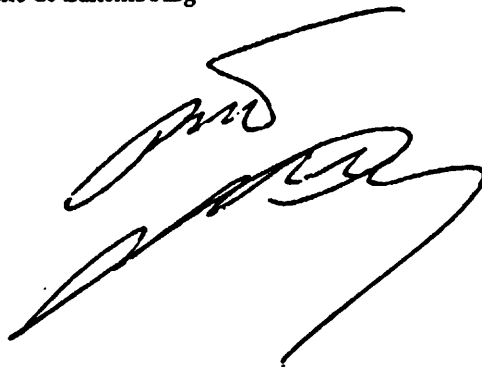
Für das Fürstentum Liechtenstein

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H. D. ...', written in a cursive style.

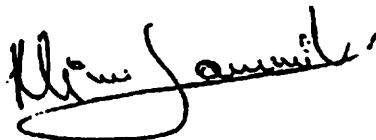
Lietuvos Respublikos vardu

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'A. ...', written in a cursive style.

Pour le grand-duché de Luxembourg

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'G. ...', written in a cursive style.

For the Republic of Malta

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'M. ...', written in a cursive style.

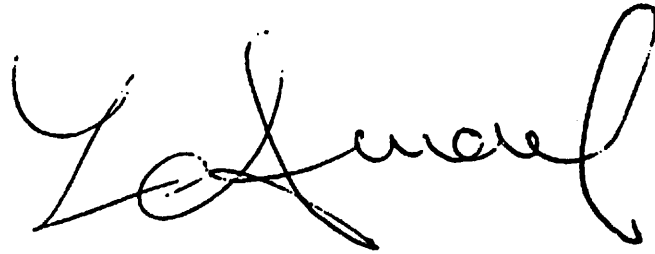
Pentru Republica Moldova

Voor het Koninkrijk der Nederlanden

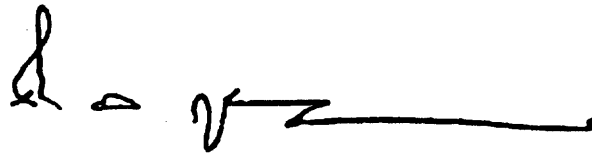
For Kongeriket Norge

Za Rzeczpospolitą Polską

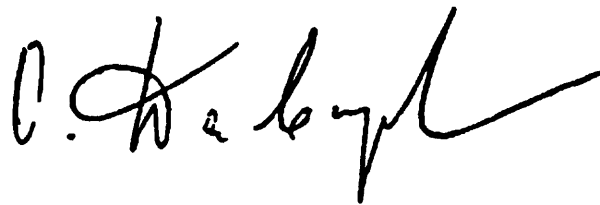
Pela República Portuguesa

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J. Durão', written in a cursive style.

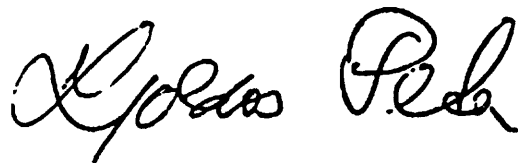
Pentru România

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'D. Rădulescu', written in a cursive style.

За Российскую Федерацию

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'V. Putin', written in a cursive style.

Za Slovenskú republiku

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Igor Štverák', written in a cursive style.

Za Republiko Slovenijo

Božidar Štrel

Por el Reino de España

Agustín Rodríguez

För Konungariket Sverige

Henrik Asp-Johansson

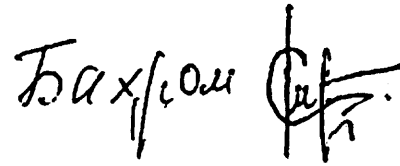
Für die Schweizerische Eidgenossenschaft

Pour la Confédération suisse

Per la Confederazione svizzera

Helmut

Аз номм Татукистон

Türkiye Cumhuriyeti adına

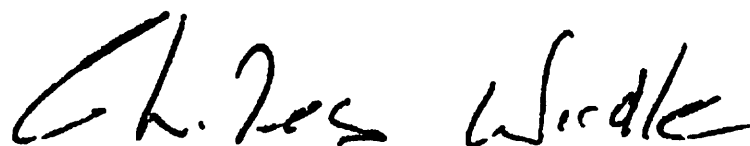

Туркменистан Хекуметинин админдан

За Украину

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ch. Widdie". The signature is written in a cursive, somewhat stylized script.

For the United States of America

Ўзбекистон Республикаси Хукумати номидан

LIITE I

SOPIMUS EUROOPAN ENERGIAPERUSKIRJASTA

Johdanto

TÄMÄN SOPIMUKSEN SOPIMUSPUOLET, jotka

ottavat huomioon 21 päivänä marraskuuta 1990 allekirjoitetun uutta Eurooppaa koskevan Pariisin peruskirjan,

ottavat huomioon Haagissa 17 päivänä joulukuuta 1991 allekirjoitetussa Haagin Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän konferenssin päätösasiakirjassa hyväksytyyn Euroopan energiaperuskirjan,

palauttavat mieleen, että kaikki Haagin konferenssin päätösasiakirjan allekirjoittaneet sopimuspuolet ovat sitoutuneet pyrkimään Euroopan energiaperuskirjan tavoitteisiin ja noudattamaan sen periaatteita sekä mahdollisimman nopeasti toteuttamaan ja laajentamaan yhteistyötä neuvotellen vilpittömässä mielessä Euroopan peruskirjaa ja pöytäkirjoja koskevan sopimuksen, ja haluavat antaa peruskirjaan sisällyville sitoumuksille varman ja velvoittavan kansainvälisen oikeudellisen perustan,

haluavat myös luoda tarvittavan rakenteellisen perustan Euroopan energiaperuskirjassa mainittujen periaatteiden täytäntöönpanemiseksi,

haluavat panna täytäntöön Euroopan energiaperuskirjassa tarkoitettun peruskäsitteen, joka on taloudellisen kasvun edistäminen investointien ja energia-alan kaupan vapauttamiseen tähtävin toimenpitein,

vakuuttavat, että sopimuspuolet pitävät tärkeimpänä kansallisen kohtelun ja suosituimmuuskohtelun tehokasta soveltamista ja että näitä sitoumuksia sovelletaan investointien toteuttamiseen lisäsopimuksen mukaisesti,

ottavat huomioon kansainvälisen kaupan vaiheittaista vapauttamista koskevan tavoitteen ja syrjinnän estämisen periaatteen kansainvälisessä kaupassa siten kuin ne on kirjattu tullitariffeja ja kauppaa koskevaan yleissopimukseen ja sen liiteasiakirjoihin ja siten kuin niistä muutoin määrätään tässä sopimuksessa,

ovat vakaasti päättäneet poistaa vaiheittain tekniset, hallinnolliset ja muut kaupan esteet energiaraaka-aineiden ja tuotteiden sekä alaan liittyvien laitteiden, teknologian ja palvelujen osalta,

odottavat niiden sopimuspuolten, jotka eivät tällä hetkellä ole tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen sopimuspuolia, liittyvän kyseiseen sopimukseen myöhemmin, ja pyrkivät luomaan siirtymävaiheen kaupparjestelyn, joka auttaa kyseisiä sopimuspuolia eikä estä niitä valmistautumasta yleissopimukseen liittymiseen,

ovat tietoisia niiden sopimuspuolten oikeuksista ja velvoitteista, jotka ovat myös tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen ja sen liiteasiakirjojen sopimuspuolia,

ottavat huomioon sulautumia, monopoleja, kilpailun vastaisia menettelytapoja ja markkina-aseman väärinkäyttöä koskevat kilpailusäännöt,

ottavat huomioon myös ydinsulkusopimuksen, ydinaineiden, -laitteiden ja -teknologian vientiin sovellettavat suuntaviivat ja muut kansainvälistä asesulkua ydinalan osalta koskevat velvoitteet tai yhteiset tulkinnat,

tunnustavat mahdollisimman tehokkaan energian etsinnän, tuotannon, muuntamisen, varastoinnin, kuljetuksen, jakelun ja käytön tarpeen,

palauttavat mieleen Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen ilmaston muutoksista, valtiosta toiseen tapahtuvaa ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevan yleissopimuksen ja sen pöytäkirjat sekä muut kansainväliset sopimukset, jotka sisältävät energiaan liittyviä näkökohtia

ja

tunnustavat, että ympäristön suojelemiseen tähtäviä toimenpiteitä on toteutettava entistä kiireellisemmin, mukaan lukien toimenpiteet, jotka koskevat energialaitosten purkamista ja jätteiden poistoa ja hyväksyttävä kansainvälisellä tasolla tavoitteet ja perusteet tähän tarkoitukseen,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSA

MÄÄRITELMÄT JA TARKOITUS

1 artikla

Määritelmät

Tässä sopimuksessa seuraavilla ilmaisuilla on jäljempänä annettu merkitys:

- 1) 'Peruskirjalla' tarkoitetaan Haagissa 17 päivänä joulukuuta 1991 allekirjoitettua Haagissa pidetyn Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän konferenssin päätösasiakirjassa hyväksyttyä Euroopan energia-peruskirjaa; päätösasiakirjan allekirjoittamista pidetään peruskirjan allekirjoittamista vastaavana.
  - 2) 'Sopimuspuolella' tarkoitetaan valtiota tai alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestöä, joka on suostunut sitoutumaan tähän sopimukseen ja jonka osalta tämä sopimus on voimassa.
  - 3) 'Alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestöllä' tarkoitetaan valtioiden perustamia järjestöjä, joille ne ovat antaneet toimivallan määrättyillä aloilla, joista osaa hallitaan tällä sopimuksella, mukaan lukien valta tehdä päätöksiä, jotka liittyvät näihin aloihin.
  - 4) 'Energiaraaka-aineilla ja -tuotteilla' tarkoitetaan liitteeseen EM sisältyviä tavaroita tulliyhteistyöneuvoston harmonoidun järjestelmän ja Euroopan yhteisöjen yhdistetyn nimikkeistön mukaan.
  - 5) 'Energia-alan taloudellisella toiminnalla' tarkoitetaan kaikkea energiaraaka-aineiden tai -tuotteiden etsintään, louhintaan tai poraukseen, jalostukseen, tuotantoon, varastointiin, maankuljetukseen, siirtoon, jakeluun, kauppaan, markkinointiin ja myyntiin liittyvää tai kaukolämmön jakeluun liittyvää taloudellista toimintaa, lukuun ottamatta liitteessä NI annettuja raaka-aineita ja tuotteita.
  - 6) 'Investoinnilla' tarkoitetaan kaikkea investoijan suoraan tai epäsuorasti omistamaa tai valvomaan omaisuutta, johon sisältyvät:
    - a) aineellinen ja aineeton irtain ja kiinteä omaisuus sekä omistusoikeudet kuten vuokrat, kiinnitykset, pantit ja vakuudet,
    - b) yhtiö tai kaupallinen yritys tai osakkeet, pääomat tai muut yhtiön tai kaupallisen yrityksen pääomaan osallistumisen muodot sekä yhtiön tai kaupallisen yrityksen velkakirjat ja muut saatavat,
    - c) investointiin liittyvän taloudellisen arvon sisältävän sopimuksen perusteella määrättyvät käteissaatavat tai oikeudet suorituksiin,
    - d) teollis- ja tekijänoikeudet,
    - e) tuotot,
    - f) kaikki laissa tai sopimuksessa määrättyt tai lain mukaan myönnettyt lisenssit tai luvat energia-alan taloudellisen toiminnan harjoittamiseen.
- Muutokset, jotka koskevat omaisuuden investointimuotoa, eivät vaikuta investoinnin sisältöön, ja ilmaisu 'investointi' sisältää kaikki investoinnit riippumatta siitä, ovatko ne voimassa tämän sopimuksen voimaantullessa vai toteutetaanko ne tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen sen sopimuspuolen osalta, josta investoija tulee tai jonka alueella investointi toteutetaan, jäljempänä 'tosiasiallinen voimaantuloajankohda', jos sopimusta sovelletaan ainoastaan raaka-aineisiin, jotka vaikuttavat investointeihin tosiasiallisen voimaantuloajankohdan jälkeen.
- Ilmaisuilla 'investointi' tarkoitetaan kaikkia energia-alan taloudelliseen toimintaan liittyviä investointeja ja kaikkia investointeja tai investoinnin lajeja, jotka toteutetaan tietyn sopimuspuolen alueella, joita se nimittää 'peruskirjan piiriin kuuluviksi hankkeiksi' ja jotka se ilmoittaa sihteeristölle.
- 7) 'Investoijalla' tarkoitetaan:
    - a) sopimuspuolen osalta:
      - i) kaikkia luonnollisia henkilöitä, joilla on kyseisen sopimuspuolen kansalaisuus tai jotka vakinaisesti asuvat sen alueella valtiossa sovellettavan lainsäädännön mukaisesti,
      - ii) kaikkia yrityksiä tai muita kyseisen sopimuspuolen alueella sovellettavan lainsäädännön mukaisesti järjestäytyneitä yhteisöjä,
    - b) "kolmannen valtion" osalta kaikkia luonnollisia henkilöitä, yrityksiä tai yhteisöjä, jotka täyttävät soveltuvin osin a alakohdassa sopimuspuolen osalta annetut vastaavat edellytykset.

- 8) 'Investoida' tai 'toteuttaa investointeja' tarkoittaa uusien investointien toteuttamista, olemassa olevien investointien kokonaan tai osittaista hankkimista tai siirtymällä muille investointitoiminnan aloille.
- 9) 'Tuotolla' tarkoitetaan investoinnista saatuja tai siihen liittyviä tuloja riippumatta maksutavasta, mukaan lukien voitot, osingot, korot, ylijäämät, tekijänoikeudet, maksut hallinnasta, teknisestä avusta tai muusta toiminnasta ja luontoissuoritukset.
- 10) 'Alueella' tarkoitetaan sopimuspuolena olevan valtion osalta:
- a) aluetta, joka on valtion alamaisuudessa ottaen huomioon, että alueeseen sisältyvät maa, sisävedet ja aluevedet
- ja
- b) kansainvälisen merioikeuden rajoissa ja sen mukaisesti merta, merenpohjaa ja merenpohjan alla olevaa maata, jotka kuuluvat sopimuspuolen suvereniteettiin ja lainkäyttövaltaan.
- Sopimuspuolina olevien alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestöjen osalta 'alueella' tarkoitetaan tämän järjestön jäsenvaltioiden aluetta järjestön perustamisasiakirjan määräysten mukaisesti.
- 11) a) 'GATTilla' tarkoitetaan GATT 1947 -sopimusta tai GATT 1994 -sopimusta tai molempia, kun molempia voidaan soveltaa.
- b) 'GATT 1947 -sopimuksella' tarkoitetaan 30 päivänä lokakuuta 1947 päivättyä tullitariffeja ja kauppaa koskevaa yleissopimusta myöhempine korjauksineen tai muutoksineen, joka on liitetty Yhdistyneiden Kansakuntien kauppaa- ja työllisyyskonferenssin valmistelevalle komitean toisessa istunnossa hyväksytyyn loppuasiakirjaan.
- c) 'GATT 1994 -sopimuksella' tarkoitetaan Maailman kauppajärjestön perustamisopimuksen liitteessä 1A tarkoitettua tullitariffeja ja kauppaa koskevaa yleissopimusta myöhempine korjauksineen tai muutoksineen.
- Maailman kauppajärjestön perustamisopimuksen sopimuspuolta pidetään GATT 1994 -sopimuksen sopimuspuolena.
- d) 'Liitettyillä asiakirjoilla' tarkoitetaan tapauksen mukaan:
- i) sopimuksia tai muita lainvoimaisia asiakirjoja myöhempine korjauksineen, muutoksineen tai muunnelmineen, mukaan lukien päätökset, julistukset ja yhteiset tulkinnat, jotka on tehty GATT 1947 -sopimuksen perusteella
- tai
- ii) Maailman kauppajärjestön perustamisopimusta, mukaan lukien sen liite 1 (lukuun ottamatta vuoden GATT 1994 -sopimusta), sen liitteitä 2, 3 ja 4 ja siihen liittyviä päätöksiä, julistuksia ja yhteisiä tulkintoja myöhempine korjauksineen tai muutoksineen.
- 12) 'Teollis- ja tekijänoikeuksilla' tarkoitetaan tekijänoikeuksia ja niihin liittyviä oikeuksia, tuotemerkkejä, maantieteellisiä merkintöjä, piirustuksia ja teollismalleja, patenteja, integroitujen piirien piirimalleja ja julkistamattoman tiedon suoja.
- 13) a) 'Energiaperuskirjan pöytäkirjalla' tai 'pöytäkirjalla' tarkoitetaan sopimusta, jonka neuvottelemiseen peruskirjaa käsittelevä konferenssi sallii ja jonka tekstin se hyväksyy, ja joka tehdään kahden tai useamman sopimuspuolen välillä tämän sopimuksen määräysten täydentämiseksi, korvaamiseksi tai laajentamiseksi tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan tietyn erityistoiminnan tai alan osalta tai peruskirjan III jaksossa tarkoitettujen yhteis-työalojen osalta.
- b) 'Energiaperuskirjan julistuksella' tai 'julistuksella' tarkoitetaan asiakirjaa, joka ei ole velvoittava, ja jonka neuvottelemiseen peruskirjaa käsittelevä konferenssi sallii ja jonka tekstin se hyväksyy, ja joka tehdään kahden tai useamman sopimuspuolen välillä tämän sopimuksen määräysten täsmentämiseksi tai täydentämiseksi.
- 14) 'Vapaasti vaihdettavalla valuutalla' tarkoitetaan valuuttaa, josta käydään laajasti kauppaa kansainvälisillä valuutamarkkinoilla ja jota käytetään laajasti kansainvälisessä maksuliikenteessä.

2 artikla

Sopimuksen tarkoitus

Tällä sopimuksella luodaan oikeudellinen perusta vastavuoroiseen täydentävyyteen ja molemminpuoliseen etuun perustuvalla energia-alan pitkäaikaiselle yhteistyölle peruskirjan tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti.

II OSA

KAUPPA

3 artikla

Kansainväliset markkinat

Sopimuspuolet pyrkivät edistämään energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden pääsyä kansainvälisille markkinoille kaupallisiin perustuvien ehdoin ja yleisesti kehittämään avoimia ja kilpailukykyisiä energiemarkkinoita.

4 artikla

GATTin ja sen liiteasiakirjojen kunnioittaminen

Millään tämän sopimuksen määräyksellä ei kumota GATT-sopimuspuolina olevien sopimuspuolten välillä GATTin ja sen liiteasiakirjojen määräyksistä siten kuin niitä sovelletaan kyseisten sopimuspuolten välillä.

5 artikla

Kauppaan liittyvät investointitoimenpiteet

1 Mikään sopimuspuoli ei saa soveltaa kauppaan liittyviä investointitoimenpiteitä, jotka eivät ole GATTin III ja XI artiklan mukaisia; tämä ei vaikuta sopimuspuolen GATTista ja sen liiteasiakirjoista ja 29 artiklasta johtuviin oikeuksiin ja velvoitteisiin.

2 Kyseisiin toimenpiteisiin kuuluvat kaikki investointitoimenpiteet, jotka kansallisen lain tai hallinnollisen määräyksen mukaan ovat pakollisia tai täytäntöönpantavissa, tai joiden noudattaminen on välttämätöntä tietyn edun saavuttamiseksi, ja jotka edellyttävät, että

a) yritys ostaa tai käyttää samasta maasta tulevia tuotteita tai muuten samasta maasta lähtöisin olevia tuotteita, riippumatta siitä, ovatko ne määritelty yksittäisinä tuotteina, tuotteiden määränä tai arvona tai suhteessa sen paikallisen tuotannon määrään tai arvoon

tai

b) yritys ostaa tai käyttää maahantuotuja tuotteita tai palveluja, jotka rajoittuvat suhteellisesti niiden tuotteiden tai palvelujen määrään tai arvoon, joita se vie maasta

tai jotka rajoittavat:

c) yritystä tuomasta maahan paikallisessa tuotannossaan käyttämäänsä tai siihen liittyviä tuotteita yleisesti tai suhteutettuna sen viemän paikallisen tuotannon määrään tai arvoon,

d) yritystä tuomasta maahan paikallisessa tuotannossaan käyttämäänsä tai siihen liittyviä tuotteita rajoittamalla sen ulkomaisen valuutan saantia määrään, joka on suhteessa

yrityksen nimiin luettavan ulkomaisen valuutan maahantuloon.

tai

e) yritystä viemästä tai myymästä vientiä varten tuotteita, riippumatta siitä, ovatko ne määritelty yksittäisinä tuotteina, tuotteiden määränä tai arvona tai suhteessa sen paikalliseen tuotannon määrään tai arvoon.

3 Mitään 1 kohdan määräystä ei voida tulkita siten, että siinä estettäisiin sopimuspuolta soveltamasta kauppaan liittyviä 2 kohdan a ja c alakohdassa kuvattuja investointitoimenpiteitä valinnan edellytyksinä viennin edistämiseksi, ulkomaisessa avussa, julkisissa hankinnoissa tai etuustulli- tai kiintiöohjelmissa.

4 Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään sopimuspuoli voi väliaikaisesti jatkaa niiden kauppaan liittyvien investointitoimenpiteiden ylläpitämistä, joita se on soveltanut yli 180 päivän ajan ennen kuin se allekirjoitti tämän sopimuksen, jos se noudattaa liitteen TRM määräyksiä, jotka koskevat ilmoittamista ja vaiheittaista poistamista.

6 artikla

Kilpailu

1 Kukin sopimuspuoli pyrkii energia-alan taloudellisessa toiminnassa poistamaan markkinoiden vääristymiä ja kilpailun esteitä.

2 Kukin sopimuspuoli varmistaa, että sillä on oman lainkäyttövaltansa rajoissa tarvittavat ja asianmukaiset lait ja määräykset ja niitä sovelletaan niin, että voidaan puuttua yksipuoliseen ja yhteiseen kilpailunvastaiseen toimintaan taloudellisessa toiminnassa energia-alalla.

3 Ne sopimuspuolet, joilla on kokemusta kilpailusääntöjen soveltamisessa, tarkastelevat huolella mahdollisuuksia antaa pyynnöstä ja voimavarojen rajoissa teknistä apua muille sopimuspuolille kilpailusääntöjen luomiseksi ja panemiseksi täytäntöön.

4 Sopimuspuolet voivat toimia yhteistyössä kilpailusääntöjensä soveltamisessa neuvotellen ja vaihtaen tietoja.

5 Kun sopimuspuoli arvioi toisen sopimuspuolen alueella havaitun tietyn kilpailun vastaisen käytännön vaikuttavan kielteisesti tärkeään etuun, joka liittyy tässä artiklassa määriteltyihin tavoitteisiin, se voi ilmoittaa siitä toiselle sopimuspuolelle ja pyytää kyseisen sopimuspuolen toimivaltaisia kilpailuviranomaisia aloittamaan asianmukaiset pakotetotimet. Ilmoittava sopimuspuoli liittää ilmoitukseensa riittävästi tietoja, jotta ilmoituksen vastaanottava sopimuspuoli voi tunnistaa kilpailun vastaisen menettelyn, jota

ilmoitus koskee, ja toimittaa samalla muita tietoja, joita se voi toimittaa ja ehdottaa yhteistyötä. Ilmoituksen vastaanottava sopimuspuoli tai tarvittaessa kyseisen sopimuspuolen toimivaltaiset kilpailuviranomaiset voivat neuvotella ilmoituksen tehneen sopimuspuolen kilpailuviranomaisten kanssa ja huomioivat kokonaisuudessaan toisen sopimuspuolen kanteen päättäessään, onko tarpeen toteuttaa pakotetoimia esille tuodun, ilmoituksessa mainitun kilpailun vastaisen menettelyn suhteen. Ilmoituksen saanut sopimuspuoli toimittaa toiselle sopimuspuolelle tiedon päätöksestään tai toimivaltaisten kilpailuviranomaistensa päätöksestä ja antaa sille pyynnöstä päätöksensä perustelut. Jos pakotetoimet pannaan täytäntöön, ilmoituksen saanut sopimuspuoli ilmoittaa toiselle sopimuspuolelle toimien tuloksesta ja mahdollisuuksien mukaan kaikesta merkittävästä sillä välin tapahtuneesta kehityksestä.

6 Missään tämän artiklan määräyksessä ei edellytetä sopimuspuolta toimittamaan tietoja tietojen levittämistä, luottamuksellisuutta tai liikesalaisuutta koskevien lakiansa vastaisesti.

7 Edellä 5 kohdassa ja 27 artiklan 1 kohdassa selostetut menettelyt ovat tämän sopimuksen yksinomaiset tämän artiklan soveltamisesta tai tulkinnasta johtuvien riitojen ratkaisumenettelyt.

7 artikla

Kauttakulku

1 Kukin sopimuspuoli toteuttaa tarvittavat toimenpiteet energiaraaka-aineiden ja tuotteiden kauttakulun helpottamiseksi vapaan kauttakulun periaatteen mukaisesti ja ilman energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden alkuperän, määräraikan tai omistajan perusteella tapahtuvaa erottelua tai tällaiseen erotteluun perustuvaa hinnoittelua koskevaa syrjintää ja aiheuttamatta kohtuuttomia viivästyksiä, rajoituksia tai maksuja.

2 Sopimuspuolet rohkaisevat toimivaltaisia elimiä yhteistyöhön:

- energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kauttakulussa tarvittavan kuljetuskaluston nykyaikaistamiseksi,
- useamman kuin yhden sopimuspuolen alueella käytettävän kuljetuskaluston kehittämiseksi ja toiminnassa,
- toimenpiteissä, joiden tarkoituksena on energiaraaka-aineiden huollon keskeytysten vaikutusten lieventäminen,
- energiankuljetuskaluston yhteensovittamisen parantamiseksi.

3 Kukin sopimuspuoli sitoutuu siihen, että sen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kuljetukseen ja energiankuljetuskaluston käyttöön liittyvissä määräyksissä ei kohdella huonommin kauttakulussa olevia energiaraaka-aineita ja -tuotteita kuin sen omalta alueelta lähtöisin olevia tai sinne tarkoitettuja energiaraaka-aineita ja -tuotteita, jollei olemassa olevassa kansainvälisessä sopimuksessa toisin määrätä.

4 Jos energiankuljetuskalustolla ei voida suorittaa energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kauttakulkua kaupallisesti kannattavalla tavalla, sopimuspuolet eivät luo esteitä uuden kapasiteetin perustamiselle, jollei 1 kohdan mukaisessa sovellettavassa lainsäädännössä toisin säädetä.

5 Sopimuspuolen, jonka kautta kulkee energiaraaka-aineita ja -tuotteita, ei tarvitse:

- sallia energiankuljetuskaluston rakentamista tai muuntamista
tai
- sallia muuta kauttakulkua tai lisäkauttakulkua, jossa käytetään olemassa olevaa energiankuljetuskalustoa,

jos se voi osoittaa muille sopimuspuolille, että sen energijärjestelmien turvallisuus ja tehokkuus, mukaan lukien energihuollon varmuus, olisivat silloin vaarassa.

Sopimuspuolet varmistavat, jollei 6 ja 7 kohdasta muuta johdu, energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden vakiintuneen kulun muiden sopimuspuolten alueelle tai niiden alueelta tai muiden sopimuspuolten alueiden välillä.

6 Jos kauttakulkua koskevasta kysymyksestä syntyy riitaa, sopimuspuoli, jonka alueen kautta kauttakulku tapahtuu, pidättäytyy keskeyttämästä vakiintunutta energiaraaka-aineiden tai -tuotteiden kauttakuljetusta tai pienentämästä sitä tai sallimasta valvontansa piiriin kuuluvan yksikön tai lainkäyttövaltaansa kuuluvaan yksikköön liittyneen yksikön keskeyttämästä tai vähentämästä tavaroiden siirtämistä ennen 7 kohdassa selostetun riitojen ratkaisumenettelyn loppuun saattamista, jollei keskeyttämisestä tai vähentämisestä ole erikseen määrätty sopimuksessa, jolla kauttakulkua hallitaan, tai jollei siihen ole saatu lupaa sovittelijan päätöksen mukaisesti.

7 Seuraavia määräyksiä sovelletaan 6 kohdassa tarkoitettuun riitaan, mutta ainoastaan sen jälkeen, kun kaikki sopimuksesta johtuvat tai muut riidan osapuolina olevien sopimuspuolten tai minkä tahansa 6 kohdassa tarkoitettun yksikön ja toisen sopimuspuolen väliset ennalta sovitut riitojen ratkaisukeinot on käytetty:

- Riidan osapuolena oleva sopimuspuoli voi vedota pääsihteeriin ilmoituksella, johon kuuluu tiivistelmä riidan kohteesta. Pääsihteeri ilmoittaa vetoamisesta kaikille sopimuspuolille.
- Pääsihteeri nimittää sovittelijan 30 päivän kuluessa ilmoituksen saamisesta neuvotellen riidan osapuolten ja muiden riidassa osallisten sopimuspuolten kanssa. Sovittelijalla on oltava kokemusta riidan aiheena olevista kysymyksistä eikä hän saa olla riidan osapuolten tai muiden sopimuspuolten, joita riita koskee, kansalainen tai kotoisin kyseisen sopimuspuolen alueelta tai asua siellä vakinaisesti.
- Sovittelija hakee riidan osapuolten sopua riidan ratkaisemiseksi tai sopua menettelystä, jolla riita voitaisiin ratkaista. Jos sovittelija ei onnistu löytämään

sopua 90 päivän kuluessa nimittämisestään, hän suosittelee riidan ratkaisua tai menettelyä, jolla riita voitaisiin ratkaista ja hän päättää väliaikaisista tullitariffeista ja muista ehdoista ja yksityiskohtaisista säännöistä, joita kauttakulussa noudatetaan sovittelijan määrittämästä päivämäärästä alkaen riidan ratkaisuun saakka.

- d) Sopimuspuolet sitoutuvat tarkkailemaan ja takaamaan, että niiden valvonnassa olevat tai niiden tuomiovallan piiriin kuuluvat yksiköt noudattavat c alakohdan mukaisesti tehtyä väliaikaisesta päätöksestä tullitariffeista ja ehdoista sekä yksityiskohtaisista säännöistä 12 kuukauden ajan sovittelijan päätöksestä tai riidan ratkaisuun saakka, jolloin otetaan huomioon ensin päättyvä määräaika.
- e) Sen estämättä, mitä b alakohdassa määrätään, pääsihteerin voi päättää olla nimittämättä sovittelijaa, jos riita hänen mielestään koskee kauttakulkua, johon on sovellettu tai sovellettava a – d alakohdassa määrättyä riitojen ratkaisumenettelyä eikä menettely ole johtanut riidan ratkaisuun.
- f) Peruskirjaa käsittelevä konferenssi hyväksyy sovittelumenettelyä koskevat perusmääräykset ja sovittelijoiden palkkiot.

8 Tämän artiklan määräykset eivät vapauta sopimuspuolia niiden kansainvälisestä oikeudesta johtuvista oikeuksista ja velvoitteista, mukaan lukien kansainvälinen tapaoikeus, eikä olemassa olevista kahden- tai monenvälisistä sopimuksista johtuvista oikeuksista ja velvoitteista, mukaan lukien merenalaisia kaapeleita ja putkia koskevat säännöt.

9 Tätä artiklaa ei voida soveltaa siten, että se velvoittaisi sopimuspuolen, jolla ei ole kauttakulkua varten määrätynlaista energiankuljetuskalustoa, toteuttamaan tämän artiklan nojalla toimenpiteitä energiankuljetuskaluston osalta. Kyseisen sopimuspuolen on kuitenkin noudatettava 4 kohdan määräyksiä.

10 Tässä artiklassa tarkoitetaan:

- a) 'Kauttakululla'
- i) tietyn sopimuspuolen alueen kautta tapahtuvaa tai sen alueella oleviin satamalaitteistoihin saapuvaa tai niistä lähtevää lastaus- ja purkaustarkoituksissa tapahtuvaa toisen valtion alueelta peräisin olevien ja kolmannen valtion alueelle tarkoitettujen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kuljetusta, niin kauan kuin joko toinen tai kolmas valtio on sopimuspuoli.
- tai
- ii) tietyn sopimuspuolen alueen kautta tapahtuvaa energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kuljetusta toisen sopimuspuolen alueelta tuon toisen sopimuspuolen alueelle, jolleivät sopimuspuolet, joita asia koskee, toisin päätä ja yhteisesti kirjaa päätöstään liitteeseen N. Sopimuspuolet voivat poistaa nimensä liitteestä N ilmoittamalla aikomuksestaan yhdessä kirjallisesti sihteeristölle, joka välittää ilmoituksen kaikille muille sopimuspuolille. Poistaminen tulee voimaan neljän viikon kuluttua tästä ilmoituksesta.

- b) 'Energiankuljetuskalustolla' korkeapaineaasuputkia, korkeajännitesähkönsiirtoverkkoja- ja linjoja, raakaöljyputkia, hiililieteputkia, öljynjalostustuotteiden kuljetusputkia ja kaikkea muuta kiinteää kalustoa, joka on erityisesti tarkoitettu energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden käsittelyyn.

8 artikla

Teknologian siirto

1 Sopimuspuolet sopivat edistävänsä energiateknologian saatavuutta ja sen siirtämistä kaupallisista ja syrjimättömin perusteista tukeakseen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden tehokasta kauppaa sekä investointeja ja pannakseen täytäntöön peruskirjan tavoitteet jollei niiden laeista, asetuksista ja teollis- ja tekijänoikeuksien suojasta muuta johdu.

2 Sen mukaisesti, mikä on tarpeen 1 kohdan määräysten panemiseksi täytäntöön, sopimuspuolet poistavat olemassa olevat esteet eivätkä luo uusia esteitä energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden sekä alaan liittyvien laitteiden ja -palvelujen teknologian siirtämiselle ottaen kuitenkin huomioon asetus- ja muut kansainväliset velvoitteet.

9 artikla

Pääomien saatavuus

1 Sopimuspuolet tunnustavat avoimien pääomamarkkinoiden tärkeyden energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kaupan rahoittamiseen tarkoitettujen pääomavirtojen rohkaisemiseksi ja muiden sopimuspuolten, erityisesti siirtymätaloutta harjoittavien, alueella energia-alan investointien toteuttamiseksi ja helpottamiseksi. Sen takia kukin sopimuspuoli pyrkii edistämään muiden sopimuspuolten yritysten ja kansalaisten pääsyä pääomamarkkinoille energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kaupan ja muiden sopimuspuolten alueella toteutettavien energia-alan taloudellista toimintaa koskevien investointien rahoittamiseksi kohtelulla, joka ei ole vähemmän edullinen kuin samankaltaisissa olosuhteissa omiin yrityksiin tai kansalaisiin ja jonkun toisen sopimuspuolen tai kolmannen maan yrityksiin ja kansalaisiin sovellettu, jolloin otetaan huomioon edullisin kohtelu.

2 Sopimuspuoli voi hyväksyä ja soveltaa ohjelmia, jotka koskevat julkisten lainojen, avustusten, vakuuksien tai vakuutusten saamista ulkomailla toteutettavien investointien tai kaupan helpottamiseksi. Sopimuspuoli myöntää nämä edut kyseisten ohjelmien tavoitteiden, rajoitusten ja perusteiden mukaisesti (mukaan lukien perusteet, tavoitteet, rajoitukset tai perustelut, jotka koskevat hakijan yrityksen toimipaikkaa tai etujen perusteella toimitettavien tavaroiden ja palvelujen toimituspaikkaa) investointeihin taloudelliseen toimintaan muiden sopimuspuolten energia-alan tai energiaraaka-aineiden ja tuotteiden kaupan rahoittamiseksi muiden sopimuspuolten kanssa.

3 Sopimuspuolten taloudellisen vakauden ja investointi-ilmapiiiriin parantamiseen tähdättyjä energia-alan taloudellisen toiminnan ohjelmia täytäntöönpannassa sopimuspuolet pyrkivät rohkaisemaan asian kannalta olennaisten kansainvälisten rahoituslaitosten toimintaa ja hyödyntämään niiden asiantuntemusta.

4 Missään tämän artiklan määräyksessä ei estetä:

a) rahoituslaitoksia soveltamasta niiden lainoitus- tai takuumenettelyjä, jotka perustuvat markkinaperiaatteisiin ja varovaisuusnäkökohtiin

tai

b) sopimuspuolta toteuttamasta toimenpiteitä:

i) varovaisuussyistä, myös varmistaakseen investoijien, kuluttajien, tallettajien, vakuutuksen ottajien tai rahoituspalveluja antavan tahon rahavelvoitteesta nauttivien henkilöiden suojan

tai

ii) varmistaakseen rahajärjestelmän ja pääomamarkkinoiden eheyden ja vakauden.

III OSA

INVESTOINTIEN EDISTÄMINEN JA SUOJA

10 artikla

Investointien edistäminen, suoja ja kohtelu

1 Kukin sopimuspuoli rohkaisee tämän sopimuksen määräysten mukaisesti muiden sopimuspuolten investoijia investointeihin alueellaan ja luo sitä varten vakaat, oikeudenmukaiset, suotuisat ja avoimet olosuhteet. Näihin olosuhteisiin kuuluu sitoumus kohdella aina oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti muiden sopimuspuolten investoijien investointeja. Näiden investointien suoja ja turvallisuus on mahdollisimman vakaata, eikä yksikään sopimuspuoli estä millään tavoin kohtuuttomasti tai syrjivillä toimenpiteillä niiden hallintoa, ylläpitämistä, käyttöä, käyttöoikeutta tai luovutusta. Näitä investointeja käsitellään aina vähintään yhtä edullisella tavalla kuin kansainvälinen lainsäädäntö, mukaan lukien sopimusvelvoitteet, edellyttää. Kukin sopimuspuoli noudattaa toista sopimuspuolta edustavan investoijan kanssa tekemiään sopimuksia, myös tämän investointeihin liittyviä.

2 Kukin sopimuspuoli pyrkii kohtelevaan 3 kohdan mukaisesti muiden sopimuspuolten investoijia alueellaan tehtyjen investointien osalta.

3 Tätä artiklaa sovellettaessa 'kohtelulla' tarkoitetaan sopimuspuolen toiselle osoittamaa kohtelua, joka on vähintään yhtä edullista kuin tämän omien investoijien tai kenen tahansa sopimuspuolen tai kolmannen maan investoijan kohtelu, sen mukaan mikä kohtelu on edullisin.

4 Lisäsopimus velvoittaa kunkin osapuolen siinä määrätyn edellytyksin myöntämään muiden osapuolten investoijille alueellaan tehtyjen investointien osalta 3 kohdassa määrätyn kohtelun. Tämä sopimus on avoinna tämän sopimuksen allekirjoittaneiden tai sen osapuolina olevien valtioiden tai alueellisen taloudellisen yhdyntymisen järjestöjen allekirjoitusta varten. Tätä lisäsopimusta koskevat neuvottelut on määrä aloittaa viimeistään 1 päivänä tammikuuta 1995, ja tavoitteena on tehtävä sopimus 1 päivään tammikuuta 1998 mennessä.

5 Kukin sopimuspuoli pyrkii alueellaan tehtyjen investointien osalta:

a) mahdollisimman paljon rajoittamaan poikkeamista 3 kohdassa määrätystä kohtelusta,

b) poistamaan asteittain muiden sopimuspuolten investoijia koskevat rajoitukset.

6 a) Sopimuspuoli voi investointien osalta alueellaan milloin tahansa ilmoittaa vapaaehtoisesti sihteeristön välityksellä peruskirjaa käsittelevälle konferenssille, ettei sillä ole aikomusta ottaa käyttöön uusia poikkeuksia 3 kohdassa määrätystä kohtelusta.

b) Lisäksi sopimuspuoli voi milloin tahansa sitoutua vapaaehtoisesti myöntämään muiden sopimuspuolten investoijille näiden energia-alan jotain tai kaikkea taloudellista toimintaa koskevien alueellaan tehtävien investointien osalta 3 kohdassa määrätyn kohtelun. Näistä sitoumuksista ilmoitetaan sihteeristölle, ne kirjataan liitteeseen VC ja ne ovat tämän sopimuksen yhteydessä sitovia.

7 Kukin sopimuspuoli myöntää muiden sopimuspuolten investoijien alueellaan toteuttamille investoinneille sekä heidän niihin liittyville toimille, mukaan lukien hallinto, ylläpitäminen, käyttö, käyttöoikeus tai luovutus, vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin omien investoijiansa tai minkä tahansa sopimuspuolen tai minkä tahansa kolmannen maan investoijan investoinneille, ja niihin liittyville toimille mukaan lukien hallinto, ylläpitäminen, käyttö, käyttöoikeus tai luovutus, sen mukaan mikä kohtelu on edullisin.

8 Tämän sopimuksen 7 kohtaa koskevat yksityiskohtaiset soveltamissäännöt niiden ohjelmien yhteydessä, joiden nojalla sopimuspuoli myöntää avustusta tai muuta taloudellista tukea tai tekee energia-alan tutkimukseen ja teknologiseen kehittämiseen liittyvän sopimuksen, esitetään 4 kohdassa tarkoitettussa lisäsopimuksessa. Kukin sopimuspuoli tiedottaa sihteeristön välityksellä peruskirjaa käsittelevälle konferenssille yksityiskohtaisista säännöistä, joita se soveltaa tässä kohdassa tarkoitetuissa ohjelmissa.

9 Jokainen valtio tai alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestö, joka allekirjoittaa tämän sopimuksen tai tulee siihen osalliseksi, toimittaa päivänä, jona se allekirjoittaa sopimuksen tai tallettaa liittymisasiakirjansa, sihteeristölle lyhyen selonteon kaikista laeista, asetuksista ja muista säädöksistä, jotka koskevat:

a) tämän artiklan 2 kohtaan liittyviä poikkeuksia,

tai

b) tämän artiklan 8 kohdassa tarkoitettuja ohjelmia.

Sopimuspuolet pitävät selontekonsa ajan tasalla ilmoittamalla muutoksista sihteeristölle viipymättä. Peruskirjaa käsittelevä konferenssi tarkastelee näitä selontekoja säännöllisesti.

Selonteko voi sisältää a alakohdan osalta energia-alan osat, joilla sopimuspuoli myöntää muiden sopimuspuolten investoijille 3 kohdassa määrätyn kohtelun.

Peruskirjaa käsittelevän konferenssin suorittamassa tarkastelussa voidaan b alakohdan osalta käsitellä kyseisten ohjelmien vaikutuksia kilpailuun ja investointeihin.

10 Tämän artiklan muiden määräysten estämättä 3 ja 7 kohdassa määrättyä kohtelua ei sovelleta teollis- ja tekijänoikeuksien suojaan; kohtelu on niiden teollis- ja tekijänoikeuksien suojaan sovellettavien kansainvälisten sopimusten määräysten mukaista, joissa sopimuspuolet ovat osallisina.

11 Tämän sopimuksen 26 artiklaa sovellettaessa sopimuspuolen toisen sopimuspuolen investoijan soveltamisajankohtana voimassa olevaan investointiin soveltamaa, 5 artiklan 1 ja 2 kohdassa määrättyä, kauppaan liittyvää investointitoimenpidettä pidetään ensin mainitun sopimuspuolen tämän osan mukaisen velvollisuuden rikkomisena, jollei 5 artiklan 3 ja 4 kohdasta muuta johdu.

12 Kukin sopimuspuoli varmistaa, että sen kansalliseen lainsäädäntöön sisältyy tehokkaat keinot investointeja, investointisopimuksia ja investointilupia koskevien vaatimusten käsittelemiseksi ja niihin liittyvien oikeuksien toteuttamiseksi.

11 artikla

Avainhenkilöstö

1 Jollei luonnollisten henkilöiden maahantuloa, oleskelua ja työskentelyä koskevista laeista ja määräyksistä muuta johdu, kukin sopimuspuoli tutkii vilpittömässä mielessä toisen sopimuspuolen investoijien ja näiden investoijien palkkaaman henkilöstön näiden investoijien tekemien investointien yhteydessä palkatun henkilöstön laimat, maahantuloa ja sellaista tilapäistä oleskelua alueella koskevat hakemukset, jotka liittyvät kyseisten investointien toteuttamiseen, kehittämiseen, hallintoon, ylläpitämiseen, käyttöön, käyttöoikeuteen tai luovutukseen, mukaan lukien neuvonta- ja teknisten peruspalvelujen tarjoaminen.

2 Kukin sopimuspuoli antaa alueellaan investointeja tekevän toisen sopimuspuolen investoijien ja näiden investoijien investointihankkeiden palkata näiden investoijien tai investointihankkeiden valitsemaa avainhenkilöstöä kansalaisuudesta riippumatta, jos tämä avainhenkilöstö on oikeutettu tulemaan ensimmäisen sopimuspuolen alueelle ja oleskelemaan ja työskentelemään siellä, siltä osin kuin kyseinen palvelussuhde on tälle avainhenkilöstölle myönnettyssä luvassa asetettujen edellytysten, yksityiskohtaisten sääntöjen ja kestoja koskevien rajoitusten mukainen.

12 artikla

Menetysten korvaaminen

1 Lukuun ottamatta niitä tapauksia, joissa sovelletaan 13 artiklaa, sopimuspuolen toiselle sodan, muun aseellisen selkkauksen, kansallisen hätätilan, sisäisten levottomuuksien tai muiden vastaavanlaisten kyseisen sopimuspuolen alueella ilmenneiden tapahtumien vuoksi tämän alueella suorittamiinsa investointeihin liittyviä menetyksiä kärsineelle toisen sopimuspuolen investoijalle antama kohtelu on kaikkien palautusten, hyvitysten ja korvausten tai minkä tahansa muun maksujärjestelyn osalta vähintään yhtä edullista kuin tämän ensimmäisen kenelle tahansa muulle, tämän omille, minkä tahansa sopimuspuolen tai minkä tahansa kolmannen maan investoijalle antama kohtelu.

2 Tässä kohdassa sanotun rajoittamatta 1 kohdan soveltamista, toisen sopimuspuolen alueella mainitussa kohdassa tarkoitettussa tilanteessa menetyksiä kärsineen sopimuspuolen investoija saa, menetyksen johtuessa:

a) toisen sopimuspuolen viranomaisten suorittamasta jälkimmäisen tekemien investointien osittaisesta tai täydellisestä haltuunotosta

tai

b) toisen sopimuspuolen puolustusvoimien tai viranomaisten suorittamasta näiden investointien osittaisesta tai täydellisestä tuhoamisesta, joka ei ollut tilanteen kannalta välttämätöntä,

kummassakin tapauksessa pikaisen, riittävän ja asianmukaisen palautuksen tai korvauksen.

13 artikla

Pakkolunastus

1 Sopimuspuolen investoijan toisen sopimuspuolen alueella suorittamia investointeja ei kansallisteta, pakkolunasteta eikä niihin sovelleta kansallistamiseen tai pakkolunastamiseen verrattavia toimenpiteitä, jäljempänä 'pakkolunastus', paitsi jos tämä pakkolunastus:

a) suoritetaan yleisen edun vuoksi,

b) ei ole syrjivä,

c) suoritetaan lain mukaisesti

ja

- d) siitä suoritetaan viipymättä riittävä ja asianmukainen korvaus.

Tämä korvaus vastaa määrältään pakkolunastetun investoinnin oikeaa markkina-arvoa juuri ennen pakkolunastusta tai pakkolunastuksen uhan tulemistä tietoon tavalla, joka vaikuttaa investoinnin arvoon, jäljempänä 'arviointipäivä'.

Tämä oikea kauppaa-arvo ilmaistaan investoijan valinnan mukaan vapaasti vaihdettavana valuuttana arviointipäivänä voimassa olevan kyseisen valuutan markkinakurssin perusteella. Korvaukseen sisällytetään myös markkinoiden perusteella määräytyvän kaupallisen korkotason mukainen korko pakkolunastuspäivän ja maksupäivän väliseltä ajalta.

2 Asianomaisella investoijalla on oikeus pakkolunastuksen suorittaneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti oikeus- tai muun toimivaltaisen ja riippumattoman viranomaisen suorittamaan tapauksensa, investointiaan koskevan arvioinnin ja korvausmaksun pikaiseen uudelleentarkasteluun 1 kohdassa esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

3 Epäselvyyden välttämiseksi pakkolunastus koskee kaikkia tilanteita, joissa sopimuspuoli pakkolunastaa sellaisen alueellaan toimivan yhtiön tai yrityksen varallisuuden, jossa toisen sopimuspuolen investoijalla on investointeja, mukaan lukien osakeomistus.

14 artikla

Investointeihin liittyvien maksujen siirrot

1 Kukin sopimuspuoli takaa toisen sopimuspuolen investoijien alueellaan suorittamien investointien osalta vapauden varojen siirroille alueelleen ja sieltä pois mukaan lukien:

- alkupääoman sekä kaiken lisäpääoman investoinnin ylläpitämistä ja kehittämistä varten,
- tuottojen,
- sopimukseen perustuvien maksujen, erityisesti lainasopimukseen liittyvien pääoman kuoletuksen ja koronmaksujen,
- tämän investoinnin yhteydessä ulkomailta palkatun henkilökunnan käyttämättömien tulojen ja muiden palkkioiden,
- investoinnin tai sen osan myynnistä tai realisoinnista saatujen tulojen,
- riitojen ratkaisemisesta johtuvien maksujen sekä
- tämän sopimuksen 12 ja 13 artiklan mukaisten korvausmaksujen siirrot.

2 Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja siirrot suoritetaan viipymättä ja (lukuun ottamatta luontaisuuorituksia) vapaasti vaihdettavana valuuttana.

3 Siirrot suoritetaan siirrettävässä valuutassa käteisenä suoritettavien liiketoimien osalta siirtopäivänä voimassa olevan valuuttamarkkinakurssin mukaan. Valuuttamarkkinoiden puuttuessa käytetään viimeisintä maahan suuntautuneisiin investointeihin sovellettua kurssia tai viimeisintä valuuttojen vaihdossa erityisnosto-oikeuksiin käytettyä kurssia sen mukaan mikä on investoijan kannalta edullisempi.

4 Sen estämättä, mitä 1 – 3 kohdassa määrätään, sopimuspuoli voi suojella velkojien etuja ja varmistaa arvopapereiden liikkeeseenlaskua, kauppaa ja vaihtamista koskevan lainsäädännön noudattamisen sekä siviili-, hallinto- ja rikosoikeudellisten täytäntöönpanon soveltamalla kohtuullisesti, tasapuolisesti ja vilpittömässä mielessä kansallista lainsäädäntöään.

5 Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, sopimuspuolet, jotka olivat entisen Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton jäsenvaltioita, voivat keskinäisissä sopimuksissaan määrätä, että maksusiirrot on suoritettava niiden omina valuuttoina, jos kyseisissä sopimuksissa kohdellaan muiden sopimuspuolten investoijien näiden alueella suorittamia investointeja vähintään yhtä edullisella tavalla kuin nämä sopimukset tehneiden sopimuspuolten investoijien tai kolmannen valtion investoijien investointeja.

6 Sen estämättä, mitä 1 kohdan b alakohdassa määrätään, sopimuspuoli voi rajoittaa luontaisuuorituksina tapahtuvaa tuoton siirtoa, jos hän on 29 artiklan 2 kohdan a alakohdan tai GATTin ja sen liiteasiakirjojen mukaan oikeutettu rajoittamaan tai kieltämään luontaisuuoritus tuotteiden viennin tai vientiinmyynnin, jos tämä sopimuspuoli kuitenkin sallii luontaisuuorituksien siirrot siten kuin investointisopimuksessa, investointiluvassa tai missä tahansa muussa kirjallisessa sopimuksessa on tämän ja toisen sopimuspuolen investoijan tai tämän investoinnin kesken sovittu tai määritelty.

15 artikla

Sijaantulo

1 Jos sopimuspuoli tai sen nimeämä laitos, jäljempänä 'maksajaosapuoli', suorittaa korvaus- tai takuumaksun investoijan, jäljempänä 'saajaosapuoli', toisen sopimuspuolen, jäljempänä 'isäntäosapuoli', alueella suorittamalle investoinnille, isäntäosapuoli tunnustaa:

- kaikki sellaiseen investointiin liittyvät oikeudet ja saatavat maksajaosapuolelle luovutetuiksi

ja

- maksajaosapuolen valtuudet käyttää oikeuksiaan ja vaatia saataviaan sijaantulon perusteella.

2 Maksajaosapuolella on olosuhteista riippumatta oikeus:

- samaan kohteluun 1 kohdassa tarkoitettujen luovutuksen nojalla saavutettujen oikeuksiensa ja saataviensa osalta

ja

- b) samoihin näiden oikeuksien ja saatavien nojalla suoritettaviin maksuihin

kuin saajaosapuolella oli tämän sopimuksen nojalla kyseisen investoinnin osalta.

3 Tämän sopimuksen 26 artiklan mukaisessa menettelyssä sopimuspuoli ei voi puolustukseksen, vasta vaatimuksena, korvausoikeuden perusteella eikä millään muulla perusteella vedota siihen, että vakuutus- tai takuusopimuksen nojalla on saatu tai on määrä saada väitetyn vahingon täydellinen tai osittainen hyvitys tai muu korvaus.

16 artikla

Suhde muihin sopimuksiin

Jos vähintään kaksi sopimuspuolta on liittynyt johonkin sellaiseen aikaisempaan kansainväliseen sopimukseen tai liittyy myöhemmin sellaiseen kansainväliseen sopimukseen, jonka määräykset koskevat tämän sopimuksen III tai V osan sisältöä,

- 1) minkään tämän sopimuksen III tai V osan määräyksen ei voida tulkita kumoavan tämän toisen sopimuksen määräyksiä eikä oikeutta vaatia tätä kohtaa koskevan erimielisyyden ratkaisemista tämän toisen sopimuksen mukaisesti,

ja

- 2) minkään tämän toisen sopimuksen määräyksen ei voida tulkita kumoavan tämän sopimuksen III tai V osan määräyksiä eikä oikeutta vaatia tätä kohtaa koskevan erimielisyyden ratkaisemista tämän sopimuksen mukaisesti,

jos jokin tällainen määräys on edullisempi investoijan tai investoinnin kannalta.

17 artikla

III osan soveltamatta jättäminen tietyissä olosuhteissa

Kukin sopimuspuoli varaa itselleen oikeuden kieltäytyä myöntämästä tämän osan mukaisia etuja:

- 1) oikeudelliselle yksikölle, jos se on kolmannen maan kansalaisten omistuksessa tai hallinnassa ja jos sillä ei ole merkittävää kaupallista toimintaa sen sopimuspuolen alueella, jolla se sijaitsee

tai

- 2) investointihankkeelle, jos kieltäytyvä sopimuspuoli toteaa, että kyseessä on sellaisen kolmannen maan investoijan investointi, jonka kanssa sillä tai johon nähden se:

- a) ei ole diplomaattisissa suhteissa

tai

- b) hyväksyy tai ylläpitää toimenpiteitä

- i) jolla kielletään liiketoimet kyseisen valtion investoijien kanssa,

tai

- ii) joita rikottaisiin tai kierretäisiin, jos tässä osassa määrätyt edut myönnettäisiin kyseisen valtion investoijille tai näiden investoinneille.

IV OSA

SEKALAISIA MÄÄRÄYKSIÄ

18 artikla

Energiavaroihin kohdistuva suvereniteetti

1 Sopimuspuolet tunnustavat valtioiden suvereniteetin ja suvereenit oikeudet energiavaroihin nähden. Ne vahvistavat uudelleen, että näitä oikeuksia on käytettävä kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaisesti ja alaisuudessa.

2 Tämä sopimus ei vaikuta energiavarojen käytettävyyteen, kyseisten varojen tutkimiseen eikä kaupalliseen käyttöön liittyviin tavoitteisiin, eikä sillä rajoiteta mitenkään niiden säännösten soveltamista, joilla sopimuspuolet säätelevät energiavarojen omistusoikeusjärjestelmää.

3 Kullakin valtiolla on edelleen oikeus päättää etenkin energiavarojen tutkimista ja hyödyntämistä varten nimettyjä maantieteellisistä alueista alueellaan, niiden talteenottoon liittyvistä järjestelyistä ja niiden ehdyttämistä ja hyödyntämistä koskevista aikatauluista, määrätä ja peria tähän tutkimukseen ja tähän hyödyntämiseen kohdistettavia veroja, rojalteja ja muita maksuja, säännellä kyseiseen alueellaan suoritettavaan tutkimukseen, käyttöön ja hyödyntämiseen liittyviä ympäristö- ja turvallisuusnäkökohtia sekä osallistua tähän tutkimukseen ja hyödyntämiseen erityisesti valtiovallan ja valtion yritysten suoran osallistumisen kautta.

4 Sopimusosapuolet sitoutuvat myötävaikuttamaan energiavarojen käytettävyyteen erityisesti myöntämällä syrjimättömyyden periaatetta noudattaen ja julkistetuina perustein niiden tutkimusta, hyödyntämistä tai talteenottamista koskevia lupia, lisensejä, toimilupia ja sopimuksia.

19 artikla

Ympäristönäkökohtia

1 Kukin sopimuspuoli pyrkii kestävän kehityksen periaatetta noudattaen ja itseään sitovien ympäristöä koskevien kansainvälisten sopimusten mukaiset velvoitteet huomioon ottaen rajoittamaan taloudellisesti tehokkaalla tavalla kaikista alueellaan suoritettavista energiakiertoon liittyvistä toimista aiheutuvien ympäristöhaittojen vaikutuksen mahdollisimman vähäiseksi sekä omalla alueellaan että sen ulkopuolella ottaen samalla huomioon turvallisuusnäkökohdat. Kukin sopimuspuoli pyrkii toiminnassaan kustannustehokkuuteen. Toimintaohjelmissaan ja toimissaan kukin sopimuspuoli pyrkii ennalta ehkäisemään ympäristövaurioita tai rajoittamaan ne mahdollisimman vähäisiksi. Sopimuspuolet katsovat, että niiden kunkin alueella saastumisesta vastuussa oleva taho on periaatteessa velvollinen vastaamaan saastumisesta aiheutuvista kustannuksista mukaan lukien rajan yli tapahtuva saastuminen, ja että tällöin on huomioitava yleinen etu sekä vältettävä energiakiertoon tai kansainväliseen kauppaan kohdistuvien investointien vääristymistä. Tätä varten sopimuspuolet:

- a) ottavat huomioon ympäristönäkökohdat laatiessaan ja toteuttaessaan energiapolitiikkaansa,
- b) edistävät markkinapohjaista hinnanmuodostusta sekä huomioivat nykyistä suuremmassa määrin ympäristökustannuksia ja -hyötyjä energiakierron kaikissa vaiheissa,
- c) kannustavat 34 artiklan 4 kohdan huomioon ottaen peruskirjan ympäristötavoitteiden toteuttamiseen tähtävää yhteistyötä ja yhteistyötä energiakiertoa koskevien kansainvälisten ympäristönormien alalla, ottaen samalla huomioon sopimuspuolten erot ympäristöhaittojen sekä niiden torjuntakustannusten osalta,
- d) kiinnittävät erityistä huomiota energiatehokkuuden parantamiseen, uusiutuvien energianlähteiden kehittämiseen ja käyttöön, puhtaampien polttoaineiden käytön edistämiseen sekä ympäristön saastumista ehkäisevän tekniikan ja siihen tähtävien teknisten menetelmien käyttöön,
- e) edistävät ympäristöystävällistä ja taloudellisesti tehokasta energiapolitiikkaa sekä kustannustehokkaita menettelytapoja ja teknologiaa koskevan tiedon keräämistä ja jakamista sopimuspuolten kesken,
- f) edistävät yleisön tietoisuutta energiajärjestelmien ympäristövaikutuksista, negatiivisten ympäristövaikutusten torjumisen ja rajoittamisen tärkeydestä sekä torjunta- ja rajoittamistoimenpiteisiin liittyvistä kustannuksista,
- g) edistävät, myös yhteistoimin, sellaisten energiankäytön kannalta tehokkaiden ja ympäristöystävällisten menettelytapojen, prosessien ja tekniikan tutkimista, kehittämistä ja soveltamista, joilla energiakierron eri vaiheisiin liittyvät ympäristöhaitat saadaan supistettua mahdollisimman vähäisiksi taloudellisesti kannattavalla tavalla,

- h) rohkaisevat suotuisien olosuhteiden luomista tämän tekniikan siirrolle ja levittämiselle sopusuunnassa teollisia ja tekijänoikeuksien riittävän ja tehokkaan suojan kanssa,
- i) edistävät ympäristön kannalta merkityksellisten energia-alan investointihankkeiden ympäristövaikutusten arvointia varhaisessa vaiheessa ennen päätöksentekoa sekä niiden jälkiseurantaa,
- j) edistävät kansainvälistä tietoisuutta ja tiedonvaihtoa sopimuspuolten merkittävistä ympäristöohjelmista ja -normeista ja kyseisten ohjelmien ja normien toteuttamisesta sekä
- k) pyydettyä osallistuvat voimavarojensa mukaan sopimuspuolten asianmukaisten ympäristöohjelmien kehittelyyn ja toteutukseen.

2 Yhden tai useamman sopimuspuolen pyynnöstä tämän artiklan määräysten soveltamista tai tulkintaa koskevat erimielisyydet tutkitaan, siltä osin kuin niiden käsittelystä muissa kansainvälisissä yhteyksissä ei ole sovittu, peruskirjaa käsittelevässä konferenssissa, joka pyrkii löytämään niihin ratkaisun.

3 Tässä artiklassa tarkoitetaan:

- a) 'energiakerrolla' energiaketjua kokonaisuudessaan, mukaan lukien energian eri muotojen etsiminen, tutkiminen, tuottaminen, muuntaminen, varastoiminen, kuljetus, jakelu ja kulutus, jätteen käsittely ja hävittäminen sekä näiden toimintojen käytöstä poisto, lakkauttaminen tai sulkeminen siten että ympäristölle haitallisia vaikutuksia vähennetään mahdollisimman paljon,
- b) 'ympäristövaikutuksilla' kaikkia tietyn toiminnan ympäristössä aikaansaamia vaikutuksia mukaan lukien ihmisten terveys ja turvallisuus, kasvi- ja eläinkunta, maaperä, ilma, vesi, ilmasto, maisema ja historialliset muistomerkit tai muut konkreettiset rakennelmat sekä näiden eri tekijöiden välinen vuorovaikutus; myös edellä mainittujen tekijöiden vaikutuksia kulttuuriperintöön sekä yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin oloihin,
- c) 'energiatehokkuuden parantamisella' toimintaa, jonka tavoitteena on tavaran tai palvelun tuotantoyksikön ylläpitäminen samansuuruisena heikentämättä tuotannon laatua tai tehoa, mutta vähentämällä kyseisen tuotannon aikaansaamiseen tarvittavan energian määrää, ja
- d) 'kustannustehokkuudella' määritellyn tavoitteen saavuttamista mahdollisimman pienin kustannuksin sekä mahdollisimman suuren hyödyn saamista tietyin kustannuksin.

20 artikla

Avoimuus

1 Yleiset energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kauppaan sovellettavat lait, asetukset ja oikeudelliset päätökset sekä hallinnolliset toimenpiteet kuuluvat 29 artiklan 2 kohdan a

alakohdan mukaisesti niihin toimenpiteisiin, joiden osalta noudatetaan GATTiin ja sen liiteasiakirjojen mukaisia avoimuusvaatimuksia.

2 Myös sellaiset sopimuspuolen voimaan saattamat yleisesti sovellettavat lait, asetukset, oikeudelliset päätökset ja hallinnolliset toimenpiteet sekä sopimuspuolten väliset voimassa olevat sopimukset, joilla on merkitystä muiden tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien asioiden kannalta, julkistetaan viivytyksettä siten, että sopimuspuolet ja investoijat voivat perehtyä niihin. Tämän kohdan määräyksissä ei edellytetä minkään sopimuspuolen paljastavan luottamuksellisia tietoja, jotka estäisivät säännösten täytäntöönpanoa tai jotka olisivat muuten yleisen edun vastaisia tai vaarantaisivat jonkun investoijan lainmukaisia kaupallisia etuja.

3 Jokainen sopimuspuoli nimeää vähintään yhden tietopalvelupisteen, johon voidaan osoittaa edellä tarkoitettuja lakeja, asetuksia, oikeudellisia päätöksiä ja hallinnollisia toimenpiteitä koskevat tiedustelut, ja ilmoittaa nimetyt pisteet viivytyksettä sihteeristölle, joka pyydettyänsä tiedottaa niistä edelleen.

21 artikla

Verotus

1 Jollei tämän artiklan muussa kohdassa toisin määrätä, missään tämän sopimuksen määräyksessä ei lisätä sopimuspuolten verotustoimia koskevia oikeuksia eikä luoda näille verotustoimia koskevia velvoitteita. Tämän artiklan ja tämän sopimuksen muiden määräysten ollessa ristiriidassa keskenään sovelletaan kyseisen ristiriidan osalta tätä artiklaa.

2 Tuloveroa ja varallisuusveroa lukuun ottamatta verotustoimiin sovelletaan 7 artiklan 3 kohtaa; sitä ei kuitenkaan sovelleta:

- a) sopimuspuolen myöntämään 7 kohdan a alakohdan ii alakohdassa tarkoitettuun sopimukseen tai järjestelyihin sisältyvien verotustoimia koskevien säännösten soveltamiseen liittyvään etuun

tai

- b) verotustointa, jonka tarkoituksena on tehokkaan verojen kannon varmistaminen, jollei sellainen sopimuspuolen suorittama toimi ole mielivaltaisesti toisen sopimuspuolen alueelta peräisin olevia tai sinne tarkoitettuja energia-alan tavaroita tai tuotteita syrjivä tai 7 artiklan 3 kohdan nojalla myönnettäviä etuja mielivaltaisesti rajoittava.

3 Tämän sopimuksen 10 artiklan 2 ja 7 kohtaa sovelletaan sopimuspuolten verotustoimiin lukuun ottamatta tulo- ja varallisuusveroa; sitä ei kuitenkaan sovelleta:

- a) suosituimmuuskohtelua koskevien veloitteiden asettamiseksi 7 kohdan a alakohdan ii alakohdassa tarkoitettujen sopimusten tai järjestelyjen

veromääräysten osalta tai jonkin alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön jäsenyydestä johtuvien etujen osalta, jotka sopimuspuoli myöntää

tai

- b) verotustoimeen, jonka tarkoituksena on tehokas verojen kanto, jollei sellainen toimi ole mielivaltaisesti toisen sopimuspuolen investoijaa syrjivä tai tämän sopimuksen investointeja koskevien määräysten nojalla myönnettäviä etuja mielivaltaisesti rajoittava.

4 Verotustoimiin sovelletaan tämän sopimuksen 29 artiklan 2 – 6 kohtaa lukuun ottamatta tulo- ja varallisuusveroja.

5 a) Veroihin sovelletaan 13 artiklaa.

- b) Jos 13 artiklan osalta syntyy epäselvyyttä, siltä osin kuin on kysymys siitä, onko verotointa pidettävä pakkolunastusluonteisena tai onko sellaiseksi väitetty verotoimi syrjivä, on sovellettava seuraavia määräyksiä:

i) pakkolunastusväitteen esille tuova investoija tai sopimuspuoli alistaa kysymyksen veron pakkolunastusluonteisuudesta tai syrjivyydestä asianomaiselle toimivaltaiselle veroviranomaiselle. Jos investoija tai sopimuspuoli ei jätä asiaa käsiteltäväksi, on 26 artiklan 2 c alakohdan tai 27 artiklan 2 kohdan nojalla erimielisyyksien soveltajiksi nimettävien toimielinten huolehdittava asian siirtämisestä toimivaltaisten veroviranomaisten käsiteltäväksi.

ii) Toimivaltaiset veroviranomaiset pyrkivät ratkaisemaan heille näin annetut kysymykset kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitettusta alistamisesta. Syrjimättömyyskysymysten osalta toimivaltaiset viranomaiset soveltavat asianomaisen veroyleissopimuksen syrjimättömyysmääräyksiä tai, jollei kyseiseen veroon sovellettavassa veroyleissopimuksessa ole syrjimättömyyttä koskevaa määräystä tai jollei asianomaisten sopimuspuolten kesken ole voimassa olevaa veroyleissopimusta, sovelletaan Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) tulo- ja varallisuusverotusta koskevan malliveroyleissopimuksen mukaisia syrjimättömyysperiaatteita.

iii) Toimielimet, jotka ovat 26 artiklan 2 kohdan c alakohdan tai 27 artiklan 2 kohdan mukaisesti saaneet tehtäväkseen riitojen ratkaisemisen, voivat ottaa huomioon toimivaltaisten veroviranomaisten veron pakkolunastusluonteisuutta koskevat johtopäätökset. Toimielimet ottavat huomioon johtopäätökset, joihin toimivaltaiset veroviranomaiset päätyvät ii alakohdassa määrätyn kuuden kuukauden pituisen määräajan kuluessa tutkiessaan, onko veroa pidettävä syrjivänä. Toimielimet voivat ottaa huomioon myös johtopäätökset, joihin toimivaltaiset veroviranomaiset päätyvät kuuden kuukauden määräajan kuluttua.

iv) Toimivaltaisen veroviranomaisen osallistuminen ii alakohdassa asetetun kuuden kuukauden määräajan jälkeen ei saa missään tapauksessa viivästyttää 26 ja 27 artiklassa määrättyjä menettelyjä.

6 Selvyyden vuoksi todetaan, että 14 artiklassa ei rajoiteta sopimuspuolen oikeutta määrätä maksettavaksi tai periä veroa pidättämällä tai muulla tavoin.

7 Tätä artiklaa sovellettaessa

a) 'verotustoimella' tarkoitetaan:

i) sopimuspuolen tai sen alaisen hallinnollisen alueen tai paikallisviranomaisen kansalliseen lainsäädäntöön sisältyvää verotusta koskevaa määräystä

ja

ii) sopimuspuolta sitovan, kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi tehdyn yleissopimuksen tai muun kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn sisältämää verotusta koskevaa määräystä.

b) Tuloverona tai varallisuusverona pidetään kaikkia kokonaistulosta, kokonaisvarallisuudesta ja tulojen tai varallisuuden osista perittäviä veroja mukaan lukien myyntivoittoverot, kiinteistöverot, perintö- tai lahjaverot tai muut olennaisesti samankaltaiset verot, yritysten maksamien palkkojen kokonaismäärästä perittävät verot sekä omaisuuden arvonnoususta perittävät verot.

c) 'Toimivaltaisella veroviranomaisella' tarkoitetaan sopimuspuolten kesken kaksinkertaisesta verotuksesta tehdyn voimassa olevan sopimuksen mukaista toimivaltaista viranomaista tai, jollei mainitunlaista voimassa olevaa sopimusta ole olemassa, veroasioista vastaavaa ministeriä tai ministeriötä tai näiden valtuuttamia edustajia.

d) Selvyyden vuoksi on mainittava, että "veroja koskevat määräykset" ja "verot" eivät sisällä tullimaksuja.

22 artikla

Valtion yritykset ja etuoikeutetut yksiköt

1 Kukin sopimuspuoli varmistaa, että sen ylläpitämä tai perustama valtion yritys toimii tavaroiden tai palvelujen myynnin tai toimittamisen osalta sen alueella tavalla, joka on yhdenmukainen sopimuspuolen tämän sopimuksen III osan mukaisten velvoitteiden kanssa.

2 Sopimuspuoli ei kannusta eikä vaadi mainitunlaista valtion yritystä toimimaan alueellaan tavalla, joka ei ole sopimuspuolen tämän sopimuksen muiden määräysten nojalla kuuluvien velvoitteiden mukainen.

3 Kukin sopimuspuoli varmistaa, että sen perustama tai ylläpitämä yksikkö, jolle se on antanut lainsäädännöllisiä, hallinnollisia tai muita valtuuksia, käyttää niitä tavalla, joka

soveltuu sopimuspuolelle tämän sopimuksen nojalla kuuluviin velvoitteisiin.

4 Sopimuspuoli ei kannusta eikä vaadi yksikköä, jolle se myöntää yksin- tai erityisoikeuksia, toimimaan alueellaan tavalla, joka ei ole sopimuspuolen tämän sopimuksen nojalla kuuluvien velvoitteiden mukainen.

5 Tässä artiklassa 'yksiköllä' tarkoitetaan yritystä, laitosta tai muuta järjestöä taikka yksityishenkilöä.

23 artikla

Määräysten noudattaminen alueellisten, paikallisten ja muiden viranomaisten osalta

1 Tämä sopimuksen perusteella kukin sopimuspuoli on täysin vastuussa kaikkien sopimuksen määräysten noudattamisesta ja toteuttaa kaikki kohtuulliset toimenpiteet, jotka sillä on käytettävissään, varmistaakseen, että sen alueella olevat alueelliset, paikalliset ja muut viranomaiset noudattavat sopimusta.

2 Riitojen ratkaisuun liittyviä tämän sopimuksen II, IV ja V osan määräyksiä voidaan soveltaa sopimuspuolen alueellisten, paikallisten ja muiden viranomaisten toteuttamiin toimenpiteisiin, kun kyseiset toimenpiteet vaikuttavat tämän sopimuksen noudattamiseen kyseisen sopimuspuolen osalta.

24 artikla

Poikkeukset

1 Tätä artiklaa ei sovelleta 12, 13 ja 29 artiklaan.

2 Tämän sopimuksen määräykset, muut kuin:

a) edellä 1 kohdassa tarkoitettut

ja

b) edellä tämän sopimuksen III osassa esitetyt, tämän kohdan i alakohdan osalta

eivät estä sopimuspuolta hyväksymästä tai soveltamasta toimenpiteitä:

i) jotka ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi,

ii) jotka ovat välttämättömiä energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden hankkimiseksi tai jakelemiseksi pulaolosuhteissa, jotka johtuvat syistä, joita kyseinen sopimuspuoli ei voi valvoa, jos toimenpiteisiin soveltuvat seuraavat periaatteet:

— kaikilla muilla sopimuspuolilla on oikeus yhtäläiseen osuuteen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kansainvälisestä hankinnasta

ja

— kaikki tämän sopimuksen kanssa soveltumattomat toimenpiteet mitätöidään heti, kun niihin johtaneet edellytykset ovat poistuneet

tai

iii) jotka on tarkoitettu alkuperäisväestöihin kuuluvien tai yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti epäsuotuisissa oloissa elävien investoijien eduksi tai kyseisten ryhmien investointien eduksi, ja niistä ilmoitetaan sihteeristölle, jos:

— kyseiset toimenpiteet eivät vaikuta merkittävästi kyseisen sopimuspuolen talouselämään

ja

— kyseisissä toimenpiteissä ei erotella muiden sopimuspuolten investoijia ja tämän sopimuspuolen investoijia, jotka eivät kuulu näistä toimenpiteistä etuja saaviin investoijiin,

jos mikään kyseisistä toimenpiteistä ei ole energia-alan taloudellisen toiminnan piilorajoitus tai merkitse mielivaltaista tai perustelematonta syrjintää sopimuspuolten välillä tai sopimuspuolten investoijien tai muiden sellaisten henkilöiden välillä, joita asia koskee, toimenpiteet ovat asianmukaisesti perusteltuja eivätkä ne mitätöi tai estä etuja, joita yksi tai useampi sopimuspuoli voi tämän sopimuksen nojalla kohtuudella odottaa saavansa enemmän kuin on ehdottomasti tarpeen ilmoitetun tavoitteen saavuttamiseksi.

3 Tämän sopimuksen muita kuin 1 kohdan määräyksiä ei saa tulkita siten, että ne estäisivät sopimuspuolta toteuttamasta kaikkia välttämättömiksi katsomiaan toimenpiteitä:

a) olennaisten turvallisuusetujensa suojelemiseksi, mukaan lukien toimenpiteet, jotka:

i) koskevat sotalaitosten energiaraaka-aine ja -tuotehuoltoa

tai

ii) toteutetaan sodan, aseellisen yhteenoton tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana,

b) ydinaseiden tai muiden ydinräjähteiden leviämisen estämistä koskevan kansallisen politiikan panemiseksi

täytäntöön tai toteuttaakseen velvoitteensa, jotka johtuvat ydinsulkusopimuksesta, ydinaseiden vientiin sovellettavista suunta viivoista ja muista ydinaseiden leviämisen estämistä koskevista kansainvälisistä velvoitteista tai sopimuksista

tai

c) yleisen järjestyksen säilyttämiseksi.

Kyseinen toimenpide ei saa olla kauttakulun piilorajoitus.

4 Tämän sopimuksen määräykset, joiden nojalla myönnetään suosituimmuuskohtelu, eivät velvoita mitään sopimuspuolta laajentamaan toisen sopimuspuolen investoijiin etuuskohtelua, joka johtuu:

a) sen osallistumisesta vapaakauppa-alueeseen tai tulliliittoon

tai

b) entiseen Sosialististen neuvostotasavaltojen liittoon kuuluneiden valtioiden kahden- tai monenvälisestä taloudellisista yhteistyötä koskevasta sopimuksesta kunnes kyseisten valtioiden keskinäiset taloudelliset suhteet on saatu järjestäytyneemmälle pohjalle.

25 artikla

Taloudellista yhdentymistä koskevat sopimukset

1 Tämän sopimuksen määräyksiä ei saa tulkita siten, että ne velvoittaisivat taloudellista yhdentymistä koskevassa sopimuksessa (EIA - Economic Integration Agreement) sopimuspuolena olevan osapuolen laajentamaan suosituimmuusaseman perusteella EIA:han kuulumattomaan sopimuspuoleen tämän sopimuksen osapuolten välillä sovellettavaa ja siitä johtuvaa etuuskohtelua.

2 Edellä 1 kohdassa taloudellista yhdentymistä koskevalla sopimuksella (EIA) tarkoitetaan sopimuksia, joiden tarkoituksena muun muassa kaupan ja investointien huomattava vapauttaminen edellyttämällä kaiken määrällisen syrjinnän puuttumista tai poistamista sopimuksen osapuolten välillä poistamalla olemassa olevat syrjivät toimenpiteet ja/tai kieltämällä uudet tai entistä syrjivämmät toimenpiteet joko sopimuksen voimaantuloajankohtana tai kohtuullisen aikataulun perusteella.

3 Tämä artikla ei vaikuta GATTin ja sen liiteasiakirjojen soveltamiseen 29 artiklan mukaisesti.

V OSA

RIITOJEN RATKAISU

26 artikla

Investoijan ja sopimuspuolen välisten riitojen ratkaisu

1 Sovintoratkaisu pyritään saamaan sopimuspuolen ja toisen sopimuspuolen investoijan, välisiin riitoihin, jotka liittyvät investointiin, jonka jälkimmäinen on tehnyt edellisen alueella ja joiden syyksi esitetään edellisen väitetty III osan velvoitteen rikkominen.

2 Jos tällaista riitaa ei ole kyetty ratkaisemaan 1 kohdan määräysten mukaisesti kolmen kuukauden kuluessa ajankohdasta, jona jompikumpi riidan osapuolista on pyytänyt sovintoratkaisua, riidan investoija osapuoli voi päättää antaa riidan:

a) riidan osapuolena olevan sopimuspuolen tuomioistuimen tai hallintoviranomaisten ratkaistavaksi

tai

b) ratkaistavaksi käytettävissä olevien ennalta sovittujen riitojen ratkaisumenettelyjen mukaisesti

tai

c) ratkaistavaksi tämän artiklan seuraavien kohtien mukaisesti.

3 a) Jollei b ja c alakohdasta muuta johdu, kukin sopimuspuoli antaa ehdottoman suostumuksensa riidan antamisesta kansainvälisen välitys- tai sovittelumenettelyn ratkaistavaksi tämän artiklan määräysten mukaisesti.

b) i) Liitteessä ID luetellut sopimuspuolet eivät anna kyseistä ehdotonta suostumusta, jos investoija on aikaisemmin antanut riidan ratkaistavaksi 2 kohdan a tai b alakohdan mukaisesti.

ii) Avoimuuden varmistamiseksi kukin liitteessä ID mainittu sopimuspuoli antaa kirjallisesti tiedoksi asiaan liittyvät politiikkansa, menettelytapansa ja edellytyksensä sihteeristölle viimeistään ratifioimis- tai hyväksymisasiakirjansa talletuspäivänä 39 artiklan mukaisesti tai liittymisasiakirjansa talletuspäivänä 41 artiklan mukaisesti.

c) Liitteessä IA luetellut sopimuspuolet eivät anna ehdotonta suostumusta niiden riitojen osalta, jotka koskevat 10 artiklan 1 kohdan viimeiseen virkkeeseen sisältyvää määräystä.

4 Jos investoija päättää antaa riidan ratkaistavaksi 2 kohdan c alakohdan mukaisesti, on investoijan lisäksi annettava kirjallinen suostumuksensa riidan antamiseksi ratkaistavaksi:

a) i) investointeja koskevien riitaisuuksien kansainvälisessä ratkaisu- ja sovittelukeskuksessa, joka

perustettiin Washingtonissa 18 päivänä maaliskuuta vuonna 1965 allekirjoittamista varten avatun valtioiden ja toisten valtioiden kansalaisten välisten investointeja koskevien riitaisuuksien ratkaisemisesta tehdyn sopimuksen perusteella, jäljempänä 'ICSID-yleissopimus', jos investoijan sopimuspuoli ja riidan osapuolena oleva sopimuspuoli ovat molemmat ICSID-yleissopimuksen sopimuspuolia

tai

ii) investointeja koskevien riitaisuuksien kansainvälisessä ratkaisu- ja sovittelukeskuksessa, joka luotiin a alakohdan i alakohdassa mainitun yleissopimuksen perusteella, keskuksen sihteeristön menettelyjen hallintoa varten tehdyn täydentävän järjestelmän sääntöjen perusteella, jäljempänä 'täydentävät säännöt', jos investoijan sopimuspuoli tai riidan osapuolena oleva sopimuspuoli, mutta eivät molemmat, on ICSID-yleissopimuksen osapuoli,

b) yksittäisen välimiehen kautta tai tilapäisessä Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan (Uncitral) välimiessääntöjen perusteella perustetussa välitystuomioistuimessa

tai

c) Tukholman kauppakamarin välityselimessä.

5 a) Edellä 3 kohdassa määrättyä suostumusta ja investoijan 4 kohdan mukaisesti antamaa kirjallista suostumusta pidetään seuraavat vaatimukset täytävänä:

i) riidan osapuolten kirjallinen suostumus ICSID-yleissopimuksen II luvun ja täydentävän järjestelmän sääntöjen mukaisesti,

ii) kirjallinen sopimus Yhdistyneiden Kansakuntien New Yorkissa 10 päivänä kesäkuuta 1958 tehdyn ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta tehdyn yleissopimuksen mukaisesti, jäljempänä 'New Yorkin yleissopimus'

ja

iii) sopimuspuolten kirjallinen sopimus Uncitralin välityssääntöjen 1 artiklan mukaisesti.

b) Kaikki tämän artiklan nojalla toteutettu välitysmenettely tapahtuu riidan yhden osapuolen pyynnöstä jossakin New Yorkin sopimuksen sopimuspuolena olevassa valtiossa. Näiden määräysten mukaisesti välitysmenettelyyn asetettuja vaateita pidetään kauppasuhteesta tai liiketoimesta johtuvina kyseisen yleissopimuksen 1 artiklan mukaisesti.

6 Edellä 4 kohdan mukaisesti muodostettu tuomioistuin päättää riitakysymyksistä tämän sopimuksen ja kansainvälisen oikeuden sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti.

7 Investoijaa, muuta kuin luonnollista henkilöä, jolla on riidan osapuolena olevan sopimuspuolen kansalaisuus 4 kohdassa tarkoitetun kirjallisen suostumuksen antopäivämääränä ja joka on toisen sopimuspuolen investoijien valvonnassa ennen riidan syntyä kyseisen investoijan ja sopimuspuolen välillä, kohdellaan ICSID-yleissopimuksen 25 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti "toisen sopimusvaltion kansalaisena" ja täydentävien sääntöjen 1 artiklan 6 kohdan mukaisesti "toisen valtion kansalaisena".

8 Välytystuomiot, joihin voi sisältyä korkojen suorittaminen, ovat lopullisia ja riidan osapuolia sitovia. Riitaantuneen sopimuspuolen aluehallinnon tai viranomaisen toteuttamaa toimenpidettä koskevissa välytystuomioissa voidaan määrätä sopimuspuoli maksamaan rahakorvaus muun korvauksen sijasta. Kukin sopimuspuoli panee tuomiot täytäntöön viipymättä ja toteuttaa toimenpiteitä tuomioiden panemiseksi täytäntöön tehokkaasti alueellaan.

27 artikla

Riitojen ratkaisu sopimuspuolten välillä

1 Sopimuspuolet pyrkivät ratkaisemaan tämän sopimuksen soveltamiseen tai tulkintaan liittyvät riidat diplomaattisin keinoin.

2 Kun riitaa ei ole kohtuullisessa ajassa ratkaistu 1 kohdan mukaisesti, kukin riidan osapuoli voi, jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä tai elleivät sopimuspuolet ole kirjallisesti toisin sopineet ja ellei riita koske 6 tai 19 artiklan soveltamista tai tulkintaa tai liitteessä IA lueteltujen sopimuspuolten osalta 10 artiklan 1 kohdan viimeisen virkkeen soveltamista ja tulkintaa, viedä riidan tilapäiseen välytystuomioistuimeen tämän artiklan nojalla kirjallisella ilmoituksella, joka on osoitettu riidan toiselle osapuolelle.

3 Tilapäinen välytystuomioistuin muodostetaan seuraavalla tavalla:

- oikeudenkäynnin käynnistävä sopimuspuoli nimittää yhden välimiehen tuomioistuimeen ja ilmoittaa riidan osapuolena olevalle toiselle sopimuspuolelle tästä nimityksestä 30 päivän kuluessa 2 kohdassa tarkoitetun toisen sopimuspuolen ilmoituksen vastaanottamisesta.
- Toinen riidan osapuolena oleva sopimuspuoli nimittää välimiehen 60 päivän kuluessa 2 kohdassa tarkoitetun kirjallisen ilmoituksen saamisesta. Jos nimitystä ei tehdä annetun määräajan kuluessa, oikeudenkäynnin käynnistänyt sopimuspuoli voi 90 päivän kuluessa 2 kohdassa tarkoitetun kirjallisen ilmoituksen vastaanottamisesta vaatia nimityksen tekemistä tämän kohdan d alakohdan mukaisesti.
- Riidan osapuolina olevat sopimuspuolet nimittävät kolmannen välimiehen, joka ei voi olla riidan osapuolena olevan sopimuspuolen kansalainen. Kyseinen välimies on

wälytystuomioistuimen puheenjohtaja. Jos sopimuspuolet eivät pääse sopimukseen kolmannen välimiehen nimitämisestä 150 päivän kuluessa 2 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta, nimitys tehdään tämän kohdan d alakohdan mukaisesti toisen sopimuspuolen pyynnöstä 180 päivän kuluessa kyseisen ilmoituksen vastaanottamisesta.

- Nimitykset, jotka vaaditaan tehtäviksi tämän kohdan mukaisesti, tekee pysyvän kansainvälisen välytystuomioistuimen pääsihteeri 30 päivän kuluessa tätä koskevan pyynnön vastaanottamisesta. Jos pääsihteeri ei voi suorittaa tätä tehtävää, nimityksen tekee jaoston ensimmäinen sihteeri. Jos hänkään ei voi suorittaa tehtävää, sen toteuttaa tuomioistuimen vanhin tuomari.
- Edellä a – d kohdan mukaisesti suoritettut nimitykset tehdään ottaen huomioon valittavien jäsenten kokemus, erityisesti tässä sopimuksessa tarkoitettujen asioiden osalta.
- Jollei sopimuspuolten välillä ole toisin sovittu, sovelletaan Uncitralin välimiessääntöjä, jolleivät riidan osapuolena olevat sopimuspuolet tai välytysmiehet ole niitä muuttaneet. Tuomioistuin tekee päätöksensä jäsenten äänen enemmistöllä.
- Tuomioistuin ratkaisee riidan tämän sopimuksen ja sovellettavien kansainvälisen oikeuden sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti.
- Välytystuomio on lopullinen ja riidan osapuolena olevia sopimuspuolia sitova.
- Jos tuomioistuin on ratkaisussaan sitä mieltä, että liitteen P I osassa mainitun sopimuspuolen alueen alueellisen tai paikallisen hallintoelimen tai viranomaisen soveltama toimenpide ei ole tämän sopimuksen mukainen, kukin riidan osapuoli voi vedota liitteen P II osan määräyksiin.
- Riidan osapuolina olevat sopimuspuolet vastaavat tasavertaisesti tuomioistuimen kuluista, mukaan lukien jäsenten palkkiot. Tuomioistuin voi kuitenkin harkintansa mukaan määrätä riidan toisen osapuolen vastaamaan suuremmasta osuudesta.
- Jollei riidan osapuolena olevien sopimuspuolten välillä muuta sovita, tuomioistuin kokoontuu Haagissa ja käyttää pysyvän välytystuomioistuimen tiloja ja palveluja.
- Jäljennös tuomiosta talletetaan sihteeristöön, jossa se on kaikkien saatavilla.

28 artikla

Sopimuksen 27 artiklan soveltamatta jättäminen tietyissä riidoissa

Sopimuspuolten välisiä riitoja, jotka liittyvät 5 tai 29 artiklan soveltamiseen tai tulkintaan, ei ratkaista 27 artiklan mukaisesti, jolleivät riidan osapuolina olevat sopimuspuolet ole toisin sopineet.

VI OSA

VÄLIAIKAISET MÄÄRÄYKSET

29 artikla

Kauppaa koskevat väliaikaiset määräykset

1 Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kauppaan niin kauan, kun sopimuspuoli ei ole GATTin tai sen liiteasiakirjojen jäsen.

2 a) Energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kaupassa sellaisten sopimuspuolten välillä, joista vähintään yksi ei ole GATTin tai asian kannalta olennaisen GATTin liiteasiakirjan osapuoli, sovelletaan, jollei b ja c alakohdassa ja liitteessä G määrätyissä poikkeuksissa ja säännöissä toisin määrätä, GATT 1947-sopimuksen ja sen liiteasiakirjojen määräyksiä, siten kuin niitä sovelletaan 1 päivään maaliskuuta 1994 ja siten kuin GATT 1947-sopimuksen sopimuspuolet toteuttavat niitä keskenään energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden osalta, ikään kuin kaikki sopimuspuolet olisivat GATT 1947-sopimuksen ja sen liiteasiakirjojen sopimuspuolia.

b) Jos sopimuspuoli on entiseen Sosialististen neuvostotasavaltojen liittoon kuulunut valtio, voidaan kaupassa kuitenkin soveltaa, jollei liitteessä TFU toisin määrätä kahden tai useamman kyseisen valtion välistä sopimusta 1 päivään joulukuuta 1999 saakka tai kyseisen sopimuspuolen GATTiin hyväksymiseen saakka, aikaisemman ajankohdan ollessa määräävä.

c) Kahden GATTin osapuolen väliseen kauppaan ei sovelleta a alakohtaa, jos toinen osapuolista ei ole GATT 1947-sopimuksen sopimuspuoli.

3 Kukin tämän sopimuksen allekirjoittaja ja kukin tähän sopimukseen liittyvä valtio tai alueellinen taloudellinen yhdentymisjärjestö tallettaa sihteeristöön allekirjoittamis- tai liittymisasiakirjan tallettamispäivänä luettelon kaikista energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden tuontiin tai vientiin sovellettavista tulleista ja maksuista ilmoittaen kyseisten tullien ja maksujen tason allekirjoittamis- tai talletuspäivänä. Kaikki tällaisiin tulleihin tai muihin maksuihin tulevat muutokset ilmoitetaan sihteeristölle, joka ilmoittaa tällaisista muutoksista sopimuspuolille.

4 Kukin sopimuspuoli pyrkii välttämään tuonnilta tai vienniltä perittyjen tullien tai muiden maksujen korottamista:

a) GATTin II artiklassa tarkoitettua sopimuspuolta koskevan sidontaluettelon I osassa tarkoitettujen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden tuonnin osalta yli kyseisessä sidontaluettelossa mainitun tason, jos sopimuspuoli on GATTin osapuoli,

b) energiaraaka-aineiden- ja -tuotteiden tuonnin ja viennin osalta yli viimeisimmän sihteeristölle ilmoitetun tason, jos sopimuspuoli ei ole GATTin osapuoli, paitsi siltä osin

kuin 2 kohdan a alakohdan mukaisesti sovellettavat määräykset sen sallivat.

5 Sopimuspuoli voi nostaa tulleja tai muita maksuja yli 4 kohdassa tarkoitettun tason ainoastaan, jos:

a) tuonnin yhteydessä kannettavien tullien tai muiden maksujen osalta kyseinen toimenpide ei ole ristiriidassa GATTin muiden kuin liitteessä G mainittujen GATT 1947-sopimuksen ja sen liiteasiakirjojen ja vastaavien GATT 1994-sopimuksen ja sen liiteasiakirjojen määräysten kanssa

tai

b) se on lainsäädäntömenettelyjen mukaan kaikin mahdollisin keinoin ilmoittanut sihteeristölle korotusaikeistaan, tarjonnut muille sopimuspuolille kohtuullisen mahdollisuuden neuvotteluihin kyseisestä ehdotuksesta ja ottanut huomioon niiden sopimuspuolten huomioid, joita asia koskee.

6 Allekirjoittajat sitoutuvat aloittamaan neuvottelut viimeistään 1 päivänä tammikuuta 1995 tehdäkseen 1 päivään tammikuuta 1998 mennessä ottaen soveltuvin osin huomioon maailman kauppajärjestelmän kehityksen, tähän sopimukseen muutoksen, joka siinä selostetuissa rajoissa sitoo kunkin sopimuspuolen olemaan nostamatta tulleja tai maksuja yli muutoksessa määrätyn rajan.

7 Liitettä D sovelletaan tämän artiklan nojalla kauppaan sovellettavien määräysten noudattamista koskeviin riitoihin, ja jollei asianosaisten sopimuspuolten välillä muuta sovita, sekä 5 artiklan noudattamista koskeviin riitoihin sellaisten sopimuspuolten välillä, joista ainakaan toinen ei ole GATTin osapuoli, ja pidetään selvänä, ettei liitettä D sovelleta sopimuspuolten välillä ilmeneviin riitoihin, jotka riita-asian osalta johtuvat sopimuksesta:

a) josta on ilmoitettu 2 kohdan b alakohdan ja liitteen TFU mukaisesti ja joka täyttää kyseisissä kohdissa asetetut edellytykset

tai

b) jolla muodostetaan GATTin XXIV artiklassa selostetun mukainen vapaakauppa-alue tai tulliliitto.

30 artikla

Kansainvälisten kauppajärjestelyjen kehitys

Sopimuspuolet sitoutuvat Uruguayn kierroksen monenvälisen kauppaneuvottelujen tulosten perusteella, joiden olennaisin osa sisältyy Marrakechissa 15 päivänä huhtikuuta 1994 tehtyyn päätösasiakirjaan, aloittamaan viimeistään 1

päivänä heinäkuuta 1995 tai tämän sopimuksen voimaantulopäivänä, joista myöhempi otetaan huomioon, tähän sopimukseen tehtävien asianmukaisten muutosten tarkastelun, jotta peruskirjaa käsittelevä konferenssi voisi hyväksyä ne.

31 artikla

Energiaan liittyvät laitteet

Ensimmäisessä kokouksessaan väliaikainen peruskirjaa käsittelevä konferenssi tarkastelee energiaan liittyvien laitteiden sisällyttämistä tämän sopimuksen kauppamääräyksiin.

32 artikla

Siirtymämääräykset

1 Koska markkinatalouden vaatimukseen mukautuminen vaatii aikaa, liitteessä T luetellut sopimuspuolet voivat väliaikaisesti lykätä tämän sopimuksen yhdestä tai useammasta seuraavasta määräyksestä johtuvien velvoitteidensa täysimääräistä noudattamista jollei 3-6 kohdan määräyksistä muuta johdu:

Sopimuksen 6 artiklan 2 ja 5 kohta

Sopimuksen 7 artiklan 4 kohta

Sopimuksen 9 artiklan 1 kohta

Sopimuksen 10 artiklan 7 kohta - erityiset toimenpiteet

Sopimuksen 14 artiklan 1 kohdan d alakohta - ainoastaan käyttämättömien tulojen siirtämisen osalta

Sopimuksen 20 artiklan 3 kohta

Sopimuksen 22 artiklan 1 ja 3 kohta.

2 Muut sopimuspuolet auttavat kutakin 1 kohdan nojalla määräysten täysimääräistä noudattamista lykkänyttä sopimuspuolta toteuttamaan edellytykset lykkäämisen päättämiseksi. Tämä apu voidaan antaa muodossa, jota muut sopimuspuolet pitävät tehokkaimpana 4 kohdan c alakohdan mukaisesti ilmoitettujen tarpeiden täyttämiseksi, mukaan lukien tarvittaessa kahden- tai monenväliset järjestelyt.

3 Liitteessä T luetellaan kunkin siirtymäjärjestelyjä pyytävän sopimuspuolen osalta sovellettavat määräykset, täysimääräiseen soveltamiseen johtavat vaiheet, toteutettavat toimenpiteet ja päivämäärä tai poikkeuksellisesti edellytetty tapahtuma, johon kukin vaihe ja toimenpiteiden

täytäntöönpano päättyy. Kukin kyseisistä sopimuspuolista toteuttaa kyseisenä päivämääränä toimenpiteen, josta on määrätty kyseisen määräyksen tai vaiheen osalta liitteen T määräysten mukaisesti. Sopimuspuolet, jotka ovat 1 kohdan mukaisesti väliaikaisesti lykkäneet velvoitteidensa täysimääräistä noudattamista, sitoutuvat noudattamaan vastaavia velvoitteita täysimääräisesti 1 päivään heinäkuuta 2001 mennessä. Jos sopimuspuoli katsoo poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta, että on tarpeen pyytää kyseisen ajan lykkäämisestä väliaikaisesti, tai katsoo, että on määrättävä väliaikaisesta lykkäämisestä, jota liitteessä T ei vielä ole määrätty, peruskirjaa käsittelevä konferenssi päättää kyseisestä liitteen T muuttamisesta.

4 Sopimuspuoli, joka on soveltanut siirtymämääräyksiä, ilmoittaa sihteeristölle vähintään kerran 12 kuukaudessa:

- a) kunkin sen liitteessä T määrätyn toimenpiteen täytäntöönpanosta ja sen velvoitteiden täysimääräisen noudattamisen yleisestä edistymisestä,
- b) edistyksestä, jonka se uskoo toteuttavansa 12 seuraavan kuukauden aikana noudattaakseen velvoitteitaan täysimääräisinä, ja kustakin havaitsemastaan ongelmasta ja ehdotuksistaan kyseisen ongelman ratkaisemiseksi,
- c) tarvittavasta teknisestä avusta, jonka tarkoituksena on auttaa liitteessä T määrättyjen vaiheiden loppuun saattamista kuten tämän sopimuksen täydelliseksi soveltamiseksi vaaditaan, tai jonka avulla voidaan ratkaista b alakohdan mukaisesti ilmoitettu ongelma tai jonka tarkoituksena on muiden tarvittavien markkinatalouden mukaisten uudistusten edistäminen sekä sopimuspuolen energia-alan nykyaikaistaminen,
- d) mahdollisesta tarpeesta laatia 3 kohdassa tarkoitettu pyyntö.

5 Sihteeristö:

- a) antaa kaikille sopimuspuolille tiedoksi 4 kohdassa tarkoitettut ilmoitukset,
- b) antaa tiedoksi ja edistää aktiivisesti, soveltuvin osin turvautuen muiden kansainvälisten järjestöjen järjestelyihin, 2 kohdan ja 4 kohdan c alakohdassa tarkoitettun teknisen avun kysynnän ja tarjonnan kohtaamista.
- c) antaa kaikille sopimuspuolille tiedoksi kunkin kuuden kuukauden jakson lopussa tiivistelmän kaikista 4 kohdan a tai d alakohdan nojalla tehdyistä ilmoituksista,

6 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi tutkii vuosittain sopimuspuolten edistymisen tämän artiklan määräyksen soveltamisen ja 2 kohdassa ja 4 kohdan c alakohdassa tarkoitettun teknisen avun kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen osalta. Tämän tutkinnan aikana konferenssi voi päättää tarvittavien toimenpiteiden toteuttamisesta.

VII OSA

RAKENNE JA TOIMIELIMET

33 artikla

Energiaperuskirjan pöytäkirjat ja julistukset

1 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi antaa luvan neuvotella tietyistä määrästä energiaperuskirjan pöytäkirjoja ja julistuksia peruskirjan tavoitteiden ja periaatteiden toteuttamiseksi.

2 Kaikki peruskirjan allekirjoittajat voivat osallistua kyseisiin neuvotteluihin.

3 Valtio tai alueellinen taloudellinen yhdistymisjärjestö eivät voi olla pöytäkirjan tai julistuksen osapuolina elleivät ne samanaikaisesti ole peruskirjan allekirjoittajia ja tämän sopimuksen sopimuspuolia tai samanaikaisesti tule allekirjoittajiksi tai sopimuspuoliksi.

4 Pöytäkirjoihin sovellettavat loppumääräykset määritellään kyseisessä pöytäkirjassa, jollei 3 kohdan ja 6 kohdan a alakohdan määräyksistä muuta johdu.

5 Pöytäkirjaa sovelletaan ainoastaan sopimuspuoliin, jotka suostuvat sitoutumaan siihen eikä pöytäkirja kumoakaan niiden sopimuspuolten oikeuksia ja velvoitteita, jotka eivät ole kyseisen pöytäkirjan osapuolia.

6 a) Pöytäkirjassa voidaan asettaa tehtäviä peruskirjaa käsittelevälle konferenssille ja sihteeristölle, jos niitä ei tehdä pöytäkirjaa muuttamalla, jollei muuttamista hyväksy peruskirjaa käsittelevä konferenssi, jonka hyväksyminen ei riipu mistään b alakohdassa sallitusta pöytäkirjan määräyksestä.

b) Pöytäkirjassa, jossa määrätään peruskirjaa käsittelevää konferenssia tekemään päätöksiä pöytäkirjan perusteella, voidaan a alakohdan rajoissa määrätä päätösten osalta:

- i) muista kuin 36 artiklassa annetuista äänestysäänneistä
- ii) että ainoastaan pöytäkirjan osapuolia pidetään sopimuspuolina 36 artiklan mukaisesti tai ainoastaan kyseiset osapuolet saavat äänestää pöytäkirjassa määrättyjen sääntöjen perusteella.

34 artikla

Energiaperuskirjaa käsittelevä konferenssi

1 Sopimuspuolet kokoontuvat säännöllisin väliajoin energiaperuskirjaa käsittelevään konferenssiin, jäljempänä 'peruskirjaa käsittelevä konferenssi', jossa kullakin sopimuspuolella voi olla edustaja. Varsinaiset kokoukset pidetään peruskirjaa käsittelevän konferenssin määräämin säännöllisin väliajoin.

2 Peruskirjaa käsittelevän konferenssin päätöksellä tai jonkin sopimuspuolen kirjallisesta pyynnöstä peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi kokoontua ylimääräiseen istuntoon, jos ainakin yksi kolmannes sopimuspuolista on kannattanut ylimääräistä istuntoa kuuden viikon kuluessa siitä, kun sihteeristö on ilmoittanut kyseisestä pyynnöstä sopimuspuolille.

3 Peruskirjaa käsittelevän konferenssin tehtävät ovat:

- a) täyttää velvoitteet, jotka tulevat sille tämän sopimuksen ja pöytäkirjojen perusteella,
- b) valvoa ja helpottaa peruskirjan periaatteiden ja tämän sopimuksen ja sen pöytäkirjojen soveltamista,
- c) helpottaa tämän sopimuksen ja pöytäkirjojen mukaisesti asianmukaisia yleisiä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on panna täytäntöön peruskirjan periaatteet,
- d) tutkia ja hyväksyä työohjelmat, jotka sihteeristön on toteutettava,
- e) tutkia ja hyväksyä sihteeristön vuositilinpäätöksen ja talousarvion,
- f) tutkia ja hyväksyä päämajaa koskevan tai muun sopimuksen ehdot, mukaan lukien ensioikeudet ja koskemattomuuden, joita pidetään peruskirjaa käsittelevän konferenssin ja sihteeristön osalta tarpeellisina,
- g) tukea yhteistyöponnisteluja, joiden tarkoituksena on helpottaa ja edistää markkinatalouden mukaisia uudistuksia ja energia-alan nykyaikaistamista Keski- ja Itä-Euroopan maissa sekä entisissä Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton maissa, jotka ovat siirtymätalouden vaiheessa,
- h) oikeuttaa ja hyväksyä toimeksiannot pöytäkirjoja koskevia neuvotteluja varten neuvottelutoimeksiantoihin ja hyväksyä ja tutkia pöytäkirjojen ja niiden muutosten tekstit,
- i) oikeuttaa julistuksia koskevat neuvottelut ja hyväksyä niiden julkaiseminen,
- j) päättää tähän sopimukseen liittymisistä,
- k) oikeuttaa assosiointisopimuksia koskevat neuvottelut ja tutkia ja hyväksyä niiden tekstit,
- l) tutkia ja hyväksyä tämän sopimuksen muutosten tekstit,
- m) tutkia ja hyväksyä tämän sopimusten liitteiden tekniset muutokset,
- n) nimittää pääsihteerin ja tehdä kaikki tarvittavat päätökset sihteeristön muodostamiseksi ja sen toimintaa varten, mukaan lukien rakenne, henkilöstön lukumäärä ja virkamiesten ja muun henkilöstön yleiset työehdot.

4 Tehtävänsä suorittamisessa peruskirjaa käsittelevä konferenssi on sihteeristön välityksellä yhteistyössä muiden toimielinten ja järjestöjen, joilla on tunnustettu pätevyys tämän sopimuksen tavoitteisiin liittyvillä aloilla, osastojen ja ohjelmien kanssa ja käyttää laajasti, mahdollisimman taloudellisesti ja tehokkaasti kyseisten osastojen ja ohjelmien palveluja.

5 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi perustaa sellaisia alempia elimiä, joita se pitää tarvittavina tehtävänsä suorittamiseksi.

6 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi tutkii ja hyväksyy työjärjestyksen ja varainhoitosäännöt.

7 Vuonna 1999 ja siitä alkaen säännöllisin väliajoin (vähintään viiden vuoden välein), jotka peruskirjaa käsittelevä konferenssi vahvistaa, kokous tarkastelee perusteellisesti uudelleen tässä sopimuksessa määrätty tehtävät sen mukaan, kuinka tämän sopimuksen ja sen pöytäkirjojen määräyksiä on sovellettu. Kunkin uudelleentarkastelun jälkeen kokous voi muuttaa tai poistaa 3 kohdassa mainittuja toimintoja ja vapauttaa sihteeristön.

35 artikla

Sihteeristö

1 Tehtävänsä suorittamisessa peruskirjaa käsittelevällä konferenssilla on apunaan sihteeristö, johon kuuluvat pääsihteerit ja tehokkaaseen toimintaan tarvittava vähimmäismäärä henkilökuntaa.

2 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi nimittää pääsihteerin. Ensimmäinen toimikausi kestää enintään viisi vuotta.

3 Tehtävänsä suorittamisessa sihteeristö on vastuussa peruskirjaa käsittelevälle konferenssille, jolle se antaa kertomuksen.

4 Sihteeristö antaa peruskirjaa käsittelevälle konferenssille kaiken tarvittavan avun sen tehtävän suorittamisessa ja toteuttaa ne tehtävät, jotka sille on annettu tässä sopimuksessa tai sen pöytäkirjoissa, ja kaikkia muita peruskirjaa käsittelevän konferenssin sille antamia tehtäviä.

5 Sihteeristö voi tehdä sellaisia hallinnollisia järjestelyjä ja sopimusjärjestelyjä, jotka voivat osoittautua tarpeellisiksi sen tehtävien suorittamiseksi.

36 artikla

Äänestämisen

1 Seuraavista peruskirjaa käsittelevän konferenssin käsittelemistä kysymyksistä päätettäessä vaaditaan kokouksessa läsnäolevien äänestävien sopimuspuolten yksimielisyys:

- a) tämän sopimuksen muiden kuin 34 ja 35 artiklaa ja liitettä T koskevien muutosten hyväksyminen,

b) sellaisten valtioiden tai alueellisten taloudellisten yhdistymisjärjestöjen tähän sopimukseen artiklan 41 nojalla liittymisen hyväksyminen, jotka eivät olleet peruskirjan allekirjoittajia 16 päivänä kesäkuuta 1995,

c) oikeutus assosiointisopimuksista neuvottelemiseen ja niiden tekstin hyväksyminen,

d) liitteiden EM, NI, G ja B mukautusten hyväksyminen,

e) tämän sopimuksen liitteiden teknisten muutosten hyväksyminen

ja

f) liitteen D 7 kohdassa tarkoitettujen pääsihteerin tekeminen välimiesten nimitysten hyväksyminen.

Sopimuspuolet toteuttavat kaikki tarvittavat ponnistelut päästäkseen sopimukseen yhteisymmärryksen avulla kaikissa muissa kysymyksissä, joissa vaaditaan päätös tämän sopimuksen perusteella. Jos sopuun ei päästä yhteisymmärryksen kautta, sovelletaan 2 -5 kohtaa.

2 Talousarviokysymyksiä koskevat 34 artiklan 3 kohdan e alakohdassa tarkoitettut kysymykset hyväksytään sopimuspuolten äänten määränemmistöllä, joka edustaa liitteessä B määriteltyjen maksuosuuksien perusteella laskettuna vähintään kolme neljäsosaa siinä määriteltyjen maksuosuuksien kokonaismäärästä.

3 Päätökset, jotka koskevat 34 artiklan 7 kohdassa tarkoitettuja kysymyksiä, tehdään sopimuspuolten kolmen neljäsosan enemmistöllä.

4 Lukuun ottamatta 1 kohdan a - f alakohdassa sekä 2 ja 3 kohdassa mainittuja tapauksia ja jollei 6 kohdasta muuta johdu, tässä sopimuksessa määrätty päätökset tehdään käsiteltävistä kysymyksistä päättävässä peruskirjaa käsittelevässä konferenssissa läsnä olevien ja äänestävien sopimuspuolten kolmen neljäsosan äänten enemmistöllä.

5 Tässä artiklassa 'läsnä olevilla ja äänestävillä' sopimuspuolilla tarkoitetaan sopimuspuolia, jotka ovat läsnä ja äänestävät vastaan tai puolesta, koska peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi päättää menettelytapasäännöistä mahdollistaakseen sopimuspuolille tällaisten päätösten tekemisen kirjeitse.

6 Lukuun ottamatta 2 kohdassa määrättyä tapauksia eivät mitkään tässä artiklassa tarkoitettut päätökset ovat päteviä, ellei niitä kannata sopimuspuolten yksinkertainen enemmistö.

7 Äänestyksessä alueellisella taloudellisella yhdistymisjärjestöllä on yhtä monta ääntä kuin sen jäsenvaltioilla, jotka ovat tämän sopimuksen sopimuspuolia, jos tällainen järjestö ei käytä äänioikeuttaan jäsenvaltioiden käyttäessä äänioikeuttaan ja päinvastoin.

8 Jos sopimuspuoli on jatkuvasti laiminlyönyt sille tämän sopimuksen perusteella kuuluvien rahoitusvelvoitteiden noudattamisen, peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi pidättää sen äänestysoikeuden kokonaan tai osittain.

*37 artikla***Rahoitusperiaatteet**

1 Kukin sopimuspuoli kustantaa omat edustautumiskulunsa peruskirjaa käsittelevässä konferenssissa ja kaikissa alemmissä elimissä.

2 Peruskirjaa käsittelevään konferenssiin ja kaikkien alempien elinten kokouksiin liittyviä kuluja pidetään sihteeristön kuluina.

3 Sihteeristön kuluista vastaavat sopimuspuolet maksukykynsä mukaan liitteessä B määritellyn mukaisesti, joita määräyksiä voidaan muuttaa 36 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisesti.

4 Pöytäkirjoissa on oltava määräykset, joilla varmistetaan, että pöytäkirjojen osapuolet vastaavat kaikista kyseisistä pöytäkirjoista johtuvista sihteeristön kuluista.

5 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi lisäksi ottaa vastaan yhden tai useamman sopimuspuolen tai muun lähteen vapaaehtoisia maksusuorituksia. Näiden maksusuoritusten avulla katettuja kuluja ei pidetä 3 kohdassa tarkoitettuina sihteeristön kuluina.

VIII OSA

LOPPUMÄÄRÄYKSET*38 artikla***Allekirjoittaminen**

Tämä sopimus on avoin allekirjoittamista varten Lisabonissa 17 päivästä joulukuuta 1994 16 päivään kesäkuuta 1995 peruskirjan allekirjoittaneille valtioille ja alueellisille taloudellisille yhdistymisjärjestöille.

*39 artikla***Ratifiointi tai hyväksyminen**

Tämä sopimus annetaan allekirjoittajille ratifiointia tai hyväksyntää varten. Ratifiointi- tai hyväksymisasikirjat talletetaan tallettajan huostaan.

*40 artikla***Alueellinen soveltaminen**

1 Kukin valtio tai kukin alueellinen taloudellinen yhdistymisjärjestö voi allekirjoittamisen, ratifiointin, hyväksymisen tai liittymisen yhteydessä julistaa tallettajan huostaan talletetussa julistuksessa, että tämä sopimus sitoo sitä kaikkien alueiden osalta, joista se on vastuullinen kansainvälisten suhteiden osalta, tai yhden tai useamman kyseisen alueen osalta. Julistusta aletaan soveltaa samanaikaisesti tämän sopimuksen tullessa voimaan kyseisen sopimuspuolen osalta.

2 Kukin sopimuspuoli voi myöhemmässä vaiheessa sitoutua sopimukseen muun julistuksessa mainitun alueen osalta tallettamalla tallettajan haltuun sitä koskevan julistuksen. Tällaisen alueen osalta tämä sopimus tulee voimaan 90. päivänä tallettajan vastaanotettua kyseisen julistuksen.

3 Kaikki kahden edellisen kohdan perusteella tehdyt julistukset voidaan irtisanoa minkä tahansa tällaisessa julistuksessa määritellyn alueen osalta ilmoittamalla asiasta tallettajalle. Jollei 47 artiklan 3 kohdasta muuta johdu,

irtisanominen tulee voimaan vuoden kuluttua siitä, kun talteenottaja on vastaanottanut kyseisen ilmoituksen.

4 Edellä 1 artiklan 10 kohdan tarkoitettua 'alueen' määritelmää on tulkittava ottaen huomioon kaikki tämän artiklan mukaisesti talletetut julistukset.

*41 artikla***Liittyminen**

Tämä pöytäkirja on siitä päivästä, jolloin pöytäkirjan allekirjoitusmääräaika päättyy avoin niiden valtioiden ja alueellisen taloudellisen yhdistymisjärjestöjen liittymiselle, jotka ovat allekirjoittaneet peruskirjan edellytyksillä, jotka peruskirjaa käsittelevä konferenssi hyväksyy. Liittymiskirjat talletetaan tallettajan huostaan.

*42 artikla***Muutokset**

1 Jokainen sopimuspuoli voi tehdä muutosehdotuksia tähän sopimukseen.

2 Sihteeristö antaa kaikki tämän sopimuksen muutosehdotukset sopimuspuolten tiedoksi vähintään kolme kuukautta ennen päivämäärää, jona se annetaan peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksyttäväksi.

3 Sihteeristö antaa peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksymät tämän sopimuksen muutokset tiedoksi tallettajalle, joka toimittaa ne kaikille sopimuspuolille ratifiointia tai hyväksymistä varten.

4 Tämän sopimuksen muutosten ratifiointi- ja hyväksymiskirjat talletetaan tallettajan huostaan. Muutokset tulevat voimaan ne ratifioineiden tai hyväksyneiden sopimuspuolten välillä 90. päivänä sen jälkeen, kun vähintään kolme neljänestä sopimuspuolista, on tallettanut ratifiointi- ja hyväksymiskirjat tallettajan huostaan. Kaikkien muiden

sopimuspuolten osalta muutokset astuvat voimaan 90. päivänä sen jälkeen, kun mainittu sopimuspuoli on tallettanut muutoksia koskevat ratifiointi- tai hyväksymiskirjansa.

43 artikla

Assosiointisopimukset

1 Peruskirja konferenssi oikeuttaa assosiointisopimuksista neuvottelemiseen valtioiden tai alueellisten taloudellisten yhdentymisjärjestöjen kanssa tai kansainvälisten järjestöjen kanssa peruskirjan sekä tämän sopimuksen ja yhden tai useamman pöytäkirjan tavoitteiden ja periaatteiden edistämiseksi.

2 Suhteet assosioituneen valtion, alueellisen taloudellisen yhdentymisjärjestön tai kansainvälisen järjestön kanssa sekä tästä johtuvat oikeudet ja velvoitteet on mukautettava assosioinnin erityisolosuhteisiin ja täsmennetään kussakin tapauksessa assosiointisopimuksessa.

44 artikla

Voimaantulo

1 Tämä sopimus tulee voimaan 90. päivänä sen jälkeen, kun 30. valtio tai alueellinen taloudellinen yhdentymisjärjestö, joka on allekirjoittanut peruskirjan 16 päivänä kesäkuuta 1995, on tallettanut ratifiointi-, hyväksymis-, tai liittymisasiakirjansa.

2 Kunkin valtion tai alueellisen taloudellisen yhdentymisjärjestön osalta, joka ratifioi tai hyväksyy tämän pöytäkirjan tai liittyy siihen 30. ratifiointi- tai hyväksymisasiakirjan tallettamisen jälkeen, tämä pöytäkirja tulee voimaan 90. päivänä sen jälkeen, kun kyseinen valtio tai alueellinen taloudellinen yhdentymisjärjestö on tallettanut ratifiointi-, hyväksymis-, tai liittymisasiakirjansa.

3 Edellä 1 kohdassa tarkoitamassa mielessä alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestön tallettamaa asiakirjaa ei lueta lisäyksenä kyseisen järjestön jäsenmaiden tallettamiin kirjoihin.

45 artikla

Väliaikainen soveltaminen

1 Allekirjoittajat sopivat tämän sopimuksen soveltamisesta väliaikaisesti siihen asti, kunnes se tulee voimaan allekirjoittajien kesken 44 artiklan mukaisesti, siltä osin kuin tämä väliaikainen soveltaminen ei ole ristiriidassa niiden perustuslain tai lakien ja asetusten kanssa.

2 a) Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, kukin allekirjoittaja voi allekirjoituksen yhteydessä tallettaa tallettajan huostaan julistuksen, jonka mukaan se ei voi hyväksyä väliaikaista soveltamista. Edellä 1 kohdassa tarkoitettua velvoitetta ei sovelleta allekirjoittajaan, joka on antanut kyseisen julistuksen. Kukin tällainen allekirjoittaja voi milloin tahansa

irtisanoa kyseisen julistuksen tallettajalle osoitetulla kirjallisella ilmoituksella.

b) Edellä a alakohdan mukaisen julistuksen antanut allekirjoittaja tai sen investoijat eivät voi vaatia itselleen väliaikaisesta soveltamisesta saatavaa hyötyä 1 kohdan nojalla.

c) Sen estämättä, mitä a alakohdassa määrätään, kukin allekirjoittaja, joka antaa a alakohdassa tarkoitettua julistuksen, soveltaa väliaikaisesti VII osaa siihen asti, kunnes tämä sopimus tulee sen osalta voimaan 44 artiklan mukaisesti, siltä osin kuin tämä väliaikainen soveltaminen ei ole ristiriidassa sen lakien ja asetusten kanssa.

3 a) Kukin allekirjoittaja voi lopettaa tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen ilmoittamalla tallettajalle kirjallisesti aikeestaan olla tulematta tämän sopimuksen sopimuspuoleksi. Väliaikainen soveltaminen päättyy kunkin sopimuspuolen osalta 60 päivän kuluttua päivästä, jona tallettaja on vastaanottanut allekirjoittajan kirjallisen ilmoituksen.

b) Siinä tapauksessa, että allekirjoittaja lopettaa väliaikaisen soveltamisensa a alakohdan mukaisesti, allekirjoittajan velvoite 1 kohdan mukaisesti soveltaa III ja V osia kaikkiin muiden allekirjoittajien investoijien sen alueella toteuttamiin investointeihin säilyy kuitenkin voimassa kyseisten investointien osalta 20 vuotta alkaen soveltamisen todellisesta päättymispäivästä, jollei c kohdassa toisin määrätä.

c) Edellä b alakohtaa ei sovelleta liitteessä PA lueteltuihin allekirjoittajiin. Allekirjoittaja poistetaan liitteen PA luettelosta heti, kun tallettaja on saanut siltä tätä koskevan pyynnön.

4 Siihen asti, kunnes sopimus tulee voimaan, allekirjoittajat kokoontuvat säännöllisin väliajoin väliaikaiseen peruskirjaa käsittelevään konferenssiin, jonka ensimmäisen kokouksen kutsuu koolle 5 kohdassa tarkoitettu väliaikainen sihteeristö viimeistään 180 päivän kuluttua 38 artiklassa mainitusta päivästä, jona tämä sopimus avataan allekirjoittamista varten.

5 Väliaikainen sihteeristö hoitaa väliaikaisesti sihteeristön tehtäviä tämän sopimuksen voimaantuloon saakka 44 artiklan mukaisesti ja sihteeristön muodostamiseen asti.

6 Soveltuvien osin 1 kohdan tai 2 kohdan c alakohdan mukaisesti ja jollei niistä muuta johdu, allekirjoittajat osallistuvat 37 artiklan 3 kohdan mukaisesti väliaikaisesta sihteeristöstä johtuviin kuluihin sopimuspuolten tavoin. Kaikki allekirjoittajien liitteeseen B tekemät muutokset lakkaavat olemasta voimassa tämän sopimuksen tullessa voimaan.

7 Tämän sopimuksen voimaantuloon saakka valtiolla tai alueellisella taloudellisen yhdentymisjärjestöllä, joka liittyy sopimukseen ennen sopimuksen voimaantuloa sen 41 artiklan nojalla on, kunnes sopimus asuu voimaan, samat tästä artiklasta johtuvat oikeudet ja velvoitteet kuin allekirjoittajalla.

*46 artikla***Varaumat**

Tähän sopimukseen ei voi tehdä varaumia.

*47 artikla***Irtisanominen**

1 Viiden vuoden kuluttua päivästä, jona tämä sopimus on tullut voimaan tietyn sopimuspuolen osalta, tämä voi milloin tahansa ilmoittaa tallettajalle kirjallisesti irtisanovansa tämän sopimuksen.

2 Irtisanominen tulee voimaan vuoden kuluttua päivästä, jona tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen tai myöhempänä, irtisanomisilmoituksessa täsmennettynä ajankohtana.

3 Tämän sopimuksen määräyksiä sovelletaan muiden sopimuspuolten investoijien sopimuspuolen alueelle toteuttamiin investointeihin tai irtisanovan sopimuspuolen investoijien muiden sopimuspuolten alueella toteuttamiin investointeihin 20 vuoden ajan alkaen ajankohdasta, jona sopimuspuolen irtisanominen tulee voimaan.

4 Kaikki pöytäkirjat, joissa sopimuspuoli on osallisena, lakkaavat olemasta voimassa tämän sopimuspuolen osalta päivänä, jona sen tätä sopimusta koskeva irtisanominen tulee voimaan.

*48 artikla***Liitteiden ja päätösten asema**

Tämän sopimuksen liitteet ja Lissabonissa 17 päivänä joulukuuta 1994 allekirjoitetun Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän konferenssin päätösasiakirjan liitteessä 2 tarkoitetut päätökset ovat erottamaton osa tätä sopimusta.

*49 artikla***Tallettaja**

Tämän sopimuksen tallettaja on Portugalin tasavallan hallitus.

*50 artikla***Tekstien todistusvoimaisuus**

Tämän vakuudeksi alla mainitut tätä varten asianmukaisesti valtuutetut edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen saksan, englannin, espanjan, ranskan, italian ja venäjän kielellä, kaikkien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset, yhtenä kappaleena, joka on talletettuna Portugalin tasavallan hallituksen haltuun.

Done at Lisbon on the seventeenth day of December in the year one thousand nine hundred and ninety-four.

Fait à Lisbonne, le dix-sept décembre mil neuf cent quatre-vingt-quatorze.

Geschehen zu Lissabon am siebzehnten Dezember neunzehnhundertvierundneunzig.

Fatto a Lisbona il diciassettesimo giorno del mese di dicembre dell'anno millenovecentonovanta-quattro.

**Созершено в Лиссабоне в семнадцатый день декабря одна тысяча
девятьсот девяносто четвертого года.**

Hecho en Lisboa, el diecisiete de diciembre de mil novecientos noventa y cuatro.

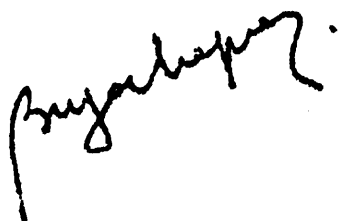
Udfærdiget i Lissabon, den syttende december nittenhundrede og fireoghalvfems.

Έγινε στη Λισαβόνα, στις δέκα επτά Δεκεμβρίου του έτους χίλια ενιακόσια ενενήντα τέσσερα.

Gedaan te Lissabon, de zeventiende december negentienhonderd vierennegentig.

Feito em Lisboa, aos dezassete de Dezembro de mil novecentos e noventa e quatro.

Për Republikën e Shqipërisë

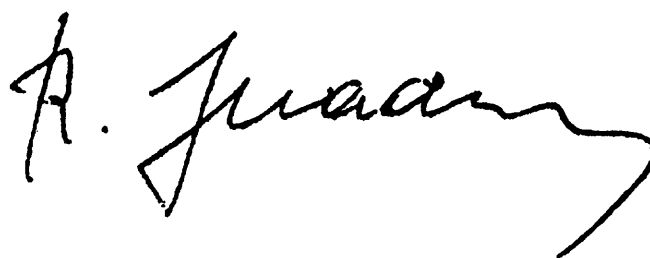
Հայաստանի Հանրապետության համար

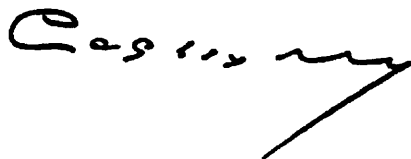
For Australia

Für die Republik Österreich

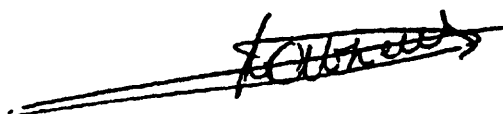
Азербайджан очинчон

Pour le royaume de Belgique

Voor het Koninkrijk België

Für das Königreich Belgien

Cette signature engage également la Communauté française de Belgique, la Communauté flamande, la Communauté germanophone de Belgique, la Région wallonne, la Région flamande et la région de Bruxelles-Capitale.

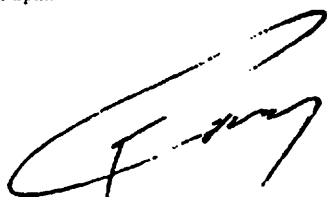
Deze handtekening bindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap van België, de Duitstalige Gemeenschap van België, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Diese Unterschrift bindet ebenso die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft Belgiens, die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens, die Flämische Region, die Wallonische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

Ад імя Рэспублікі Беларусь

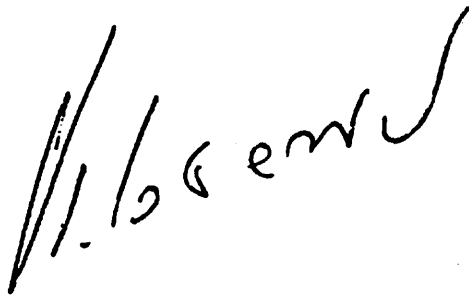

За Република България

For Canada
Pour le Canada

za Republiku Hrvatsku

A handwritten signature in black ink, appearing to read "M. Bogdanov". The signature is written in a cursive style with a large, sweeping initial "M" and a long, horizontal stroke extending to the right.

For the Republic of Cyprus

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Aris Louca". The signature is written in a cursive style with a large, sweeping initial "A" and a long, horizontal stroke extending to the right.

Za Českou Republiku

For Kongeriget Danmark

Olrogens Trokain

Eesti Vabariigi nimel

A. Mäkelä

Por las Comunidades Europeas

For De Europæiske Fællesskaber

Für die Europäischen Gemeinschaften

Για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες

For the European Communities

Pour les Communautés européennes

Per le Comunità europee

Voor de Europese Gemeenschappen

Pelas Comunidades Europeias

Yrjö Leino

Suomen tasavallan puolesta

Yrjö Leino

Pour la République française

Alain Grandjean

საქართველოს რესპუბლიკის საიკლავო

ა. გრანჟენი

Für die Bundesrepublik Deutschland

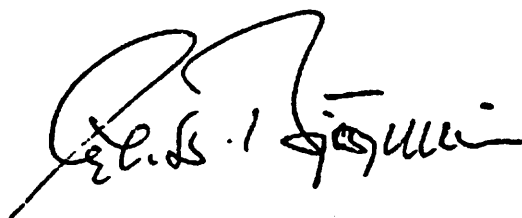
Walter Klaus

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Γιώργος Κλαουσ

A Magyar Köztársaság nevében

Fyrir hönd Lyðveldisins Íslands

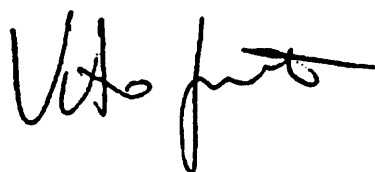
Handwritten signature in black ink, appearing to read "Pál Cs. János".

Thar cheann na hÉireann

For Ireland

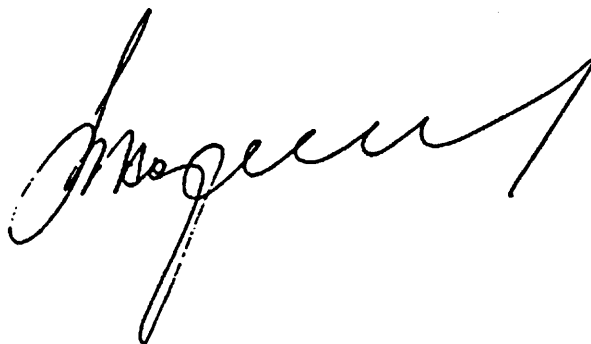
Two handwritten signatures in black ink, one on the left and one on the right, both appearing to be cursive.

Per la Repubblica italiana

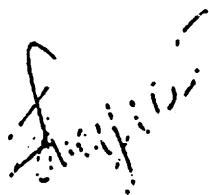
Handwritten signature in black ink, appearing to read "Vito".

日本国のために

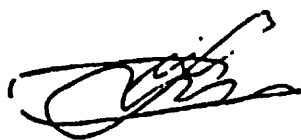
Қазақстан Республикасының атынан

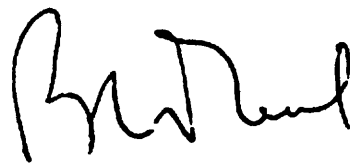
Кыргыз Республикасы Учуу

Latvijas Republikas varda

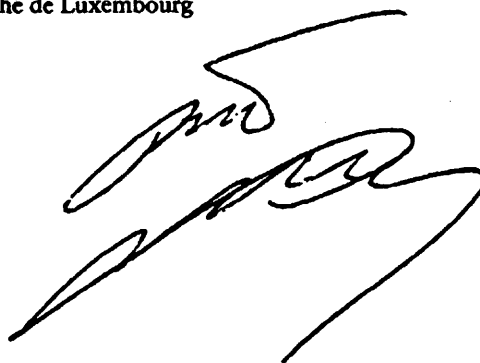

Für das Fürstentum Liechtenstein

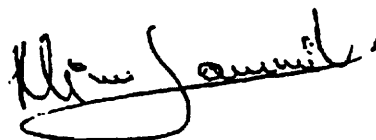
A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H. Rindl', written in a cursive style.

Lietuvos Respublikos vardu

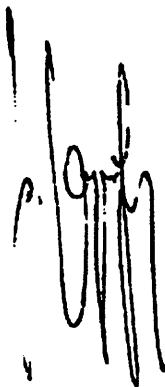
Pour le grand-duché de Luxembourg

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'G. J. J. J.', written in a cursive style.

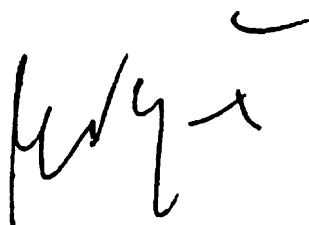
For the Republic of Malta

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Klaus J. J.', written in a cursive style.

Pentru Republica Moldova

Voor het Koninkrijk der Nederlanden

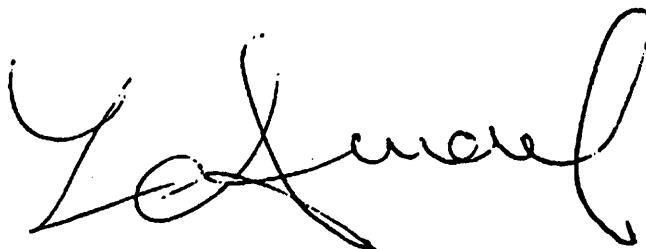

For Kongeriket Norge

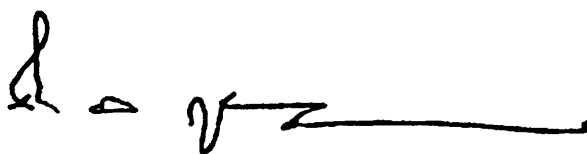
Za Rzeczpospolitą Polską

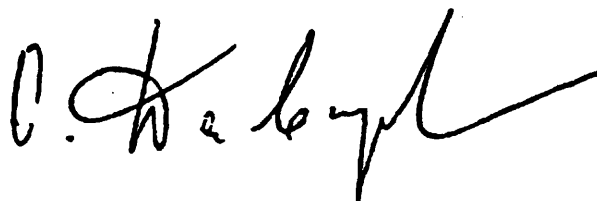
Pela República Portuguesa

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Z. L. ...' in a cursive style.

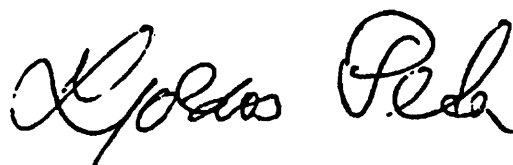
Pentru România

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'D. ...' in a cursive style.

За Российскую Федерацию

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'D. ...' in a cursive style.

Za Slovenskú republiku

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'K. ...' in a cursive style.

Za Republiko Slovenijo

Božidar Štrel

Por el Reino de España

Agustín Gago

För Konungariket Sverige

Kersti Asp-Johansson

Für die Schweizerische Eidgenossenschaft

Pour la Confédération suisse

Per la Confederazione svizzera

Isabelle

Аз номи Тоҷикистон

Бахром Қулӣ

Türkiye Cumhuriyeti adına

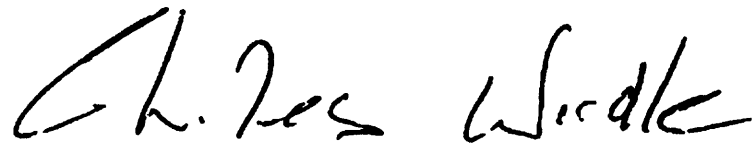
Ryplak

Туркменистан Хөкуматинин адындан

За Украину

Сидор

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ch. Clarke". The signature is written in a cursive, flowing style.

For the United States of America

Ўзбекистон Республикаси Хукумати номидан

ENERGIAPERUSKIRJASTA TEHDYN SOPIMUKSEN LIITE

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1 <i>Liite EM</i>	
Energiaraaka-aineet ja -tuotteet (1 artiklan 4 kohdan mukaisesti)	65
2 <i>Liite NI</i>	
Energiaraaka-aineet ja -tuotteet, joita ei sovelleta määritelmään "taloudellinen toiminta energia-alalla" (1 artiklan 5 kohdan mukaisesti)	66
3 <i>Liite TRM</i>	
Ilmoittaminen ja vaiheittainen poistaminen (TRIMS) (5 artiklan 4 kohdan mukaisesti)	66
4 <i>Liite N</i>	
Luettelo sopimuspuolista, jotka pyytävät, että kauttakuljetus koskisi vähintään kolmea eri aluetta (7 artiklan 10 kohdan a alakohdan mukaisesti)	67
5 <i>Liite VC</i>	
Luettelo sopimuspuolista, jotka ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet noudattamaan 10 artiklan 3 kohtaa (10 artiklan 6 kohdan mukaisesti)	67
6 <i>Liite ID</i>	
Luettelo sopimuspuolista, jotka eivät salli investoijan viedä samaa riitaa kansainvälisen välitysmenettelyn ratkaistavaksi myöhemmässä vaiheessa 26 artiklan mukaisesti (26 artiklan 3 kohdan b alakohdan i alakohdan mukaisesti)	68
7 <i>Liite IA</i>	
Luettelo sopimuspuolista, jotka eivät salli investoijan tai sopimuspuolen viedä 10 artiklan 1 kohdan viimeistä virkettä koskevaa riitaa kansainvälisen välitysmenettelyn ratkaistavaksi (26 artiklan 3 kohdan c alakohdan ja 27 artiklan 2 kohdan mukaisesti)	68
8 <i>Liite P</i>	
Erityinen alueellinen riitojen ratkaisumenettely (27 artiklan 3 kohdan i alakohdan mukaisesti)	68
9 <i>Liite G</i>	
GATT-sopimuksen ja sen liiteasiakirjojen määräysten soveltamista koskevat poikkeukset ja säännöt (29 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti)	70
10 <i>Liite TFU</i>	
Entisen Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton valtioiden välisiä kauppasopimuksia koskevat määräykset (29 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti)	73

11	<i>Liite D</i>	
	Kauppaan liittyvien riitojen ratkaisua koskevat väliaikaiset määräykset (29 artiklan 7 kohdan mukaisesti)	74
12	<i>Liite B</i>	
	Peruskirjasta johtuvien kulujen jakamista koskeva kaava (37 artiklan 3 kohdan mukaisesti)	78
13	<i>Liite PA</i>	
	Luettelo allekirjoittajista, jotka eivät hyväksy 45 artiklan 3 kohdan b alakohdan väliaikaista soveltamista (45 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaisesti)	78
14	<i>Liite T</i>	
	Sopimuspuolten hyväksymät siirtymäkauden toimenpiteet (32 artiklan 1 kohdan mukaisesti)	79

1 Liite EM

ENERGIARAAKA-AINEET JA -TUOTTEET

(1 artiklan 4 kohdan mukaisesti)

Ydinenergia

- 2612 Uraani- ja toriummalmit ja -rikasteet.
- 2612 10 Uraanimalmit ja -rikasteet.
- 2612 20 Toriummalmit ja -rikasteet.
- 2844 Radioaktiiviset kemialliset alkuaineet ja radioaktiiviset isotoopit (myös halkeamiskelpoiset ja hyötöaineena käytettävät kemialliset alkuaineet ja isotoopit) sekä niiden yhdisteet; näitä tuotteita sisältävät seokset ja jätteet.
- 2844 10 Luonnonuraani ja sen yhdisteet.
- 2844 20 U-235-rikasteinen uraani ja sen yhdisteet; plutonium ja sen yhdisteet.
- 2844 30 U-235:n suhteen köyhdytetty uraani ja sen yhdisteet; torium ja sen yhdisteet.
- 2844 40 Radioaktiiviset alkuaineet, isotoopit ja yhdisteet, muut kuin alanimikkeisiin 2844 10, 2844 20 tai 2844 30 kuuluvat.
- 2844 50 Ydinreaktorien käytetyt (säteilytetyt) polttoaine-elementit (panokset).
- 2845 10 Raskas vesi (deuteriumoksidi).

Hiili, maakaasu, öljy ja öljytuotteet, sähköenergia

- 2701 Kivihiili, briketit ja niiden kaltaiset kivihiilestä valmistetut kiinteät polttoaineet.
- 2702 Ruskohiili, myös yhteenpuristettu, ei kuitenkaan gagaatti (jet).
- 2703 Turve (myös turvepehku), myös yhteenpuristettu.
- 2704 Kivihiilestä, ruskohiilestä tai turpeesta saatu koksi ja puolikoksi, myös yhteenpuristettu; retorttahiili.
- 2705 Kivihiilikaasu, vesikaasu, generaattorikaasu ja niiden kaltaiset kaasut, ei kuitenkaan maaöljykaasut ja muut kaasumaiset hiilivedyt.
- 2706 Kivihiili-, ruskohiili- ja turveterva sekä muu kivennäisterva, myös vedetön tai osittain tislattu, myös ns. preparoitu terva.
- 2707 Öljyt ja muut korkean lämpötilan kivihiilitervan tislautustuotteet; niiden kaltaiset tuotteet, joissa aromaattisten ainesosien paino on suurempi kuin muiden kuin aromaattisten ainesosien paino (esimerkiksi bentsoli, toluoli, ksyloli, naftaleeni, muut aromaattiset hiilivetyseokset, fenolit, kreosoottiöljyt ja muut).
- 2708 Piki ja pikikoksi, kivihiilitervasta ja muusta kivennäistervasta saatu.
- 2709 Maaöljyt ja bitumisista kivennäisistä saadut öljyt, raa'at.
- 2710 Maaöljyt ja bitumisista kivennäisistä saadut öljyt, muut kuin raa'at.
- 2711 Maaöljykaasut ja muut kaasumaiset hiilivedyt:
nestemäisinä:
— maakaasu
— propaani
— butaanit
— eteeni, propeeni, buteeni ja butadieeni (2711 14)
— muut,

kaasumaisessa tilassa:

- luonnonkaasu eli maakaasu,
- muut.

- 2713 Maaöljykoksi, maaöljybitumi ja muut maaöljyjen tai bitumisista kivennäisistä saatujen öljyjen jätetuotteet.
- 2714 Luonnonbitumi ja -asfaltti; bitumi- tai öljyliuske ja bitumipitoinen hiekka; asfalttiitit ja asfalttikivi.
- 2715 Luonnonasfalttiin, luonnonbitumiin, maaöljybitumiin, kivennäistervaan tai kivennäistervapikeen perustuvat bitumiset seokset (esim. bitumimastiksi ja "cut-backs").
- 2716 Sähköenergia.

Muu energia

- 4401 10 Polttopuu rankoina, pölkkyinä, halkoina, oksina, risukimppuina tai niiden kaltaisissa muodoissa.
- 4402 Puuhiili (myös kuori- ja pähkinähiili), myös yhteenpuristettu.

---

2 Liite NI

ENERGIARAAKA-AINEET JA -TUOTTEET, JOITA EI SOVELLETA MÄÄRITELMÄÄN "TALOUDELLINEN TOIMINTA ENERGIA-ALALLA"

(1 artiklan 5 kohdan mukaisesti)

- 2707 Öljyt ja muut korkean lämpötilan kivihiilitervan tislaustuotteet; niiden kaltaiset tuotteet, joissa aromaattisten ainesosien paino on suurempi kuin muiden kuin aromaattisten ainesosien paino (esimerkiksi bentsoli, toluoli, ksyloli, naftaleeni, muut aromaattiset hiilivetyseokset, fenolit, kreosottiöljyt ja muut).
- 4401 10 Polttopuu rankoina, pölkkyinä, halkoina, oksina, risukimppuina tai niiden kaltaisissa muodoissa.
- 4402 Puuhiili (myös kuori- ja pähkinähiili), myös yhteenpuristettu.

---

3 Liite TRM

ILMOITTAMINEN JA VAIHEITTAINEN POISTAMINEN (TRIMS)

(5 artiklan 4 kohdan mukaisesti)

- 1 Kukin sopimuspuoli ilmoittaa sihteeristölle kaikki kauppaan liittyvät investointitoimenpiteet, joita se soveltaa ja jotka eivät ole 5 artiklan määräysten mukaisia:

a) 90 päivän kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta, jos sopimuspuoli on GATT-osapuoli

tai

b) 12 kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta, jos sopimuspuoli ei ole GATTin osapuoli.

Kauppaan liittyvät yleisesti tai erityisesti sovellettavat investointitoimenpiteet sekä niiden olennaisin sisältö ilmoitetaan.

- 2 Jos kauppaan liittyviä investointitoimenpiteitä sovelletaan harkintavallan nojalla, ilmoitetaan jokainen yksittäinen soveltamistapaus. Mitään tietoa, joka voi vahingoittaa yksittäisten yritysten laillisia kaupallisia etuja, ei tarvitse tuoda ilmi.
- 3 Kukin sopimuspuoli poistaa kaikki kauppaan liittyvät investointitoimenpiteet, joista on ilmoitettu 1 kohdan mukaan:
- kahden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta, jos sopimuspuoli on GATTin osapuoli
tai
  - kolmen vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta, jos sopimuspuoli ei ole GATTin osapuoli.
- 4 Edellä 3 kohdassa tarkoitettujen ajanjakson kuluessa sopimuspuoli ei saa muuttaa kauppaan liittyvän 1 kohdan mukaisesti ilmoitetun investointitoimenpiteen ehtoja suhteessa niihin, jotka olivat käytössä tämän sopimuksen voimaantulopäivänä tavalla, joka lisäisi ristiriitaa tämän sopimuksen 5 artiklan määräysten kanssa.
- 5 Sen estämättä, mitä tämän liitteen 4 kohdassa määrätään, sopimuspuoli voi soveltaa tätä kauppaan liittyvää investointitoimenpidettä uuteen investointiin poistamisvaiheen aikana, jotta 1 kohdan mukaisesti ilmoitetussa kauppaan liittyvän investointitoimenpiteen alaisina oleville vakiintuneille yrityksille ei koituisi haittaa, jos:
- kyseisen investoinnin tuotteet ovat vakiintuneiden yritysten tuotteiden kaltaisia
ja
  - tämä soveltaminen on välttämätöntä kilpailuolosuhteiden vääristymien estämiseksi uuden investoinnin ja vakiintuneiden yritysten välillä.
- Kaikki uuteen investointiin sovellettavat kauppaan liittyvät investointitoimenpiteet ilmoitetaan sihteerille. Kilpailuvaikutuksen kannalta kyseisen kauppaan vaikuttava investointitoimenpiteen ehtojen on oltava samanarvoiset kuin vakiintuneisiin yrityksiin sovellettavat ja toimenpide lakkautetaan samaan aikaan.
- 6 Jos jäsenvaltio tai alueellinen taloudellinen yhdentymisjärjestö liittyy tähän sopimukseen sen voimaantulon jälkeen,
- edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu ilmoittaminen suoritetaan jälkimmäisenä 1 kohdan mukaan sovellettavana päivänä tai liittymisasiakirjan tallettamispäivänä
ja
  - poistamisvaihe päättyy jälkimmäisenä 3 kohdan mukaan sovellettavista päivistä tai päivänä, jona sopimus tulee voimaan kyseisen valtion tai alueellisen taloudellisen yhdentymisjärjestön osalta.

---

4 Liite N

LUETTELO SOPIMUSPUOLISTA, JOTKA PYYTÄVÄT, ETTÄ KAUTTAKULJETUS KOSKISI VÄHINTÄÄN KOLMEA ERI VYÖHYKETTÄ

(7 artiklan 10 kohdan a alakohdan mukaan)

- 1 Kanada ja Yhdysvallat.
-

5 Liite VC

LUETTELO SOPIMUSPUOLISTA, JOTKA OVAT VAPAAEHTOISESTI SITOUTUNEET NOUDATTAMAAN 10 ARTIKLAN 3 KOHTAA

(10 artiklan 6 kohdan mukaisesti)

---

*6 Liite ID***LUETTELO SOPIMUSPUOLISTA, JOTKA EIVÄT SALLI INVESTOIJAN VIEDÄ SAMAA RIITAA KANSAINVÄLISEN VÄLITYSMENETTELYN RATKAISTAVAKSI MYÖHEMMÄSSÄ VAIHEESSA 26 ARTIKLAN MUKAISESTI**

(26 artiklan 3 kohdan b alakohdan i alakohdan mukaisesti)

1 Australia	13 Italia
2 Azerbaidžan	14 Japani
3 Bulgaria	15 Kazakstan
4 Kanada	16 Norja
5 Kroatia	17 Puola
6 Kypros	18 Portugali
7 Tšekin tasavalta	19 Romania
8 Euroopan yhteisöt	20 Venäjän federaatio
9 Suomi	21 Slovenia
10 Kreikka	22 Espanja
11 Unkari	23 Ruotsi
12 Irlanti	24 Yhdysvallat

*7 Liite IA***LUETTELO SOPIMUSPUOLISTA, JOTKA EIVÄT SALLI INVESTOIJAN TAI SOPIMUSPUOLEN VIEDÄ 10 ARTIKLAN 1 KOHDAN VIIMEISTÄ VIRKETTÄ KOSKEVAA RIITAA KANSAINVÄLISEN VÄLITYSMENETTELYN RATKAISTAVAKSI**

(26 artiklan 3 kohdan c alakohdan ja 27 artiklan 2 kohdan mukaisesti)

1 Australia
2 Kanada
3 Unkari
4 Norja

*8 Liite P***ERITYINEN ALUEELLINEN RIITAJEN RATKAISUMENETTELY**

(27 artiklan 3 kohdan i alakohdan mukaisesti)

I OSA

1 Kanada
2 Australia

II OSA

- 1 Milloin tuomioistuin ratkaisussaan katsoo, että sopimuspuolen alueellisen tai paikallisen hallintoelimen tai viranomaisen, jäljempänä 'vastuunalainen osapuoli' soveltama toimenpide ei ole sopimuksen määräyksen mukainen, vastuunalainen osapuoli toteuttaa kaikki mahdolliset asianmukaiset toimenpiteet sopimuksen noudattamisen varmistamiseksi kyseisen toimenpiteen osalta.
- 2 Vastuunalainen osapuoli ilmoittaa sihteeristölle kirjallisesti aikeistaan sopimuksen noudattamiseksi kyseisen toimenpiteen osalta 30 päivän kuluessa ratkaisun antamisesta. Sihteeristö toimittaa ilmoituksen peruskirjaa käsittelevälle konferenssille, aikaisimmassa sopivassa tilaisuudessa kuitenkin viimeistään ilmoituksen vastaanottamista seuraavan peruskirjaa käsittelevän konferenssin kokouksen aikana. Jos välittömän noudattamisen takaaminen ei ole käytännössä mahdollista, vastuunalaisella osapuolella on oltava kohtuullinen määräaika noudattamisen toteuttamiseksi. Riidan osapuolet sopivat kyseisestä kohtuullisesta määräajasta. Jos asiasta ei voida päästä sopimukseen, vastuunalainen osapuoli ehdottaa kohtuullista määräaika peruskirjakonferenssin hyväksyttäväksi.
- 3 Kun vastuunalainen osapuoli ei kykene varmistamaan noudattamista kyseisen toimenpiteen osalta kohtuullisen määräajan perusteella, se pyrkii sopimaan riidan toisena osapuolena olevan sopimuspuolen pyynnöstä ja tämän kanssa, jäljempänä "vahinkoa kärsinyt osapuoli", asianmukaisesta korvauksesta molempia osapuolia tyydyttäväksi riidan ratkaisuksi.
- 4 Jos tyydyttävästä korvauksesta ei ole sovittu 20 päivän kuluessa vahinkoa kärsineen osapuolen pyynnöstä, vahinkoa kärsinyt osapuoli voi peruskirjaa käsittelevän konferenssin suostumuksella, peruuttaa sellaiset vastuunalaiseen osapuoleen kohdistuvat sopimusvelvoitteet, joiden se katsoo vastaavan niitä jotka siltä kyseisen toimenpiteen seurauksena on evätty, siihen asti kunnes sopimuspuolet pääsevät sopimukseen riitansa ratkaisusta tai kyseinen toimenpide on saatettu sopimuksen mukaiseksi.
- 5 Harkitessaan peruutettavia velvoitteita vahinkoa kärsinyt osapuoli soveltaa seuraavia periaatteita ja menettelyjä:
  - a) Loukattu osapuoli pyrkii aluksi peruuttamaan velvoitteita, jotka koskevat samaa sopimuksen osaa, jonka osalta tuomioistuin on todennut rikkomuksen.
  - b) Jos loukattu osapuoli ei pidä samaan sopimuksen osaan kuuluvien velvoitteiden peruuttamista mahdollisena tai tehokkaana, se voi pyrkiä peruuttamaan muihin sopimuksen osiin kuuluvia velvoitteita. Jos loukattu osapuoli päättää pyytää oikeutta peruuttaa velvoitteet tämän kohdan perusteella, se ilmoittaa pyynnön perusteet peruskirjaa käsittelevälle konferenssille osoitetussa lupahakemuksessa.
- 6 Vastuunalaisen osapuolen kirjallisesti vahinkoa kärsineelle osapuolelle ja ratkaisun antaneen tuomioistuimen puheenjohtajalle osoitetun pyynnön perusteella tuomioistuin määrittää, onko loukatun osapuolen peruuttamien velvoitteiden taso kohtuuton ja jos, niin miltä osin. Jos tuomioistuinta ei voida kutsua koolle uudelleen, määrittämisen suorittaa yksi tai useampi pääsihteerin nimittämä sovittelija. Tämän kohdan mukaan suoritettava määrittäminen on tehtävä 60 päivän kuluessa tuomioistuimelle esitetystä pyynnöstä tai pääsihteerin suorittamasta nimityksestä. Lopullista ja sitovaa määräysratkaisua odotettaessa velvoitteita ei saa peruuttaa.
- 7 Peruuttaessaan velvoitteita vastuunalaista osapuolta kohtaan vahinkoa kärsinyt osapuoli pyrkii kaikin mahdollisin keinoin olemaan vaikuttamatta kielteisesti muiden sopimuspuolten sopimuksen nojalla nauttimiin oikeuksiin.

9 Liite G

GATT-SOPIMUKSEN JA SEN LIITEASIAKIRJOJEN MÄÄRÄYSTEN SOVELTAMISTA KOSKEVAT
POIKKEUKSET JA SÄÄNNÖT

(29 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti)

- 1 Seuraavia vuoden GATT 1947-sopimuksen ja sen liiteasiakirjojen määräyksiä ei sovelleta 29 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti:

a) Tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus (GATT)

II	Myönnytysluettelot (ja tullitariffeja ja kauppaa koskevaan yleissopimukseen liittyvät luettelot)
IV	Elokuvafilmejä koskevia erikoismääräyksiä
XV	Valuuttajärjestelyt
XVIII	Valtion taloudelliseen kehitykseen suuntaama tuki
XXII	Neuvottelut
XXIII	Mitätöiminen ja huonontaminen
XXV	Sopimuspuolten yhteiset toimet
XXVI	Hyväksyminen, voimaantulo ja rekisteröinti
XXVII	Myönnytysten väliaikainen epäminen tai peruuttaminen
XXVIII	Luetteloiden muuttaminen
XXVIII bis	Tariffineuvottelut
XXIX	Tämän sopimuksen suhde Havannan peruskirjaan
XXX	Muutokset
XXXI	Irtisanominen
XXXII	Sopimuspuolet
XXXIII	Liittyminen
XXXV	Sopimuksen soveltamatta jättäminen tiettyjen sopimuspuolten kesken
XXXVI	Periaatteet ja tavoitteet
XXXVII	Sitoumukset
XXXVIII	Yhteiset toimet
Liite H	Liittynen XXVI artiklaan
Liite I	Huomautuksia ja lisämääräyksiä (liittynen edellä mainittuihin GATT-artikloihin)

Suojatoimenpiteet kehitystarkoituksiin

Sopimus ilmoittamisesta, neuvotteluista, riitojen ratkaisusta ja valvonnasta.

b) Liitetyt asiakirjat**i) *Kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus (standardeja koskeva koodi)***

Johdanto (1, 8 ja 9 kohdat)

- 1.3 Yleiset määräykset
- 2.6.4 Teknisten määräysten ja standardien laadinta, hyväksyminen ja soveltaminen keskushallinnon elinten toimesta
- 10.6 Teknisistä määräyksistä, standardeista ja varmentamisjärjestelmistä tiedottaminen
- 11 Tekninen apu muille sopimuspuolille
- 12 Kehitysmaiden erityis- ja erilliskohtelu
- 13 Kaupan teknisten esteiden komitea
- 14 Neuvottelut ja riitojen ratkaiseminen
- 15 Loppumääräykset
- Liite 2 Tekniset asiantuntijaryhmät
- Liite 3 Paneelit

ii) *Sopimus julkisista bankinnoista***iii) *Sopimus VI, XVI ja XXIII artiklan tulkinnasta ja soveltamisesta (tukitoimenpiteet ja tasoitustullit)***

- 10 Eräiden alkutuotteiden vientituki
- 12 Neuvottelut
- 13 Sovittelu, riitojen ratkaiseminen ja oikeutetut vastatoimet
- 14 Kehitysmaat
- 16 Vientituki- ja tasoituskomitea
- 17 Sovittelu
- 18 Riitojen ratkaiseminen
- 19.2 Hyväksyminen ja liittyminen
- 19.4 Voimaantulo
- 19.5(a) Kansallinen lainsäädäntö
- 19.6 Uudelleentarkastelu
- 19.7 Muutokset
- 19.8 Irtisanominen
- 19.9 Sopimuksen soveltamatta jättäminen tiettyjen sopimuspuolten välillä
- 19.11 Sihteeristö
- 19.12 Tallettaminen
- 19.13 Rekisteröinti

iv) *Sopimus VII artiklan soveltamisesta*

- 1.2 (b) (iv) Kauppa-arvo
- 11.1 Tullausarvon määrittäminen
- 14 Liitteiden soveltaminen (viimeinen virke)
- 18 Instituutiot (Tullausarvokomitea)

19	Neuvottelut
20	Riitojen ratkaiseminen
21	Kehitysmaiden erityis- ja erilliskohtelu
22	Hyväksyminen ja liittyminen
24	Voimaantulo
25.1	Kansallinen lainsäädäntö
26	Tarkastelu
27	Muutokset
28	Irtisanominen
29	Sihteeristö
30	Tallettaminen
31	Rekisteröinti
Liite II	Tekninen tullausarvokomitea
Liite III	Tilapäiset paneelit

Pöytäkirja VII artiklan soveltamista koskevaan sopimukseen (lukuunottamatta 1.7 ja 1.8; soveltuvine johdanto-osineen)

v) *Sopimus hallintomenettelyistä tuontilisensoinnissa*

1.4	Yleiset määräykset (viimeinen virke)
2.2	Automaattinen tuontilensiointi (alahuomautus 2)
4	Instituutiot, neuvottelemine ja riitojen ratkaiseminen
5	Loppumääräykset (lukuunottamatta 2 kohtaa)

vi) *Sopimus VI artiklan soveltamisesta (polkumyynnin ehkäisemistä koskeva koodi)*

13	Kehitysmaat
14	Polkumyöntikomitea
15	Neuvottelut, sovittelu ja riitojen ratkaiseminen
16	Loppumääräykset (lukuunottamatta 1 ja 3 kohtaa)

vii) *Kansainvälinen naudanlibasopimus*

viii) *Kansainvälinen maitotuotesopimus*

ix) *Siviili-ilma-alusten kauppaa koskeva sopimus*

x) *Julistus maksutasetarkoituksiin toteutetuista kauppatoimenpiteistä*

c) **Kaikki muut GATTin tai sen liiteasiakirjojen määräykset, jotka koskevat:**

- i) hallitusten avustusta kehitysmaiden taloudelliseen kehitykseen ja kohteluun, lukuunottamatta erilliskohtelusta ja suosituimmuuskohtelusta, vastavuoroisuudesta ja kehitysmaiden täydestä osallistumisesta 28 päivänä marraskuuta 1979 tehdyn päätöksen (L/4903) 1 - 4 artiklaa,
- ii) asiantuntijakomiteoiden ja muiden lisäinstituutioiden perustamista ja toimintaa,
- iii) allekirjoittamista, liittymistä, voimaantuloa, irtisanomista, tallettamista ja rekisteröintiä,

- d) kaikkia sopimuksia, järjestelyjä, päätöksiä, tulkitsemismääräyksiä ja muita 1 kohdan a - c alakohdan määräysten mukaisesti toteutettuja yhteisiä toimenpiteitä.
- 2 Sopimuspuolet soveltavat "Julistusta maksutasetarkoituksiin toteutetuista kauppatoimenpiteistä" GATTiin kuulumattomien sopimuspuolten toimenpiteisiin, jos muut tämän sopimuksen määräykset sallivat sen.
- 3 Tämän sopimuksen 29 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan sovellettavissa määräyksissä vaadittujen ilmoittamisten osalta:
- a) GATTiin tai sen liiteasiakirjoihin kuulumattomat sopimuspuolet toimittavat ilmoituksensa sihteeristölle. Sihteeristö toimittaa ilmoituksista jäljennökset kaikille sopimuspuolille. Sihteeristölle osoitetut ilmoitukset laaditaan jollakin tämän sopimuksen todistusvoimaisista kielistä. Liiteasiakirjat voidaan toimittaa ainoastaan sopimuspuolen omalla kielellä.
- b) edellä a kohdassa annettuja määräyksiä ei sovelleta tämän sopimuksen sopimuspuoliin, jotka ovat myös GATTin ja sen liiteasiakirjojen sopimuspuolia, joita koskevat eri määräykset ilmoittamisen osalta.
- 4 Ydinaineiden kauppaa voidaan ohjata tähän kohtaan liittyvillä sopimuksilla, joihin viitataan Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän konferenssin päätöksiäkirjan julistuksissa.

---

10 Liite TFU

**ENTISEN SOSIALISTISTEN NEUVOSTOTASAVALTOJEN LIITON VALTIOIDEN VÄLISIÄ
KAUPPASOPIMUKSIA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET**

(29 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti)

- 1 Kaikki tämän sopimuksen allekirjoittavat ja siihen liittyvät sopimuspuolet ilmoittavat itse tai ilmoitus tehdään heidän nimissään kaikista 29 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetuista sopimuksista kirjallisesti sihteeristölle:
- a) jos kyseinen sopimus on voimassa kolme kuukautta sen päivän jälkeen, jona ensimmäinen sopimuspuoli allekirjoittaa tai tallettaa sopimukseen liittymisestään tehdyt asiakirjat, viimeistään kuusi kuukautta allekirjoittamis- tai tallettamispäivän jälkeen
- ja
- b) jos sopimus tulee voimaan myöhemmin kuin edellä a kohdassa tarkoitettuna ajankohtana, tarvittavan ajan kuluessa ennen sopimuksen voimaantuloa, jotta muut valtiot tai alueelliset taloudelliset yhdyntymisjärjestöt, jotka ovat allekirjoittaneet sopimuksen ja liittyneet siihen, jäljempänä "osapuolet, joita asia koskee", voisivat asianmukaisesti tarkistaa sopimuksen ja tehdä asiasta huomionsa kyseisille osapuolille ja peruskirjaa käsittelevälle konferenssille ennen kyseisen sopimuksen voimaantuloa.
- 2 Ilmoitukseen on sisällytettävä:
- a) jäljennökset sopimuksen alkuperäisteksteistä kaikilla allekirjoituskielillä,
- b) mieluiten liitteen EM asettelun mukainen selostus erityisistä energiaraaka-aineista ja -tuotteista, joihin sopimusta sovelletaan,
- c) kutakin GATTin ja sen liiteasiakirjoja koskevaa määräystä erikseen koskeva 29 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukainen selitys olosuhteista, joiden vuoksi kyseisen sopimuksen sopimuspuolille on mahdotonta tai käytännössä soveltumatonta täysin noudattaa tarkoitettua määräystä,
- d) kunkin sopimuspuolen toteuttamat erityistoimenpiteet edellä c kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden osalta
- ja
- e) selostus sopimuspuolten ohjelmista tämän sopimuksen vastaisten säädösten vaiheittaiseksi vähentämiseksi ja lopulliseksi poistamiseksi.
- 3 Edellä 1 kohdan mukaisesti ilmoitetun sopimuksen sopimuspuolet antavat osapuolille, joita asia koskee, kohtuullisen mahdollisuuden neuvotella niiden kanssa tällaisesta sopimuksesta, ja harkitsevat niiden esittämiä näkökohtia. Osapuolen, jota asia koskee, pyynnöstä peruskirjaa käsittelevä konferenssi tutkii sopimuksen ja voi antaa sitä koskevia suosituksia.

- 4 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi tarkistaa säännöllisesti 1 kohdan mukaisesti ilmoitettujen sopimusten soveltamisen ja tapahtuneen kehityksen sopimuksen niiden määräysten poistamisessa, jotka eivät ole yhdenmukaisia GATTin ja sen liiteasiakirjojen määräysten kanssa joita sovelletaan 29 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla. Osapuolen, jota asia koskee, pyynnöstä peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi antaa kyseistä sopimusta koskevia suosituksia.
- 5 Poikkeuksellisen kiireellisissä olosuhteissa 29 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu sopimus voi tulla voimaan ilman 1 kohdan b alakohdassa ja 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua ilmoittamista ja neuvotteluja, jos sopimuksesta ilmoitetaan ja annetaan mahdollisuus mainittuihin neuvotteluihin pikaisesti. Tällaisessa tapauksessa sopimuspuolet kuitenkin antavat säädetyin mukaisesti tiedoksi sopimustekstin 2 kohdan a alakohdan mukaisesti viipymättä sopimuksen voimaantulon jälkeen.
- 6 Sopimuspuolet, jotka ovat 29 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen sopimuksen sopimuspuolia tai liittyvät kyseisen kaltaiseen sopimukseen, sitoutuvat rajoittamaan sen ristiriitaisuutta GATTin ja sen liiteasiakirjojen määräysten kanssa jota sovelletaan 29 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla välttämättömiin tapauksiin erityisolosuhteiden huomioon ottamiseksi ja soveltamaan kyseistä sopimusta tavalla, joka mahdollisimman vähän poikkeaa mainituista määräyksistä. Sopimuspuolet tekevät kaikkensa toteuttaakseen korjaavat toimenpiteet osapuolten, joita asia koskee, huomioiden mukaisesti ja ottaen huomioon peruskirjaa käsittelevän konferenssin suositukset.

11 Liite D

KAUPPAAN LIITTYVIEN RIITTOJEN RATKAISUA KOSKEVAT VÄLIAIKAISET MÄÄRÄYKSET

(29 artiklan 7 kohdan mukaisesti)

- 1 a) Sopimuspuolet tekevät keskinäisissä suhteissaan parhaansa yhteistyön ja neuvottelujen avulla ratkaistakseen osapuolia tyydyttävällä tavalla kaikki sellaisiin olemassaoleviin toimenpiteisiin liittyvät riidat, jotka voivat olennaisesti vaikuttaa 5 ja 29 artiklan mukaisesti kauppaan sovellettavien määräysten noudattamiseen.
- b) Kukin sopimuspuoli voi kirjallisesti pyytää mitä tahansa sopimuspuolelta neuvotteluja kaikista toisen sopimuspuolen olemassaolevista toimenpiteistä, joiden se katsoo voivan olennaisesti vaikuttaa 5 tai 29 artiklan mukaisesti kauppaan sovellettavien määräysten noudattamiseen. Neuvotteluja pyytävä sopimuspuoli täsmentää mahdollisimman tarkasti valituksen kohteena olevan toimenpiteen ja ilmoittaa asian kannalta olennaisina pitämänsä 5 tai 29 artiklan ja GATTin tai sen liiteasiakirjojen määräykset. Tämän kohdan mukaiset neuvottelupyynnöt ilmoitetaan sihteeristölle, joka antaa sopimuspuolille säännöllisesti tiedon ilmoitetuista, käynnissä olevista neuvotteluista.
- c) Kukin sopimuspuoli käsittelee luottamuksellisiksi tai suojatuiksi luokiteltuja ja kirjalliseen pyyntöön vastauksena saatuja tai siihen kuuluvia tietoja tai keskustelujen aikana saatuja tietoja samalla tavalla kuin tiedot antava sopimuspuoli.
- d) Pyrkinessään ratkaisemaan kysymyksiä, jotka yhden sopimuspuolen mukaan vaikuttavat kauppaan 5 tai 29 artiklan mukaisesti sovellettavien määräysten noudattamiseen tämän ja jonkun muun sopimuspuolen välillä, neuvotteluihin tai muuhun riitojen ratkaisumenettelyyn osallistuvat sopimuspuolet tekevät parhaansa estääkseen ratkaisun, joka voisi vaikuttaa kielteisesti jonkin muun sopimuspuolen kauppaan.
- 2 a) Jos sopimuspuolet eivät ole ratkaisseet riitaansa tai sopineet sen ratkaisemisesta sovittelun, välitysmenet- telyn, välitystuomion tai muun menettelyn avulla 60 päivän kuluessa 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen neuvottelupyynnön saamisesta, kumpikin sopimuspuoli voi osoittaa sihteeristölle kirjallisen pyynnön paneelin asettamisesta b — f alakohtien mukaisesti. Hakeva sopimuspuoli mainitsee pyynnössään riidan kohteen ja asian kannalta olennaisina pidetyt 5 tai 29 artiklan sekä GATTin ja sen liiteasiakirjojen määräykset. Sihteeristö toimittaa välittömästi jäljennökset kyseisestä hakemuksesta kaikille sopimuspuolille.
- b) Riidan ratkaisussa on otettava huomioon muiden sopimuspuolten edut. Kaikilla muilla sopimuspuolilla, joiden olennaiset edut liittyvät asiaan, on oikeus tulla paneelin kuulluksi ja esittää sille kirjallisesti huomautuksia, jos erimieliset sopimuspuolet ja sihteeristö ovat saaneet kyseisestä edusta tehdyn kirjallisen ilmoituksen viimeistään päivänä, jona paneeli c alakohdan mukaisesti on asetettu.
- c) Paneeli katsotaan asetetuksi 45 päivän kuluttua päivästä, jona sihteeristö on vastaanottanut sopimuspuolelta a alakohdan mukaisen kirjallisen pyynnön.
- d) Paneeli muodostetaan kolmesta pääsihteerin 7 kohdassa tarkoitettua luettelosta valitsemaa jäsentä. Jollei erimielisten sopimuspuolten välillä ole muuta sovittu, paneelin jäsenet eivät voi olla erimielisten tai b alakohdan mukaisesti etunsa ilmoittaneiden sopimuspuolten kansalaisia eivätkä erimielisen tai b alakohdan mukaisesti etunsa ilmoittaneen alueellisen taloudellisen yhdentymisjärjestön jäsenvaltion kansalaisia.

- e) Sopimuspuolet esittävät huomionsa paneelin jäsenten nimittämisestä 10 arkipäivän kuluessa eivätkä ne saa asetettua nimityksiä vastaan muista kuin pakottavista syistä.
- f) Paneelin jäsenet toimivat henkilökohtaisessa ominaisuudessaan eivätkä he saa etsiä tai vastaanottaa ohjeita miltään valtiolta tai muulta toimielimeltä. Kukin sopimuspuoli sitoutuu noudattamaan näitä periaatteita eikä pyri vaikuttamaan paneelin jäseniin heidän tehtävänsä suorittamisessa. Paneelin jäseniä valittaessa otetaan huomioon tarve turvata jäsenten riippumattomuus sekä että paneeli edustaa riittävän monipuolista näkemystä ja että heillä on laajaa kokemusta.
- g) Sihteeristö ilmoittaa välittömästi kaikille sopimuspuolille paneelin asettamisesta.
- 3 a) Peruskirjakonferenssi hyväksyy paneelimenettelyä varten tämän liitteen mukaisen työjärjestyksen. Kyseisen työjärjestyksen on oltava mahdollisimman lähellä GATTia ja sen liiteasiakirjoja koskevaa työjärjestystä. Lisäksi paneelilla on oikeus hyväksyä muita työjärjestyssääntöjä, jotka eivät saa olla ristiriidassa peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksymän työjärjestyksen ja tässä liitteessä annettujen sääntöjen kanssa. Kun asia saatetaan paneelikäsitteilyyn, kullakin erimielisellä sopimuspuolella ja muilla, 2 kohdan b alakohdan mukaisesti etuna ilmoittaneella sopimuspuolella on oikeus vähintään kerran tulla paneelin kuulluksi ja esittää kirjallinen vastaväite. Lisäksi erimielisillä sopimuspuolilla on oikeus toimittaa kirjallinen vastaväite. Paneeli voi hyväksyä muun edustaan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti ilmoittaneen sopimuspuolen pyynnön saada käyttöönsä minkä tahansa paneelille kirjallisesti osoitetun huomion kyseisen huomion esittäneen sopimuspuolen suostumuksella.

Paneelikäsitteily on luottamuksellinen. Paneeli käsittelee sille esitetyt kysymykset puolueettomasti mukaan lukien riitaan liittyvät tosiasiat ja toimenpiteiden 5 tai 29 artiklan mukaisesti kauppaan sovellettavien määräysten mukaisuuden. Suorittaessaan tehtäviään paneeli kuulee erimielisiä sopimuspuolia ja antaa niille asianmukaisen mahdollisuuden päästä osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Elleivät erimieliset sopimuspuolet toisin sovi, paneeli perustaa ratkaisunsa erimielisten sopimuspuolten perusteluihin ja huomioihin. Paneelin lähtökohtana on oltava GATTin ja sen liiteasiakirjojen tulkinta GATTissa, eikä se saa asettaa kyseenalaiseksi sellaisten menettelyjen soveltuvuutta 5 tai 29 artiklan kanssa, joita GATT-osapuoli soveltaa muita GATTin osapuolia kohtaan, joihin se soveltaa GATTia, ja joita nuo muut osapuolet eivät ole vieneet riitojenratkaisumenettelyyn GATTissa.

Elleivät erimieliset sopimuspuolet ole sopineet toisin, kaikkien paneelia vaativien menettelyjen, mukaan lukien loppukertomuksen julkaiseminen, on oltava loppuunsaoritetut viimeistään 180 päivän kuluttua paneelin asettamisesta; epäonnistuminen saattaa kaikki menettelyt päätökseen tässä määräajassa ei kuitenkaan vaikuta loppukertomuksen pätevytyteen.

- b) Paneeli määrittää toimivaltaisuutensa; tämä päätös on lopullinen ja sitova. Paneeli tutkii kaikki erimielisten sopimuspuolten väitteet, että riita ei ole paneelin toimivallassa ja päättää, onko väitettä käsiteltävä ennakkoratkaisukysymyksenä vai osana käsiteltävää asiaa.
- c) Kun esitetään kaksi pyyntöä tai useampi pyyntö paneelin asettamiseksi asiasällöltään samankaltaisten riitojen ratkaisemiseksi, pääsihteeri voi kaikkien erimielisten sopimuspuolten suostumuksella asettaa yhden ainoan paneelin.
- 4 a) Tutkittuaan vastaväitteet paneeli toimittaa erimielisille sopimuspuolille kirjallisen kertomusluonnoksensa selostusosan, mukaan lukien selostus asiakohdista ja tiivistelmä asianosaisten esittämistä perusteluista. Erimielisille sopimuspuolille annetaan mahdollisuus esittää selostusosasta kirjallisia huomautuksia paneelin vahvistamana määräaikana.

Sopimuspuolten huomioiden vastaanottamisesta vahvistetun määräajan päätyttyä paneeli luovuttaa erimielisille sopimuspuolille alustavan kirjallisen selostuksen, johon kuuluu selostusosa sekä paneelin ehdottamat toteamukset ja päätökset paneelin antamana määräaikana riidan osapuolena mukana oleva sopimuspuoli voi toimittaa paneelille kirjallisen pyynnön, jossa pyydetään alustavan kertomuksen tiettyjen osien uudelleentarkastelua ennen loppukertomuksen julkaisemista. Ennen loppukertomuksen julkaisemista paneeli voi halutessaan kokoontua yhdessä erimielisten sopimuspuolten kanssa tutkiakseen kyseisessä pyynnössä esille otettuja kysymyksiä.

Lopulliseen kertomukseen kuuluvat selostusosa (tosiasioiden kuvaus, tiivistelmä erimielisten sopimuspuolten esittämistä perusteluista), paneelin toteamukset ja päätökset sekä pohdinta esitetyistä perusteluista alustavan kertomuksen erityisistä kohdista sitä uudelleen tarkasteltaessa. Loppukertomuksessa käsitellään kaikki asiaan liittyvät kysymykset, jotka on tuotu paneelin käsitteilyyn ja jotka ovat tarpeen riidan ratkaisemiseksi, ja siinä on käytävä ilmi paneelin päätösten perusteet.

Paneeli julkaisee loppukertomuksensa toimittamalla sen nopeasti sihteeristölle ja erimielisille sopimuspuolille. Sihteeristö jakaa mahdollisimman pikaisesti kaikille sopimuspuolille loppukertomuksen sekä kaikki kirjalliset mielipiteet, jotka riidan osapuolena oleva sopimuspuoli haluaa lisätä siihen.

- b) Jos paneeli tulee siihen päätökseen, että sopimuspuolen toteuttama tai ylläpitämä toimenpide ei ole 5 tai 29 artiklan määräysten mukainen tai GATTin tai sen liiteasiakirjan 29 artiklan mukaan sovellettavan määräyksen mukainen, se voi loppukertomuksessaan suositella kyseiselle sopimuspuolelle mainitun toimenpiteen tai menettelyn muuttamista tai sellaisesta luopumista saattaakseen toimintansa kyseisen määräyksen mukaiseksi.

- c) Peruskirjaa käsittelevä konferenssi hyväksyy välimiesten kertomuksen. Jotta peruskirjaa käsittelevällä konferenssilla olisi riittävästi aikaa paneelin kertomuksen tutkimiseen, se hyväksytään vasta 30 päivää sen jälkeen, kun sihteeristö on toimittanut kertomuksen kaikille sopimuspuolille. Sopimuspuolet, joilla on esitettävänäan eriäviä mielipiteitä paneelin kertomuksesta, ilmoittavat kirjallisesti väitteidensä perustelut sihteeristölle vähintään 10 päivää ennen päivämäärää, jona peruskirjaa käsittelevän konferenssin on määrä tutkia kertomus sen hyväksymiseksi, ja sihteeristö antaa perustelut nopeasti tiedoksi kaikille sopimuspuolille. Erimielisillä sopimuspuolilla ja eduistaan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti ilmoittaneilla sopimuspuolilla on oikeus täysipainoisesti osallistua peruskirjaa käsittelevän konferenssin kyseiseen riitaan liittyvän paneelin kertomuksen tarkasteluun, ja niiden mielipiteet kirjataan muistiin kokonaisuudessaan.
- d) Riitojen ratkaisemiseksi tehokkaasti kaikkien sopimuspuolten edun mukaisesti on erittäin tärkeää, että peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksymiä paneelien loppukertomuksen päätöksiä ja suosituksia noudatetaan nopeasti. Sopimuspuoli, joka on peruskirjakonferenssin hyväksymän paneelin loppukertomuksessa annetun päätöksen tai suosituksen kohteena, antaa peruskirjaa käsittelevälle konferenssille tiedon aikomuksestaan saattaa toimintansa kyseisen päätöksen tai suosituksen mukaiseksi. Siinä tapauksessa, että välitön noudattaminen ei ole mahdollista, sopimuspuoli selittää viivytyksen perustelut peruskirjaa käsittelevälle konferenssille, ja sille annetaan kyseisen selityksen perusteella kohtuullinen määräaika noudattamisen toteuttamiseen. Riitojen ratkaisun tavoitteena on ristiriitaisten toimenpiteiden muuttaminen tai poistaminen.
- 5 a) Kun sopimuspuoli ei ole kohtuullisen määräajan kuluessa saattanut toimintaansa paneelin loppukertomuksessa annetun peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksymän päätöksen tai suosituksen mukaiseksi, riidan osapuolena oleva sopimuspuoli, jota kyseinen velvollisuuden laiminlyönti vahingoittaa, voi osoittaa laiminlyöneelle sopimuspuolelle kirjallisen pyynnön, jotta se aloittaisi neuvottelut molemminpuolin hyväksyttävästä korvauksesta sopimiseksi. Laiminlyöneen sopimuspuolen, johon on otettu yhteyttä edellä mainitulla tavalla, on nopeasti aloitettava neuvottelut.
- b) Jos laiminlyönti sopimuspuoli kieltäytyy neuvottelemasta tai jos sopimuspuolet eivät ole päässeet sopuun 30 päivän kuluessa neuvottelupyynnön lähettämisestä, vahinkoa kärsinyt sopimuspuoli voi kirjallisesti pyytää peruskirjaa käsittelevää konferenssia myöntämään luvan peruuttaa sen laiminlyönyttä sopimuspuolta kohtaan olevia velvoitteita 5 ja 29 artiklan mukaisesti.
- c) Peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi myöntää vahinkoa kärsineelle sopimuspuolelle luvan peruuttaa sellaiset velvoitteensa laiminlyönyttä sopimuspuolta kohtaan 5 tai 29 artiklan määräysten tai GATTin tai liiteasiakirjojen määräysten mukaisesti siltä osin kuin niitä sovelletaan 29 artiklan nojalla joita loukattu sopimuspuoli pitää olosuhteet huomioon ottaen vastaavina.
- d) Velvoitteiden peruuttaminen on väliaikaista ja sitä sovelletaan ainoastaan siihen saakka, kunnes 5 tai 29 artiklan kanssa soveltumattomana pidetty toimenpide on poistettu tai kunnes on päädytty molemmin puolin tyydyttävään ratkaisuun.
- 6 a) Ennen 5 kohdan mukaista velvoitteiden peruuttamista vahinkoa kärsinyt sopimuspuoli antaa tiedon laiminlyöneelle sopimuspuolelle ehdottamansa lykkäyksen luonteesta ja laajuudesta. Jos laiminlyönti sopimuspuoli osoittaa pääsihteerille kirjallisen vastalauseen vahinkoa kärsineen osapuolen ehdottaman velvoitteiden peruutuksen laajuudesta, vastalause annetaan välimiesmenettelyyn jäljempänä määrätyn mukaisesti. Ehdotettua velvoitteiden peruutusta ei voida panna täytäntöön ennen kuin välimiesmenettely on päättynyt ja välimiesten päätös on saatettu lopulliseksi ja sitovaksi e alakohdan mukaisesti.
- b) Pääsihteerä nimittää vahinkoa kärsineen osapuolen peruutettavaksi ehdottamien velvoitteiden laajuuden tutkimiseksi 2 kohdan d - f alakohdan mukaisesti välimiehistä koostuvan paneelin, joka mahdollisuuksien mukaan on sama kuin 4 kohdan d alakohdassa tarkoitettun suosituksen antanut tai päätöksen tehnyt paneeli. Jollei peruskirjaa käsittelevä konferenssi päättää toisin, paneelikäsittelyyn sovellettava työjärjestys hyväksytään 3 kohdan a alakohdan mukaisesti.
- c) Välimiespaneeli määrittää, onko vahinkoa kärsineen sopimuspuolen ehdottama velvoitteiden peruutuksen laajuus liiallinen suhteessa sen kärsimään vahinkoon, ja myönteisessä tapauksessa missä määrin. Se ei tarkastele uudelleen peruutettavien velvoitteiden sisältöä ellei tätä voida erottaa peruutettavien velvoitteiden laajuuden määrittämisestä.
- d) Välimiespaneeli osoittaa kirjallisen päätöksensä vahinkoa kärsineelle ja laiminlyöneelle sopimuspuolelle ja sihteeristölle viimeistään 60 päivän kuluttua paneelin nimittämisestä tai muun vahinkoa kärsineen ja laiminlyöneelle sopimuspuolen sopiman määräajan kuluessa. Sihteeristö toimittaa päätöksen peruskirjaa käsittelevälle konferenssille mahdollisimman pikaisesti, kuitenkin viimeistään päätöksen vastaanottamista seuraavan peruskirjaa käsittelevän konferenssin aikana.

- e) Välimiespaneelin tulee lopulliseksi ja sitovaksi 30 päivää sen jälkeen, kun se on esitetty peruskirjaa käsittelevälle konferenssille, ja vahinkoa kärsinyt sopimuspuoli voi soveltaa päätöksessä sallittua etuisuuksien peruutuksen laajuutta tavalla, jonka se katsoo vastaavaksi olosuhteet huomioon ottaen, jollei peruskirjaa käsittelevä konferenssi toisin päättää ennen 30 päivän määräajan päättymistä.
- f) Peruuttaessaan veloitteen laiminlyönyttä sopimuspuolta kohtaan vahinkoa kärsineen sopimuspuolen on pyrittävä mahdollisimman tarkasti olemaan vahingoittamatta muiden sopimuspuolten kauppaa.
- 7 Kukin sopimuspuoli, joka on myös GATTin jäsen, voi nimittää kaksi henkilöä, jotka voidaan valita GATTiin liittyvien riitojen ratkaisua käsitteleviksi välimiehiksi, jos henkilöt ilmoittavat olevansa käytettävissä ja jos he kykenevät toimimaan tässä liitteessä tarkoitettuina välimiehinä. Myös pääsihteeri voi peruskirjaa käsittelevän konferenssin suostumuksella nimittää enintään 10 henkilöä, jotka ilmoittavat olevansa käytettävissä ja jotka kykenevät toimimaan välimiehinä 2 - 4 kohdan mukaisessa riitojen ratkaisumenettelyssä. Lisäksi peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi päättää muiden kansainvälisten elinten luetteloissa olevien, käytettävissä oleviksi ilmoittautuvien ja välimiehiksi kykenevien 20 henkilön nimittämisestä samoihin tehtäviin. Edellä selostetun mukaisesti nimetyistä henkilöistä muodostetaan riitojen ratkaisuun käytettävissä olevien välimiesten luettelo. Kyseiset henkilöt valitaan puhtaasti puolueettomuuden, luotettavuuden ja arvostelukyvyyn perusteella, ja heillä on oltava mahdollisimman hyvä kokemus kansainvälisen kaupan ja energiakysymysten alalta, erityisesti 29 artiklan mukaan sovellettavien määräysten osalta. Nimitetyt henkilöt eivät saa olla yhteydessä sopimuspuoliin tai vastaanottaa niiltä ohjeita missään tässä liitteessä selostetussa tehtävässä. Nimitettyjen henkilöiden toimikausi, joka voidaan uusia, on viisi vuotta ja jatkuu, kunnes heidän seuraajansa on nimitetty. Henkilö, jonka toimikausi päättyy, jatkaa edelleen tehtävässä, johon hänet on nimitetty tämän liitteen perusteella. Nimitetyn henkilön kuollessa, erotessa tehtävästään tai tullessa kykenemättömäksi suorittamaan tehtävänsä henkilön tehtävään nimittäneellä sopimuspuolella tai pääsihteerillä on oikeus nimittää tehtävään toinen henkilö jäljellä olevan toimikauden ajaksi; pääsihteerin tekemälle nimitykselle vaaditaan peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksyminen.
- 8 Tämän liitteen määräysten estämättä sopimuspuolia kehoitetaan neuvottelemaan keskenään koko ratkaisumenettelyn ajan riitansa ratkaisemiseksi.
- 9 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi nimittää tai asettaa muita elimiä tai viranomaisia vastaamaan tässä liitteessä sihteeristölle ja pääsihteerille annettujen tehtävien hoitamisesta.

---

12 Liite B

PERUSKIRJASTA JOHTUVIEN KULUJEN JAKAMISTA KOSKEVA KAAVA

(37 artiklan 3 kohdan mukaisesti)

- 1 Sihteeristö määrittää joka vuosi sopimuspuolten maksettavaksi tulevat osuudet Yhdistyneiden Kansakuntien säännöllisen talousarvioesityksen viimeisessä taulukossa vahvistetun prosenttiosuuden mukaan (täydennettynä teoreettisilla osuuksilla niiden sopimuspuolten osalta, jotka eivät ole Yhdistyneiden Kansakuntien jäseniä).
- 2 Tarvittaessa osuudet mukautetaan, jotta sopimuspuolten osuuksien kokonaissumma olisi 100 %.

---

13 Liite PA

LUETTELO ALLEKIRJOITTAJISTA, JOKA EIVÄT HYVÄKSY 45 ARTIKLAN 3 KOHDAN B ALAKOHDAN SOVELTAMISTA

(45 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaisesti)

- 1 Tšekin tasavalta
  - 2 Saksa
  - 3 Unkari
  - 4 Liettua
  - 5 Puola
  - 6 Slovakia
-

14 Liite T

SOPIMUSPUOLTEN HYVÄKSYMÄT SIIRTYMÄKAUDEN TOIMENPITEET

(32 artiklan 1 kohdan mukaisesti)

Luettelo siirtymäkauteen oikeutetuista sopimuspuolista

Albania	Latvia
Armenia	Liettua
Azerbaidžan	Moldova
Valkovenäjä	Puola
Bulgaria	Romania
Kroatia	Venäjä
Tšekin tasavalta	Slovakia
Viro	Slovenia
Georgia	Tadžikistan
Unkari	Turkmenistan
Kazakstan	Ukraina
Kirgistan	Uzbekistan

Luettelo siirtymäkauteen kuuluvista määräyksistä

<i>Määräys</i>	<i>Sivu</i>
6 artiklan 2 kohta	80
6 artiklan 5 kohta	82
7 artiklan 4 kohta	84
9 artiklan 1 kohta	85
10 artiklan 7 kohta	86
14 artiklan 1 kohdan d alakohta	86
20 artiklan 3 kohta	87
22 artiklan 3 kohta	88

6 artikla 2 kohta

“Kukin sopimuspuoli varmistaa, että sillä on oman lainkäyttövaltansa rajoissa tarvittavat ja asianmukaiset lait ja määräykset energia-alan taloudellisen toiminnan kaiken yksipuolisen ja suunnitellun kilpailunvastaisen toiminnan vastustamiseksi, ja että se noudattaa kyseisiä säädöksiä.”

MAA: ALBANIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Albaniassa ei ole kilpailunvalvontaa koskevaa lakia. Säännöksiä kilpailunvalvonnasta ei ole 28 päivänä heinäkuuta 1993 annetussa laissa N:o 7746 hiilivedyistä eikä 17 päivänä helmikuuta 1994 annetussa laissa N:o 7796 mineraaleista. Sähköstä ei ole lakia, mutta sitä valmistellaan parhaillaan. Laki jätetään parlamentille vuoden 1996 loppuun mennessä. Albania aikoo sisällyttää näihin lakeihin säännöksiä kilpailunvastaisesta toiminnasta.

Määräpäivä

31 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: ARMENIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Tällä hetkellä enemmistö Armenian energia-aloista on valtion monopolin alainen. Kilpailua turvaavaa lakia ei ole. Tämän vuoksi kilpailua koskevia säädöksiä ei vielä sovelleta. Energialakia ei ole. Energiaa koskevat lakialoitteet on tarkoituksenaan jättää parlamentille 1994. Lakien suunnitellaan sisältävän kilpailunvastaista toimintaa koskevia säännöksiä, jotka yhtenäistetään Euroopan yhteisön kilpailua koskevan lainsäädännön kanssa.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1997.

MAA: AZERBAIDŽAN

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Monopoliin vastaista lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 2000.

MAA: VALKO-VENÄJÄ

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Monopoliin vastaista lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 2000.

MAA: GEORGIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Georgiassa valmistellaan parhaillaan monopoliin purkua koskevia lakeja, ja näin ollen valtiolla on toistaiseksi monopoli kaikkiin energialähteisiin ja -varoihin, mikä rajoittaa kilpailumahdollisuuksia energia- ja polttoainealoilla.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1999.

MAA: KAZAKSTAN

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

On hyväksytty laki kilpailun kehittämisestä ja monopolisen toiminnan rajoittamisesta (N:o 656, annettu 11 päivänä kesäkuuta 1991), mutta se on yleisluonteinen. Lainsäädäntöä on kehitettävä edelleen, erityisesti hyväksymällä asiaan kuuluvia muutoksia tai hyväksymällä uusi laki.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: KIRGISTAN

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Laki monopolien vastaisesta politiikasta on jo hyväksytty. Siirtymäkausi on tarpeen tämän lain säännösten soveltamiseksi energia-alalla, joka tällä hetkellä on tiukasti valtion säätelämä.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: MOLDOVA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Laki monopolististen toimien rajoittamisesta ja kilpailun kehittämisestä, annettu 29 päivänä tammikuuta 1992, antaa organisatoriset ja oikeudelliset perusteet kilpailun kehittämiseksi ja monopolististen toimintojen ehkäisemiseen, rajoittamiseen ja vähentämiseen tähtävien toimenpiteiden soveltamiselle; lailla pyritään markkinataloudellisiin olosuhteisiin. Tässä laissa ei kuitenkaan säädetä energia-alan kilpailuvastaisia toimintoja koskevista konkreettisista toimenpiteistä, eikä se vastaa täysin 6 artiklan säännöksiä.

Kilpailua koskevat lakialoitteet ja kansallinen talouden monopolien lakkauttamisohjelma annetaan parlamentille 1995. Energialakialoitteeseen, joka myös annetaan parlamentille 1995, kuuluvat energia-alan monopolien poistamiseen ja kilpailun kehittämiseen liittyvät kysymykset.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: ROMANIA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Kilpailusääntöjä ei vielä toteuteta Romaniassa. Kilpailunvalvontaa koskeva lakialoite on annettu Romanian parlamentille, ja se hyväksyttäneen vuoden 1994 aikana.

Lakialoite sisältää kilpailuvastaista toimintaa koskevia säännöksiä, jotka on yhtenäistetty Euroopan yhteisön kilpailulainsäädännön kanssa.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1996.

MAA: VENÄJÄN FEDERAATIO*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Federaatio.

Kuvaus

Venäjän federaatiossa on luotu yleiset kehykset monopolin vastaisen lainsäädännön hyväksymiselle, mutta on hyväksyttävä muita oikeudellisia ja organisatorisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai poistaa monopolista toimintaa ja vilpillistä kilpailua, erityisesti energian alalla.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: SLOVENIA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Vuonna 1993 hyväksytty laki kilpailun turvaamisesta, julkaistu Slovenian virallisessa lehdessä N:o 18/93, käsittelee yleisluontoisesti kilpailun vastaisia toimintoja. Nykyisessä laissa on myös kilpailusta vastaavien viranomaisten nimittämistä koskevat edellytykset. Tällä hetkellä kilpailusta vastaava ylin viranomainen on taloudellisten suhteiden ja kehityksen ministeriön kilpailun turvaamisvirasto. Energia-alan merkittävyys huomioon ottaen sitä koskeva erillinen laki on suunnitteilla, ja tarvitaan siis lisää aikaa täydellisen vastaavuuden saavuttamiseksi.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: TADŽIKISTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Tadžikistan on hyväksynyt vuonna 1993 lain monopolien poistamisesta ja kilpailusta. Tadžikistanin vaikean taloudellisen tilanteen takia lain soveltamista on kuitenkin väliaikaisesti lykätty.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1997.

MAA: TURKMENISTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Turkmenistanin presidentin 21 päivänä lokakuuta 1993 tekemällä päätöksellä N:o 1532 on luotu monopolistista toimintaa rajoittava komitea; se on tällä hetkellä toiminnassa; sen tehtävänä on suojata yrityksiä ja muita yksiköitä monopolisilta toiminnoilta ja menettelytavoilta, ja edistää markkinaperiaatteiden toteuttamista kilpailun ja yrittäjyyden kehittämisen perusteella.

Lainsäädäntöä ja asetuksia tulisi kehittää lisää energia-alalla taloudellista toimintaa harjoittavien yritysten monopolin vastaisen sääntelyä.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: UZBEKISTAN

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Uzbekistanissa on hyväksytty laki monopoleja rajoittavista toiminnoista heinäkuusta 1992 alkaen. Laki ei kuitenkaan (kuten 1 artiklan 3 kohdassa täsmennetään) kata energia-alan yritysten toimintoja.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

6 artiklan 5 kohta

“Kun sopimuspuoli arvioi toisen sopimuspuolen alueella havaitun tietyn kilpailun vastaisen käytännön vaikuttavan kielteisesti tärkeään etuun, joka liittyy tässä artiklassa määriteltyihin tavoitteisiin, se voi ilmoittaa siitä toiselle sopimuspuolelle ja pyytää kyseisen sopimuspuolen toimivaltaisia kilpailuviranomaisia aloittamaan asianmukaiset pakotetotimet. Ilmoittava sopimuspuoli liittää ilmoitukseensa riittävästi tietoja, jotta ilmoituksen vastaanottava sopimuspuoli voi tunnistaa kilpailun vastaisen menettelyn, jota ilmoitus koskee, ja toimittaa samalla muita tietoja, joita se voi toimittaa ja ehdottaa yhteistyötä. Ilmoituksen vastaanottava sopimuspuoli tai tarvittaessa kyseisen sopimuspuolen toimivaltaiset kilpailuviranomaiset voivat neuvotella ilmoituksen tehneen sopimuspuolen kilpailusta vastaavien viranomaisten kanssa ja huomioivat kokonaisuudessaan toisen sopimuspuolen kanteen päätöksessään, onko tarpeen toteuttaa pakotetotimia esille tuodun, ilmoituksessa mainitun kilpailun vastaisen menettelyn suhteen. Ilmoituksen saanut sopimuspuoli toimittaa toiselle sopimuspuolelle tiedon päätöksestään tai toimivaltaisen kilpailuviranomaistensa päätöksestä ja antaa sille pyynnöstä päätöksensä perustelut. Jos pakotetotimet pannaan täytäntöön, ilmoituksen saanut sopimuspuoli ilmoittaa toiselle sopimuspuolelle toimien tuloksesta ja mahdollisuuksien mukaan kaikesta merkittävästä sillä välin tapahtuneesta kehityksestä.”

MAA: ALBANIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Albaniassa ei ole kilpailusääntöjen soveltamisen valvomisesta vastaavaa toimielintä. Näistä toimielimistä säädetään kilpailun turvaamista koskevassa laissa, joka aiotaan saada valmiiksi vuonna 1996,

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1999.

MAA: ARMENIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Armeniassa ei ole kyseisen kohdan soveltamisesta vastaavia toimielimiä.

Energiaa ja kilpailun turvaamista koskeviin lakeihin sisällytetään säännökset kyseisten toimielinten luomisesta.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1997.

MAA: AZERBAIDŽAN

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Monopoliin vastaiset viranomaiset nimitetään, kun monopoliin vastainen lainsäädäntö on vahvistettu.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 2000.

MAA: VALKO-VENÄJÄ

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Monopoliin vastaiset viranomaiset nimitetään, kun monopoliin vastainen lainsäädäntö on vahvistettu.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 2000.

MAA: GEORGIA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Georgiassa valmistellaan parhaillaan monopolien purkua koskevia lakeja, ja siksi maassa ei vielä ole kilpailuviranomaisia.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1999.

MAA: KAZAKSTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Kazakstanissa on perustettu monopolien vastainen komitea, mutta sen toimintaa on parannettava yhtäältä lainsäädännölliseltä ja toisaalta organisatoriselta kannalta, jotta kehitettäisiin tehokas kilpailunvastaisia toimia koskevia valituksia käsittelevä järjestelmä.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: KIRGISTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Kirgistanissa ei ole kilpailunvastaisen toiminnan valvonnan mahdollistavaa järjestelmää, eikä myöskään asiaa koskevaa asianmukaista lainsäädäntöä. On nimitettävä asianmukaiset monopolien vastaiset viranomaiset.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: MOLDOVA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Moldovassa kilpailun valvonnasta vastaa talousministeriö. Hallinnollisten sääntöjen rikkomista säätelevään lakiin on tehty asianmukaisia muutoksia, joissa säädetään rangaistuksista kilpailusääntöjä rikkoville monopolisille yrityksille.

Kilpailua koskeva lakialoite, jota tällä hetkellä viimeistellään, sisältää kilpailusääntöjen soveltamiseen liittyviä säännöksiä.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: ROMANIA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Tämän kohdan säännösten soveltamisesta vastaavia toimielimiä ei vielä ole perustettu Romaniaan.

Kilpailusääntöjen soveltamisesta vastaavista toimielimistä säädetään kilpailun turvaamista koskevassa lakialoitteessa, joka vahvistettaneen vuoden 1994 aikana.

Lakialoitteessa säädetään myös yhdeksän kuukauden määräajasta lakialoitteen täytäntöönpanemiseksi sen julkaisemisesta laskettuna.

Romanian tasavallan ja Euroopan yhteisöjen assosointia koskevan Eurooppa-sopimuksen mukaisesti Romaniassa on viiden vuoden määräaika kilpailua koskevien säännösten soveltamiseksi.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: TADŽIKISTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Tadžikistan on hyväksynyt lain monopolien poistamisesta ja kilpailusta; kilpailusääntöjen soveltamisesta vastaavia toimielimiä järjestetään parhaillaan.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1997.

MAA: UZBEKISTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Uzbekistanissa on voimassa laki monopolisten toimintojen rajoittamisesta heinäkuusta 1992 alkaen. Laki ei kuitenkaan (kuten 1

artiklan 3 kohdassa täsmennetään) kata energia-alan yritysten toimintoja.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

7 artiklan 4 kohta

“Jos energiankuljetusvälineillä ei voida taata energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kauttakulkua kaupallisesti kannattavalla tavalla, sopimuspuolet eivät luo esteitä uuden kapasiteetin luomiselle, jollei 1 kohdan mukaisessa sovellettavassa lainsäädännössä toisin säädetä.”

MAA: AZERBAIDŽAN

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

On tarpeen toteuttaa sarja energiaa koskevia lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, voimansiirtoa koskevien lupien myöntämisen menettely mukaan lukien. Siirtymäajan kuluessa aiotaan rakentaa ja uudistaa voimalinjoja sekä luoda voimantuottomahdollisuuksia niiden teknisen tason nostamiseksi kansainvälisten vaatimusten tasolle ja soveltamiseksi markkinatalouden ehtoihin.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1999.

yleinen rakennemuutos, joka sisältää toimielinjärjestelmän ja lainsäädännön kehittämisen.

Määräpäivä

Tämän säännöksen mukaisen energian raaka-aineiden ja tuotteiden kauttakulkua koskevan lainsäädännön aikaansaamiseksi tarvitaan seitsemän vuoden siirtymäaika.

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: GEORGIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Asiasta on tarpeen valmistella sarja lakeja. Tällä hetkellä Georgiassa eri voimanlähteiden kuljetus ja siirto-olosuhteet poikkeavat merkittävästi toisistaan (sähkövirta, maakaasu, öljytuotteet, hiili).

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1999.

MAA: VALKO-VENÄJÄ

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Energiaa, maata ja muita aloja koskevia lakeja valmistellaan parhailaan, ja niin kauan kuin niitä ei ole hyväksytty, ehdot uusien voimansiirtomahdollisuuksien luomiseksi Valko-Venäjällä eivät ole selvillä.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1998.

MAA: UNKARI

Ala

Sähkö.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Nykyisen lainsäädännön mukaan korkeajännitteisten voimajohtojen perustaminen ja käyttö on valtion monopolin kohteena.

Uuden oikeudellisen ja lainsäädännöllisen kehyksen luomista korkeajännitteisten voimajohtojen perustamisen, käyttämisen ja omistamisen osalta valmistellaan parhaillaan.

Teollisuus- ja kauppaministeriö on jo tehnyt aloitteen sähköenergiaa koskevan lain esittämiseksi, jonka vaikutus yltää myös siviililainsäädäntöön ja lakiin toimituksista. Yhteensopivuus voidaan taata uuden sähköä koskevan lain ja siihen liittyvien asetusten voimaantulosta alkaen.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1996.

MAA: BULGARIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Bulgarialla ei ole energian raaka-aineiden ja tuotteiden siirtoa säätelevää lainsäädäntöä. Energia-alalla on parhaillaan käynnissä

MAA: PUOLA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Puolan kuulemismenettelyn loppuvaiheessa olevassa energialaissa säädetään uudesta oikeudellisesta järjestelystä, joka vastaa markkinatalousmaissa sovellettavia säädöksiä (energia-alojen tuotanto-, siirto-, jakelu- ja kaupanpitolisenssit), käyttöön ottamisesta. Niin kauan, kun parlamentti ei ole hyväksynyt tätä lakia, vaaditaan tästä kohdasta johtuvien velvoitteiden tilapäistä keskeyttämistä.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1995.

9 artiklan 1 kohta

“Sopimuspuolet tunnustavat avoimien pääomamarkkinoiden tärkeyden energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kaupan rahoittamiseen tarkoitettujen pääomavirtojen rohkaisemiseksi ja muiden sopimuspuolten, erityisesti siirtymätaloutta harjoittavien, alueella suoritettavien energia-alan investointien toteuttamiseksi ja helpottamiseksi. Sen takia kukin sopimuspuoli pyrkii edistämään muiden sopimuspuolten yritysten ja kansalaisten pääsyä pääomamarkkinoilleen energiaraaka-aineiden ja -tuotteiden kaupan ja muiden sopimuspuolten alueella toteutettavien energia-alan taloudellista toimintaa koskevien investointien rahoittamiseksi kohtelulla, joka ei ole vähemmän edullinen kuin samankaltaisissa olosuhteissa omiin yrityksiin tai kansalaisiin ja jonkun toisen sopimuspuolen tai kolmannen maan yrityksiin ja kansalaisiin sovellettu, jolloin otetaan huomioon edullisin kohtelu.”

MAA: AZERBAIDŽAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Asiaankuuluvaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 2000.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1997.

MAA: KAZAKSTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Ulkomaisia investointeja koskevaan lakiehdotukseen sovelletaan juuri hyväksymismenettelyä, parlamentin on tarkoitus hyväksyä se syksyllä 1994.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: VALKO-VENÄJÄ*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Asiaankuuluvaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 2000.

MAA: KIRGISTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Asiaankuuluvaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: GEORGIA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Asiaankuuluvaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan.

10 artiklan 7 kohta - erityistoimenpiteet

“Kukin sopimuspuoli myöntää muiden sopimuspuolten investoijien tämän alueella toteuttamille investoinneille sekä heidän niihin liittyville toimilleen, mukaan lukien niiden hallinto, ylläpitäminen, käyttö, käyttöoikeus tai luovutus, vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin omien investoijiansa tai minkä tahansa sopimuspuolen tai minkä tahansa kolmannen valtion investoijan investoinneille, mukaan lukien niiden hallinto, ylläpitäminen, käyttö, käyttöoikeus tai luovutus, jolloin otetaan huomioon edullisin kohtelu.”

MAA: BULGARIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Ulkomaalaiset eivät voi hankkia omistukseensa maata. Yhtiö, jonka osakkeista yli 50 prosenttia on ulkomaalaisten omistuksessa, ei voi hankkia omistukseensa maatalousmaata.

Ulkomaalaiset ja ulkomaiset lailliset henkilöt eivät voi lain mukaan hankkia omistukseensa maata, paitsi perimällä. Tällöin heidän on luovutettava se.

Ulkomaalainen voi hankkia omistukseensa rakennuksia, mutta ilman maanomistusoikeutta.

Ulkomaalaisten, tai ulkomaalaisten yritysten, jotka ovat ulkomaalaisten valvonnassa, on saatava lupa seuraavien toimintojen harjoittamiseen:

- luonnonvarojen etsintä, kehittäminen ja hyödyntäminen aluevesillä, mannerjalustalla tai erityisellä talousvyöhykkeellä,
- kiinteän omaisuuden hankkiminen ministerineuvoston määrittelemillä maantieteellisillä alueilla.

Ministerineuvosto tai ministerineuvoston valtuuttama toimielin myöntää luvat.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

14 artiklan 1 kohdan d alakohta

“Kukin sopimuspuoli takaa toisen sopimuspuolen investoijien alueellaan suorittamien investointien osalta vapauden alueelleen ja sieltä pois tapahtuville varojen siirroille, mukaan lukien:

tämän investoinnin yhteydessä ulkomailta palkatun henkilökunnan käyttämättömien tulojen ja muiden palkkioiden siirrot.”

MAA: BULGARIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Ulkomaiden kansalaiset, jotka ovat yritysten palkkaamia, joilla on yli 50 prosentin ulkomaalaisomistus, tai ulkomaalaisen yksityisyrittäjän, tai Bulgariassa olevan tytäryhtiön tai ulkomaisen yrityksen edustuston palkkaamia, ja jotka saavat palkkansa Bulgarian *leveinä*, voivat ostaa ulkomaan valuuttaa määrällä, joka ei ylitä 70 prosenttia heidän palkastaan, sosiaaliturvamaksut mukaan luettuina.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: UNKARI

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Unkarissa olevien ulkomaalaisten tekemiä investointeja koskevan lain 33 artiklan mukaisesti ulkomaalaiset ylimmät johtajat, toimitusjohtajat, hallintoneuvoston ulkomaalaiset jäsenet ja ulkomaalaiset työntekijät voivat siirtää yritykseltä saamastaan

nettopalkasta 50 prosenttia yrityksensä pankin kautta.

Määräpäivä

Tämän erityisrajoituksen poistaminen riippuu Unkarin toteuttaman vaihtokurssien vapauttamisohjelman etenemisestä, jonka tavoitteena on päästä täysin vaihdettavaan forintiin. Tämä rajoitus ei muodosta haittaa ulkomaisille investoinneille. Määräpäivä perustuu 32 artiklan säännöksiin.

1 päivänä heinäkuuta 2001.

20 artiklan 3 kohta

“Jokainen sopimuspuoli nimeää vähintään yhden tietopalvelupisteen, johon voidaan osoittaa edellä tarkoitettuja lakeja, asetuksia, oikeudellisia päätöksiä ja hallinnollisia toimenpiteitä koskevat tiedustelut, ja ilmoittaa nimetyt pisteet viivytyksettä sihteeristölle, joka pyydettäessä tiedottaa niistä edelleen.”

MAA: ARMENIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Armeniassa ei vielä ole virallisia tietopalvelupisteitä, joista voisi pyytää tietoa asianmukaisesta lainsäädännöstä. Ei ole myöskään tiedotuskeskusta. Sellaisen perustaminen on kuitenkin suunnitteilla vuonna 1994/1995. Teknistä apua tarvitaan.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1996.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Tietopalvelupisteiden perustaminen on aloitettu. Oikeuden päätöksiä ja hallinnollisia ratkaisuja ei Kazakstanissa julkaista (lukuun ottamatta joitain korkeimman oikeuden päätöksiä), sillä niitä ei pidetä oikeuden lähteinä. Voimassa olevan käytännön muuttamiseen tarvitaan pitkä siirtymäkausi.

Määräpäivä

1 päivänä heinäkuuta 2001.

MAA: MOLDOVA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Azerbaidžanissa ei vielä ole virallisia tietopalvelupisteitä joista voisi pyytää tietoa asianmukaisesta lainsäädännöstä. Nykyisellään asianomainen tieto on keskittynyt lukuisten toimielinten ympärille.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1997.

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

On tarpeen perustaa tietopalvelupisteitä.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1995.

MAA: VENÄJÄN FEDERAATIO

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Valko-Venäjällä ei ole vielä virallisia tietopalvelutoimistoja, joista voisi saada tietoa laeista, asetuksista, oikeudellisista päätöksistä ja hallinnollisista ratkaisuista. Oikeuden päätöksiä ja hallinnollisia ratkaisuja ei ole tapana julkaista.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1998.

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Federaatio.

Kuvaus

Venäjän federaatiossa ei toistaiseksi ole virallisia tietopalvelupisteitä, joista voisi pyytää tietoa asianmukaisesta lainsäädännöstä. Oikeuden päätöksiä ja hallinnollisia ratkaisuja ei pidetä lainsäädännön lähteinä.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 2000.

MAA: KAZAKSTAN

Ala

Kaikki energia-alat.

MAA: SLOVENIA

Ala

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Sloveniassa ei vielä ole virallisia tietopalvelupisteitä, joista voisi pyytää tietoa asianmukaisesta lainsäädännöstä. Tällä hetkellä näitä tietoja saa eri ministeriöistä. Valmisteltavana olevassa laissa ulkomaalaisista investoinneista säädetään tietopalvelupisteen perustamisesta.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

MAA: TADŽIKISTAN*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Tadžikistanissa ei vielä ole virallisia tietopalvelupisteitä, joista voisi pyytää tietoa asiaankuuluvasta lainsäädännöstä. On kyse ainoastaan saatavilla olevista varoista.

Määräpäivä

31 päivänä joulukuuta 1997.

MAA: UKRAINA*Ala*

Kaikki energia-alat.

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Nykyistä lainsäädännön avoimuutta on tarpeen parantaa kansainvälisen tason saavuttamiseksi. Ukrainan tulisi perustaa tietopalvelupisteitä, joista saisi tietoja laeista, asetuksista, oikeuden päätöksistä ja hallinnollisesta ratkaisusta, sekä lain soveltamisen yleisestä käytännöstä.

Määräpäivä

1 päivänä tammikuuta 1998.

22 artiklan 3 kohta

“Kukin sopimuspuoli varmistaa, että sen perustama tai ylläpitämä yksikkö, jolle se on antanut sääntely-, hallinto- tai muita valtuuksia, käyttää niitä tavalla, joka soveltuu sopimuspuolelle tämän sopimuksen nojalla kuuluviin velvoitteisiin.”

MAA: TŠEkin TASAVALTA*Ala*

Uraani- ja ydinenergiateollisuus

Hallinnon taso

Kansallinen.

Kuvaus

Valtion raaka-ainevarannoissa olevien uraanimalmivarastojen vähentämiseksi on kiellettyä tuoda maahan muuta kuin tšekkiläistä alkuperää olevaa uraanimalmia tai uraanirikastetta, uraanipolttoaineniput mukaanluettuna.

Määräpäivä

1 heinäkuuta 2001.

LIITE II

ENERGIAPERUSKIRJAA KOSKEVIA PÄÄTÖKSIÄ

Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevässä konferenssissa on hyväksytty seuraavat päätökset:

1 Kokosopimus

Jos 9 päivänä helmikuuta 1920 tehdyn Huippuvuorisopimuksen (Svalbardin sopimus) ja energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen välillä ilmenee ristiriitaa, Huippuvuorisopimusta pidetään ensisijaisena ristiriitatilannetta koskevissa asioissa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sopimuspuolten asemaa Svalbardin sopimuksen suhteen. Tämän tyyppisen ristiriidan ilmetessä, tai jos ristiriidan olemassaolosta tai laajuudesta syntyy erimielisyyttä, energiaperuskirjan 16 artiklaa ja V osaa ei sovelleta.

2 10 artiklan 7 kohta

Venäjän federaatio voi pyytää yhtiöitä, joissa on ulkomaisia osakkaita, hankkimaan laillisen luvan vuokratakseen leasing-sopimuksella liittovaltion omaisuutta, sillä ehdolla, että Venäjän federaatio takaa poikkeuksetta, ettei tätä menettelyä sovelleta tavalla, joka syrjisi muiden sopimuspuolten investoijien investointeja.

3 14 artikla^(*)

1) Sopimuksen 14 artiklan 1 kohdassa oleva termi "vapaus varojen siirrolle" ei estä sopimuspuolta, jäljempänä 'rajoittava osapuoli', soveltamasta rajoituksia omien investoijiansa pääoman liikkumiselle, jos:

a) rajoitukset eivät estä muiden sopimuspuolten investoijille 14 artiklan 1 kohdan nojalla myönnettyjen heidän investointejaan koskevien oikeuksien käyttöä

b) rajoitukset eivät vaikuta tavanomaisiin kaupallisiin maksuihin

(*) Tämä päätös on laadittu siinä yhteisymmärryksessä, että sopimuspuolet, joiden tarkoituksena on nojautua päätökseen, ja jotka ovat myös tehneet Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden kanssa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia, joihin sisältyy artikla, joka asettaa energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen etusijalle kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen nähden, sopivat keskenään kirjeenvaihdoilla, jonka oikeudellisenä seurauksena on, että sopimuksen 16 artiklaa voidaan soveltaa sopimuspuolten välillä tämän päätöksen osalta. Kirjeenvaihto saatetaan päätökseen hyvissä ajoin ennen allekirjoittamista

ja

c) sopimuspuoli takaa, että muiden sopimuspuolten alueella tekemät investoinnit saavat siirtojen osalta yhtä edullisen kohtelun kuin muiden sopimuspuolten tai kolmansien valtioiden investoijien tekemät investoinnit, jolloin otetaan huomioon edullisin kohtelu.

2) Peruskirjaa koskeva kokous tarkastelee tätä päätöstä viisi vuotta sopimuksen voimaan tulon jälkeen, mutta viimeistään 32 artiklan 3 kohdassa määrättyinä päivinä.

3) Mikään sopimuspuoli ei voi soveltaa näitä rajoituksia, ellei se ole kuulunut entiseen Sosialististen neuvostotasavaltojen liittoon, ja ellei se ole ilmoittanut kirjallisesti väliaikaiselle sihteeristölle 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä, että se haluaa soveltaa tämän päätöksen mukaisia rajoituksia.

4) Kaiken epäilyksen välttämiseksi tässä päätöksessä ei kumota 16 artiklassa sopimuspuolille, niiden investoijille ja investoinneille myönnettyjä oikeuksia, eikä sopimuspuolten velvoitteita.

5) Tässä päätöksessä: 'tavanomaisilla kaupallisilla maksuilla' tarkoitetaan tavanomaisia, tavaroiden, palvelujen tai henkilöiden liikkumiseen liittyviä maksuja, jotka suoritetaan tavanomaisen kansainvälisen käytännön mukaisesti, ja johon ei sisälly sellaisia tavanomaisten kaupallisten toimien ja pääomatoimien konkreettista yhdistämistä koskevia sopimuksia, kuten esimerkiksi maksun lykkäämisiä ja ennakoita, joiden tarkoituksena on kiertää rajoittavan osapuolen asiaa koskevaa lainsäädäntöä.

4 14 artiklan 2 kohta

Rajoittamatta 14 artiklassa ilmaistuja ehtoja ja Romanian muita kansainvälisiä velvoitteita Romania pyrkii siirtymään kohti kansallisen valuuttansa täyttä vaihtokelpoisuutta, toteuttamaan asianmukaiset toimenpiteet parantaakseen sijoitustulojen siirtoa koskevien menettelyjensä tehokkuutta, ja takaa joka tapauksessa nämä siirrot vapaasti vaihdettavassa valuutassa ilman rajoituksia tai yli kuuden kuukauden viivettä. Romania takaa, että sen alueella muiden sopimuspuolten investoijien tekemät investoinnit saavat yhtä edullisen kohtelun siirtojen osalta, kuin muiden sopimuspuolten tai kolmansien valtioiden investoijien tekemät investoinnit, jolloin otetaan huomioon edullisin kohtelu.

5 24 artiklan 4 kohdan a alakohdan ja 25 artikla

Sopimuksen 1 artiklan 7 kohdan a alakohdan ii alakohdassa tarkoitettujen investoijan tai taloudelliseen yhdistymisjärjestöön, vapaakauppa-alueeseen tai tulliliittoon kuulumattoman investoijan investoinnit saavat taloudellisen yhdistymisjärjestön, vapaakauppa-alueen tai tulliliiton myöntämän kohtelun, jos investointien edunsaajan:

- a) kotipaikka, hallinnollinen johto tai päätoimipaikka on taloudelliseen yhdistymisjärjestöön kuuluvan

osapuolen alueella tai vapaakauppa-alueen tai tulliliiton jäsenmaan alueella,

tai

- b) jos investointeja on ainoastaan tehty niiden alueella, niillä on oltava todellinen ja toimiva yhteys taloudelliseen yhdistymisjärjestöön kuuluvan osapuolen, vapaakauppa-alueen tai tulliliiton jäsenen talouden kanssa.

LIITE III

ENERGIAPERUSKIRJANPÖYTÄKIRJA
energiatehokkuudesta ja siihen liittyvistä ympäristönäkökohdista

JOHDANTO-OSA

TÄMÄN PÖYTÄKIRJAN SOPIMUSPUOLET,

JOTKA OTTAVAT HUOMIOON Haagissa 17 päivänä joulukuuta 1991 allekirjoitetun Euroopan energiaperuskirjaa koskeneen Haagin kokouksen päätösasiakirjassa hyväksytyn Euroopan energiaperuskirjan, ja erityisesti siihen liittyvät julistukset, joiden mukaan energiatehokkuuden ja ympäristönsuojelun alalla yhteistyö on tarpeellista,

OTTAVAT HUOMIOON myös Energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen, joka on avoinna allekirjoittamista varten 17 päivästä joulukuuta 1994 päivään kesäkuuta 1995,

KIINNITTÄVÄT HUOMIOTA kansainvälisten järjestöjen ja elinten tekemään työhön energiatehokkuuden ja energiakierron ympäristövaikutusten alalla,

OVAT TIETOISIA kustannustehokkaiden energiatehokkaiden toimenpiteiden täytäntöönpanossa aikaansaadusta suuremmasta toimitusvarmuudesta ja merkittävistä taloudellisista ja ympäristönsuojelluksista eduista, sekä tietoisia näiden toimenpiteiden merkityksestä talouden rakenteiden uudistamisessa ja elintason parantamisessa,

TUNNUSTAVAT, että energiatehokkuuden alalla toteutetut parannukset vähentävät energiakierron haitallisia ympäristövaikutuksia, mukaan lukien ilmakehän lämpeneminen sekä happamoituminen,

OVAT VAKUUTTUNEITA siitä, että energian hinnan tulee mahdollisuuksien mukaan heijastaa kilpailukykyisiä markkinoita ja taata markkinatalouteen perustuva hinnanmuodostus, mukaan lukien ympäristökulujen ja -etujen parempi huomioon ottaminen, sekä tunnustavat, että kyseinen hinnanmuodostustapa on välttämätön energiatehokkuuden ja siihen liittyvän ympäristönsuojelun kehittämiseksi,

OVAT TIETOISIA yksityisen alan ratkaisevasta osasta energiatehokkuuden toimenpiteiden edistämisessä ja toteuttamisessa, pienet ja keskisuuret yritykset mukaanluettuina, ja haluavat taata suotuisat toimintaedellytykset taloudellisesti kannattaville investoinneille energiatehokkuuden alalla,

TUNNUSTAVAT että taloudellisen yhteistyön muotoja saattaa olla tarpeen täydentää hallitusten välisellä yhteistyöllä, erityisesti energiapolitiikan laatimisen ja tutkimisen alalla, samoin kuin muilla energiatehokkuuden nostamisen kannalta merkittävillä aloilla, joita ei voida rahoittaa yksityisesti,

ja

HALUAVAT edistää yhteen sovitettua yhteistä toimintaa energiatehokkuuden ja siihen liittyvän ympäristön suojelun alalla, sekä hyväksyä pöytäkirjan joka tarjoaa kehukset mahdollisimman taloudelliselle ja tehokkaalle energiankäytölle,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSASTO

JOHDANTO

1 artikla

Pöytäkirjan soveltamisala ja tavoitteet

1 Tässä pöytäkirjassa määritellään periaatteet poliitikalle, jolla pyritään edistämään merkittävänä energianlähteenä pidettyä energiatehokkuutta, ja vähentämään energijärjestelmien vahingollisia ympäristövaikutuksia. Siinä annetaan lisäksi suuntaviivoja energiatehokkuusohjelmien kehittämiseksi, osoitetaan yhteistyöaloja ja luodaan kehykset yhteistyölle ja yhteensovitulle toiminnalle. Tällaiseen toimintaan voi kuulua energian tutkiminen, etsiminen, tuottaminen, muuntaminen, varastointi, kuljetus, jakelu ja kulutus, ja se voi liittyä kaikkiin talouden aloihin.

2 Tämän pöytäkirjan tavoitteet ovat:

- a) kestävän kehityksen mukaisen energiatehokkuuspolitiikan edistäminen,
  - b) sellaisten olosuhteiden luominen, jotka saavat tuottajat ja kuluttajat käyttämään energiaa mahdollisimman taloudellisella, tehokkaalla ja ympäristön kannalta mahdollisimman puhtaalla tavalla, erityisesti tehokkaiden energiamarkkinoiden järjestämisen ja ympäristökustannusten ja -hyödyn paremman huomioonottamisen kautta,
- ja
- c) yhteistyön tukeminen energiatehokkuuden alalla.

2 artikla

Määritelmiä

Tässä pöytäkirjassa:

- 1) 'Peruskirjalla' tarkoitetaan Euroopan energiaperuskirjaa, joka on hyväksytty Haagin Euroopan energiaperuskirjaa käsittelevän kokouksen Haagissa 17 päivänä joulukuuta 1991 allekirjoitetulla päätösasiakirjalla; päätösasiakirjan allekirjoitusta pidetään peruskirjan voimassa olevana allekirjoituksena.
- 2) 'Sopimuspuolella' tarkoitetaan valtiota tai alueellista taloudellista yhdentymisjärjestöä, joka on hyväksynyt tämän pöytäkirjan sitovaksi, ja jossa tämä pöytäkirja on voimassa.
- 3) 'Alueellisella taloudellisella yhdentymisjärjestöllä' tarkoitetaan järjestöä, joka muodostuu valtioista, jolle nämä ovat antaneet toimivallan tietyillä aloilla, joista joitakin säädellään tällä pöytäkirjalla, mukaan lukien niitä näillä aloilla sitovien päätösten tekeminen.
- 4) 'Energiakerroksella' tarkoitetaan energiaketjua kokonaisuudessaan, mukaan lukien energian eri muotojen tutkiminen, etsiminen, tuottaminen, muuntaminen, varastoiminen, kuljetus, jakelu ja kulutus, jätteiden käsit-

tely ja hävittäminen, näiden toimintojen käytöstä poisto, lakkauttaminen tai sulkeminen mahdollisimman pienin ympäristölle haitallisin vaikutuksin.

- 5) 'Kustannustehokkuudella' tarkoitetaan tietyn tavoitteen toteuttamista mahdollisimman pienin kustannuksin, tai mahdollisimman suuren hyödyn saamista määrätyn kustannuksin.
- 6) 'Energiatehokkuuden parantamisella' tarkoitetaan toimimista tietyn (tuotteen tai palvelun) tuotantoyksikön ylläpitämiseksi tuotannon laatua tai tulosta heikentämättä vähentämällä samanaikaisesti tämän tuotannon vaatimaa energiamäärää.
- 7) 'Ympäristövaikutuksilla' tarkoitetaan kaikkia tietyn toiminnan vaikutuksia ympäristöön mukaan lukien ihmisten terveys ja turvallisuus, kasvikuunta, eläinkunta, maa, ilma, vesi, ilmasto, maisema ja historialliset monumentit tai muut fyysiset rakennelmat, tai näiden vuorovaikutus; tällä käsitteellä tarkoitetaan myös näihin tekijöihin puuttumisen aiheuttamia vaikutuksia kulttuuriperintöön tai yhteiskunnallis-taloudellisiin olosuhteisiin.

II OSASTO

YLEISEN POLITIIKAN PERIAATTEET

3 artikla

Peruseriaatteet

Sopimuspuolet toimivat seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- 1) Sopimuspuolet toimivat yhteistyössä ja auttavat soveltuvin osin toisiaan energiatehokkuuspolitiikan, lakien ja asetusten kehittämisessä ja toteuttamisessa.
- 2) Sopimuspuolet luovat energiatehokkuuspolitiikkaa ja tarvittavia lakeja ja asetuksia, jotka ovat omiaan edistämään muun muassa:
  - a) markkinamekanismien tehokasta toimintaa mukaan lukien markkinatalouteen perustuva hinnanmuodostus sekä ympäristökulujen ja -etujen parempi huomioon ottaminen,
  - b) energiatehokkuutta rajoittavien tekijöiden vähentämistä ja näin tapahtuvaa investointien kannustamista,
  - c) mekanismeja, joilla rahoitetaan energiatehokkuutta edistäviä aloitteita,
  - d) opetusta ja valistamista,
  - e) teknologian levittämistä ja siirtämistä,
  - f) lainsäädännön avoimuutta.
- 3) Sopimuspuolet pyrkivät saamaan täyden hyödyn energiaketjun energiatehokkuudesta kokonaisuudessaan. Tässä tarkoituksessa ne laativat ja toteuttavat

toimivaltansa rajoissa energiatehokkuuspolitiikkaa ja yhteistä tai yhteensovittettua toimintaa, joka perustuu kustannustehokkuudelle sekä taloudelliselle tehokkuudelle ja jossa otetaan asianmukaisesti huomioon ympäristönäkökohdat.

- 4) Energiatehokkuuspolitiikkaan kuuluu lyhyen aikavälin toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on aikaisempien toimintatapojen mukauttaminen, ja pitkän aikavälin toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan energiatehokkuutta energiakierrossa.
- 5) Tämän pöytäkirjan tavoitteiden toteuttamiseksi tehtävässä yhteistyössä sopimuspuolet ottavat huomioon eri sopimuspuolten välillä olevat vahingollisiin vaikutuksiin ja vähennysten kustannuksiin liittyvät erot.
- 6) Sopimuspuolet tunnustavat yksityisen sektorin merkittävyyden. Ne kannustavat yleishyödyllisten energiailaitosten, vastuullisten viranomaisten ja asiantuntijaelinten toteuttamia toimia, ja tukevat teollisuuden ja hallinnon tiivistä yhteistyötä.
- 7) Yhteis- tai yhteensovitetussa toiminnassa otetaan huomioon asiaankuuluvat periaatteet, jotka on hyväksytty niiden kansainvälisten sopimusten yhteydessä, joihin sopimuspuolet ovat osallisina, ja joiden tarkoituksena on ympäristönsuojelu ja -parantaminen.
- 8) Sopimuspuolet ottavat kaiken hyödyn kansainvälisten ja muiden toimivaltaisten järjestöjen työstä ja asiantuntemuksesta, ja pyrkivät välttämään päällekkäisyyksiä.

4 artikla

Vastuualueiden jako ja yhteensovittaminen

Kukin sopimuspuoli pyrkii takaamaan energiatehokkuuspolitiikan yhteensovittamiseen kaikkien siitä vastuussa olevien viranomaisten välillä.

5 artikla

Toimintasuunnitelmat ja politiikan tavoitteet

Sopimuspuolet laativat toimintasuunnitelmia ja politiikan tavoitteita, joiden tarkoituksena on parantaa energiatehokkuutta ja vähentää siten energiakierron ympäristövaikutuksia, sopimuspuolen oma energiatilanne soveltuvien osin huomioon ottaen. Näiden toimintasuunnitelmien ja politiikan tavoitteiden on oltava avoimia kaikille asianomaisille osapuolille.

6 artikla

Rahoitus ja taloudelliset kannustimet

1 Sopimuspuolet kannustavat uusia energiatehokkuuteen liittyviä investointien lähestymistapoja ja menetelmiä sekä energiaan liittyviä ympäristönsuojeluinvestointeja, kuten esimerkiksi yhteisyritysjärjestelyjä

energiankäyttäjien ja ulkopuolisten rahoittajien välillä, jäljempänä 'kolmannen osapuolen rahoitus'.

2 Sopimuspuolet pyrkivät käyttämään hyväkseen ja edistämään pääsyä yksityisten pääomien ja olemassa olevien kansainvälisten rahoituslaitosten markkinoille helpottaakseen investointeja, joiden tarkoituksena on parantaa energiatehokkuutta ja siihen liittyvää ympäristönsuojelua.

3 Sopimuspuolet voivat, jollei energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen määräyksistä ja muista niiden velvoittavista kansainvälisistä oikeudellisista velvoitteista muuta johdu, antaa verotuksellisia tai taloudellisia kannustumia energian käyttäjille helpottaakseen energiatehokkuusteknologian, -tuotteiden ja -palveluiden markkinoille pääsyä. Sopimuspuolet pyrkivät toimimaan näin tavalla, joka sekä takaa avoimuuden että kansainvälisten markkinoiden mahdollisimman vähäisen vääristymisen.

7 artikla

Energiatehokkuuteen liittyvän teknologian edistäminen

1 Sopimuspuolet tukevat energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen mukaisesti kauppaa sekä yhteistyötä energiatehokkuuteen liittyvän ja ympäristön kannalta turvallisen teknologian, palveluiden ja hallintomenettelyjen aloilla.

2 Sopimuspuolet suosivat näiden teknologioiden, palveluiden ja hallintomenettelyjen käyttöä energiakierron kaikissa vaiheissa.

8 artikla

Kansalliset ohjelmat

1 Toteuttaakseen 5 artiklan mukaisesti muotoillut politiikan tavoitteet, kukin sopimuspuoli kehittää, toteuttaa ja saattaa ajan tasalle säännöllisesti omaan tilanteeseensa parhaiten sopivia energiatehokkuusohjelmia.

2 Ohjelmat voivat sisältää seuraavia toimintoja:

- a) pitkän aikavälin energian kysyntää ja tarjontaa koskevien suunnitelmien kehittäminen päätöksenteon ohjaamiseksi,
- b) tehtyjen energiaan, ympäristöön ja talouteen kohdistuvien toimien vaikutusten arviointi,
- c) standardien määrittäminen energiaa käyttävien laitteiden tehokkuuden parantamiseksi sekä ponnistelut näiden standardien yhtenäistämiseksi kansainvälisellä tasolla kaupan vääristymien välttämiseksi,
- d) yksityisen aloitteellisuuden ja teollisen yhteistyön, yhteisyritykset mukaan lukien, kehittäminen ja rohkaiseminen,

- e) energiatehokkuudeltaan tehokkaimman, taloudellisesti kannattavan ja ympäristöystävällisen teknologian käytön tukeminen,
- f) innovatiivisten lähestymistapojen kannustaminen energiatehokkuuden parantamiseen pyrkivien investointien alalla, kuten esimerkiksi kolmannen osapuolen rahoitus ja yhteisrahoitus,
- g) tarkoituksenmukaisten energiataseiden ja energiatietokantojen kehittäminen, jotka sisältävät esimerkiksi riittävän eriteltyjä tietoja energiankysynnästä sekä energiatehokkuutta parantavasta teknologiasta,
- h) neuvonta- ja asiantuntijapalvelujen luomisen tukeminen, joita julkinen tai yksityinen teollisuus, tai julkisen palvelun laitokset voivat hoitaa, ja jotka antavat tietoja energiatehokkuusohjelmista ja -teknologiasta sekä neuvovat kuluttajia ja yrityksiä,
- i) yhteistuotantohankkeiden ja kaukolämmön tuotannon sekä kiinteistöihin ja teollisuuden käyttöön tapahtuvan lämmönjakelun tehokkuutta parantavien toimenpiteiden tukeminen ja kannustaminen,
- j) sellaisten energiatehokkuuteen alaan erikoistuneiden toimielinten perustaminen asianmukaiselle tasolle, joilla on tarvittavat varat ja tarpeellinen henkilökunta toimintaperiaatteiden kehittämiseen ja toteuttamiseen.
- 3 Energiatehokkuusohjelmia toteuttaessaan aikana sopimuspuolet varmistavat, että riittävät toimenpiteet koskevat ja oikeudelliset perusrakenteet ovat olemassa.

III OSASTO

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

9 artikla

Yhteistyöalueet

Sopimuspuolet voivat olla yhteistyössä kaikin asianmukaisiksi katsotuin tavoin. Mahdollisia yhteistyöaloja on lueteltu liitteessä.

IV OSASTO

HALLINNOLLISET JA OIKEUDELLISET MÄÄRÄYKSET

10 artikla

Peruskirjaa käsittelevän konferenssin merkitys

1 Kaikki tämän pöytäkirjan mukaiset peruskirjaa käsittelevän konferenssin päätökset tekevät ainoastaan ne energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen sopimuspuolet, jotka ovat tämän pöytäkirjan sopimuspuolia.

2 Peruskirjaa käsittelevä konferenssi pyrkii hyväksymään tämän pöytäkirjan voimaan tuloa seuraavien 180 päivän kuluessa ne menettelyt, joiden tarkoituksena on valvoa ja helpottaa sen määräyksien toteuttamista, mukaan lukien ilmoittamisvelvollisuus, sekä määrittää 9 artiklan mukaiset yhteistyöalueet.

11 artikla

Sihteeristö ja rahoitus

1 Energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen 35 artiklan mukaisesti perustettu sihteeristö antaa peruskirjaa käsittelevälle konferenssille kaiken tarvittavan avun sen tehtävän suorittamiseksi tämän pöytäkirjan mukaisesti, sekä antaa tarvittaessa sellaisia muita palveluita pöytäkirjan toteuttamiseksi, joita saatetaan tarvita ajoittain, jos peruskirjaa käsittelevä konferenssi ne hyväksyy.

2 Tämän pöytäkirjan sopimuspuolet vastaavat tästä pöytäkirjasta johtuvista sihteeristön ja peruskirjaa käsittelevän konferenssin kuluista maksukykyensä mukaan, joka on määritelty energiaperuskirjan liitteessä B olevan kaavan mukaisesti.

12 artikla

Äänestykset

1 Peruskirjaa käsittelevän konferenssin läsnäolevilta ja äänestävilta sopimuspuoilta vaaditaan yksimielisyyttä päätettäessä seuraavista asioista:

a) muutosten hyväksymisestä tähän pöytäkirjaan,

ja

b) hyväksyä 16 artiklan nojalla liittymiset tähän pöytäkirjaan.

Sopimuspuolet pyrkivät kaikin keinoin pääsemään sopimukseen konsensuksella kaikissa muissa kysymyksissä, jotka tämän pöytäkirjan mukaan vaativat niiden päätöstä. Jos päätöstä ei voida tehdä yksimielisesti, muista kuin talousarviota koskevista kysymyksistä tehdään päätökset läsnäolevien ja äänestävien sopimuspuolten kolmen neljäsosan enemmistöllä näistä kysymyksistä päättävässä peruskirjaa käsittelevän konferenssin kokouksessa.

Talousarviota koskevat päätökset tehdään sopimuspuolten määränemmistöllä, joiden 11 artiklan 2 kohdan nojalla määritellyt maksuosuudet ovat yhdessä vähintään kolme neljänestä määriteltyjen maksuosuuksien kokonaismäärästä.

2 Tässä artiklassa "läsnäolevilla ja äänestävillä sopimuspuolilla" tarkoitetaan tämän pöytäkirjan läsnäolevia sopimuspuolia, jotka antavat puoltavan tai vastustavan äänensä, peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi kuitenkin hyväksyä menettelysääntöjä, jotka sallivat sopimuspuolten tekemän kyseisiä päätöksiä kirjeitse.

3 Lukuun ottamatta kohdassa 1 tarkoitettuja talousarviota koskevia kysymyksiä, mikään tässä artiklassa tarkoitettu päätös ei ole pätevä, ellei sillä ole sopimuspuolten yksinkertaisen äänen enemmistön tukea.

4 Äänestettäessä alueellisella taloudellisella yhdentymisjärjestöllä on yhtä suuri äänimäärä, kuin sen jäsenvaltioilla, jotka ovat tämän pöytäkirjan sopimuspuolina, jos se ei käytä äänioikeuttaan sen jäsenvaltioiden käyttäessä omaansa, ja päinvastoin.

5 Jos jokin sopimuspuoli on jatkuvasti jäljessä tämän pöytäkirjan määräämistä maksuvelvoitteista, peruskirjaa käsittelevä konferenssi voi pidättää kyseisen sopimuspuolen äänioikeuden kokonaisuudessaan tai osaksi.

13 artikla

Suhde energiaperuskirjaa koskevaan sopimukseen

1 Jos tämän pöytäkirjan ja energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen määräykset ovat ristiriidassa, energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen määräykset menevät ristiriidan osalta edelle.

2 Edellä 10 artiklan 1 kohtaa ja 12 artiklan 1-3 kohtaa ei sovelleta peruskirjaa käsittelevässä konferenssissa toteutettaviin äänestyksiin, jotka koskevat tähän pöytäkirjaan tehtäviä muutoksia, joilla määrätään tehtäviä tai toimia peruskirjaa käsittelevälle konferenssille tai sihteeristölle, joiden perustamisesta määrätään energiaperuskirjaa koskevassa sopimuksessa.

V OSASTO

LOPPUMÄÄRÄYKSET

14 artikla

Allekirjoittaminen

Tämä pöytäkirja on avoimna allekirjoittamista varten Lisabonissa 17 päivästä joulukuuta 1994 16 päivään kesäkuuta 1995 valtioille ja alueellisille taloudellisille yhdentymisjärjestöille, joiden edustajat ovat allekirjoittaneet peruskirjan ja sopimuksen energiaperuskirjasta.

15 artikla

Ratifiointi ja hyväksyminen

Tämä pöytäkirja annetaan allekirjoittaneiden ratifioitavaksi tai hyväksyttäväksi. Ratifiointi- tai hyväksymiskirjat talletetaan tallettajan huostaan.

16 artikla

Liittyminen

Tämä pöytäkirja on siitä päivästä alkaen, jolloin määräaika tämän pöytäkirjan allekirjoittamiselle on kulunut loppuun, avoin niiden valtioiden ja alueellisten taloudellisten yhdentymisjärjestöjen liittymiselle, jotka ovat allekirjoittaneet peruskirjan ja ovat sopimuspuolina sopimuksessa energiaperuskirjasta ehdoilla, jotka peruskirjaa käsittelevä konferenssi hyväksyy. Liittymiskirjat talletetaan tallettajan huostaan.

17 artikla

Muutokset

1 Jokainen sopimuspuoli voi tehdä muutosehdotuksia tähän pöytäkirjaan.

2 Sihteeristö antaa kaikki tämän pöytäkirjan muutosehdotukset sopimuspuolten tiedoksi vähintään kolme kuukautta ennen päivää, jona se annetaan peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksyttäväksi.

3 Sihteeristö antaa peruskirjaa käsittelevän konferenssin hyväksymät tämän pöytäkirjan muutokset tiedoksi tallettajalle, joka toimittaa ne kaikille sopimuspuolille ratifiointia tai hyväksymistä varten.

4 Tämän pöytäkirjan muutosten ratifiointi- ja hyväksymiskirjat talletetaan tallettajan huostaan. Muutokset astuvat voimaan ne ratifioineiden tai hyväksyneiden sopimuspuolten välillä kolmantenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun ratifiointi- ja hyväksymiskirjat, kolmelta neljännekseltä sopimuspuolista, on talletettu tallettajan huostaan. Sen jälkeen muutokset astuvat voimaan muille sopimuspuolille kolmantenakymmenentenä päivänä siitä, kun mainittu sopimuspuoli on tallettanut muutosten ratifiointi- tai hyväksymiskirjansa.

18 artikla

Voimaantulo

1 Tämä pöytäkirja tulee voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun viidestoista valtio tai alueellinen taloudellinen yhdentymisjärjestö, joka on peruskirjan allekirjoittaja ja energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen sopimuspuoli, on tallettanut ratifiointi- tai hyväksymisasiakirjan tai liittynyt siihen, tai päivänä, jona sopimus energiaperuskirjasta tulee voimaan, jos se on myöhempi.

2 Kussakin valtiossa tai alueellisessa taloudellisessa yhdentymisjärjestössä, jossa sopimus energiaperuskirjasta on tullut voimaan, ja joka ratifioi tai hyväksyy tämän pöytäkirjan tai liittyy siihen sen 1 kohdan mukaisen voimaantumisen jälkeen, tämä pöytäkirja tulee voimaan

kolmantenkymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun kyseinen valtio tai alueellinen taloudellinen yhdyntymisjärjestö on tallettanut ratifiointi- tai hyväksymiskirjansa tai liittynyt siihen.

3 Edellä 1 kohdan tarkoittamassa mielessä, alueellisen taloudellisen yhdyntymisjärjestön tallettamaa kirjaa ei pidetä lisäyksenä kyseisen järjestön jäsenmaiden tallettamiin kirjoihin.

19 artikla

Varaumat

Tämän pöytäkirjan määräyksiin ei voi tehdä varauksia.

20 artikla

Irtisanominen

1 Kun tämä pöytäkirja on tullut voimaan jonkin sopimuspuolen osalta, sopimuspuoli voi milloin tahansa ilmoittaa kirjallisesti tallettajalle tämän pöytäkirjan irtisanomisesta.

2 Sopimuspuolen, joka irtisanoo energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen, katsotaan irtisanovan myös tämän pöytäkirjan.

3 Edellä 1 kohdassa tarkoitettu irtisanominen tulee voimaan 90 päivää sen jälkeen, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen. Edellä 2 kohdassa tarkoitettun irtisanomisen voimaantulopäivä on sama kuin energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen irtisanomisen voimaantulopäivä.

21 artikla

Tallettaja

Portugalin tasavallan hallitus on tämän pöytäkirjan tallettaja.

22 artikla

Tekstien todistusvoimaisuus

Tämän vakuudeksi allamainitut tätä varten asianmukaisesti valtuutetut edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen saksan, englannin, espanjan, ranskan, italian ja venäjän kielellä, joista kukin on yhtä todistusvoimainen, yhtenä kappaleena, joka on talletettu Portugalin tasavallan hallituksen haltuun.

Done at Lisbon on the seventeenth day of December in the year one thousand nine hundred and ninety-four.

Fait à Lisbonne, le dix-sept décembre mil neuf cent quatre-vingt-quatorze.

Geschehen zu Lissabon am siebzehnten Dezember neunzehnhundertvierundneunzig.

Fatto a Lisbona il diciassettesimo giorno del mese di dicembre dell'anno millenovecentonovanta-quattro.

Совершено в Лиссабоне в семнадцатый день декабря одна тысяча девятьсот девяносто четвертого года.

Hecho en Lisboa, el diecisiete de diciembre de mil novecientos noventa y cuatro.

Udfærdiget i Lissabon, den syttende december nittenhundrede og fireoghalvfems.

Έγινε στη Λισαβόνα, στις δέκα επτά Δεκεμβρίου του έτους χίλια ενιακόσια ενενήντα τέσσερα.

Gedaan te Lissabon, de zeventiende december negentienhonderd vierennegentig.

Feito em Lisboa, aos dezassete de Dezembro de mil novecentos e noventa e quatro.

Për Republikën e Shqipërisë

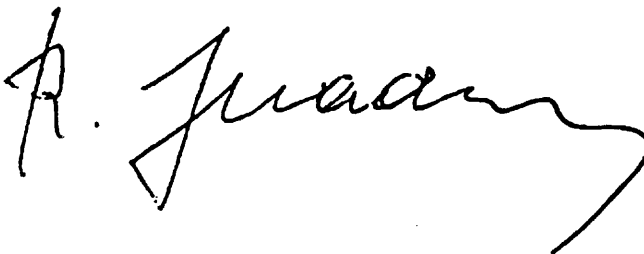
Հայաստանի Հանրապետության համար

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

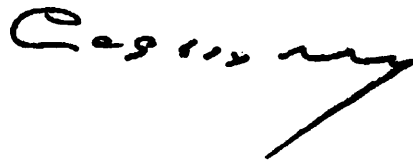
For Australia

A handwritten signature in black ink, featuring a large, stylized initial 'A' followed by a cursive name.

Für die Republik Österreich

A handwritten signature in black ink, starting with a large 'A.' followed by a cursive name.

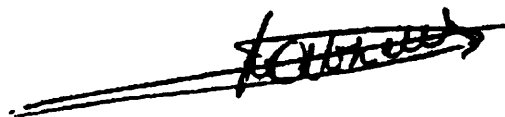
Азербайджан ачынчан

Pour le royaume de Belgique

Voor het Koninkrijk België

Für das Königreich Belgien

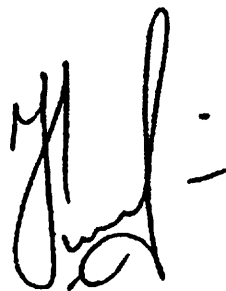

Cette signature engage également la Communauté française de Belgique, la Communauté flamande, la Communauté germanophone de Belgique, la Région wallonne, la Région flamande et la région de Bruxelles-Capitale.

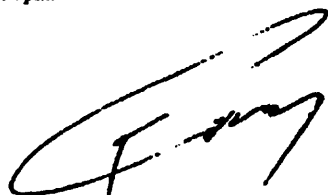
Deze handtekening bindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap van België, de Duitstalige Gemeenschap van België, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Diese Unterschrift bindet ebenso die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft Belgiens, die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens, die Flämische Region, die Wallonische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

Ад імя Рэспублікі Беларусь

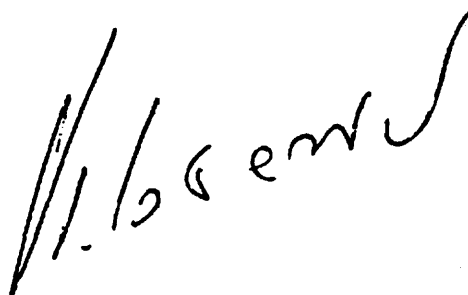

За Република България

For Canada
Pour le Canada

za Republiku Hrvatsku

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ivo Gornjanić". The signature is written in a cursive style with some overlapping strokes.

For the Republic of Cyprus

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Arisides Louca". The signature is written in a cursive style.

Za Českou Republiku

For Kongeriget Danmark

Olle Gens. Jørgen

Eesti Vabariigi nimel

A. Mitter

Por las Comunidades Europeas

For De Europæiske Fællesskaber

Für die Europäischen Gemeinschaften

Για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες

For the European Communities

Pour les Communautés européennes

Per le Comunità europee

Voor de Europese Gemeenschappen

Pelas Comunidades Europeias

Yrjö Alho

Suomen tasavallan puolesta

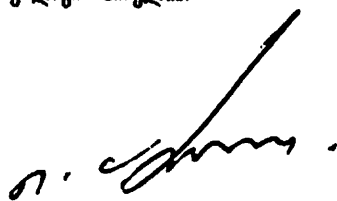
J. Alho

Pour la République française

Alain Grenier

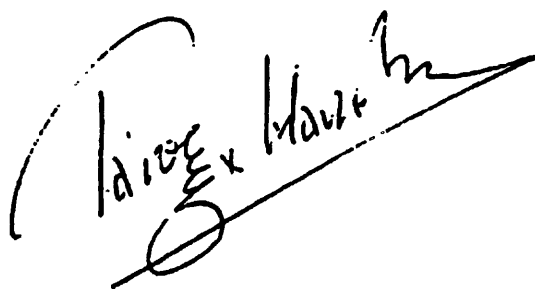
საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო

Für die Bundesrepublik Deutschland

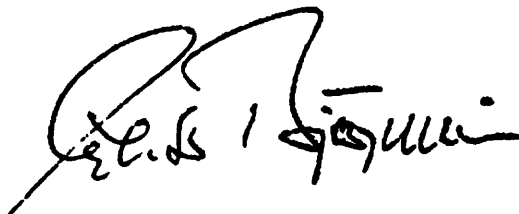
Walter Klaus

Για την Ελληνική Δημοκρατία

A Magyar Köztársaság nevében

Fyrir hönd Lýðveldisins Íslands

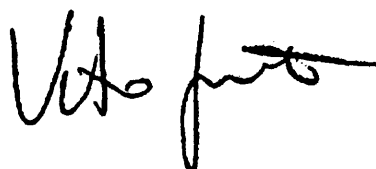

Thar cheann na hÉireann

For Ireland

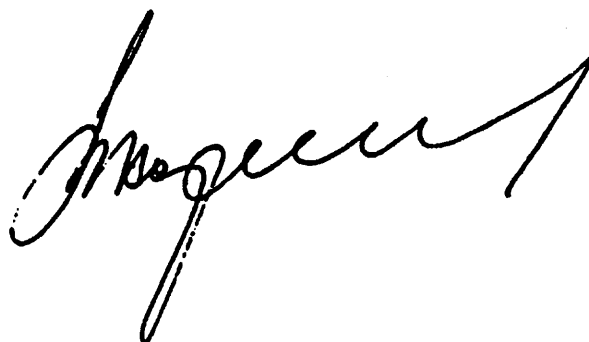

Per la Repubblica italiana

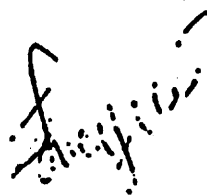

日本国のために

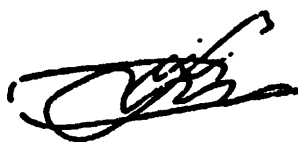
Қазақстан Республикасының атынан

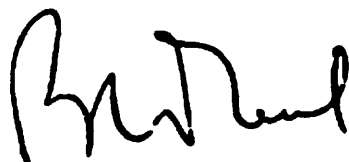
Киргиз Республикасы Учуу

Latvijas Republikas vārda

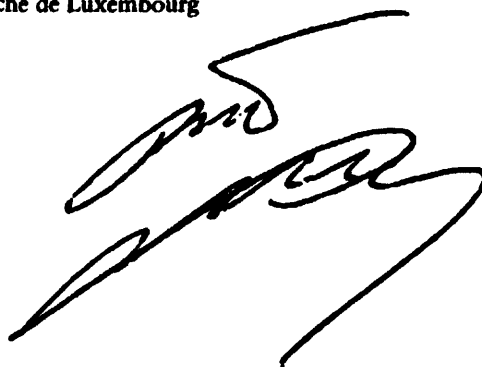

Für das Fürstentum Liechtenstein

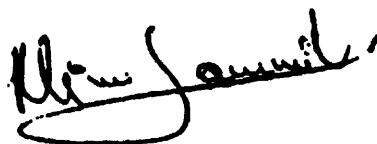
A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Andreas', written in a cursive style.

Lietuvos Respublikos vardu

Pour le grand-duché de Luxembourg

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Jean-Claude Juncker', written in a cursive style.

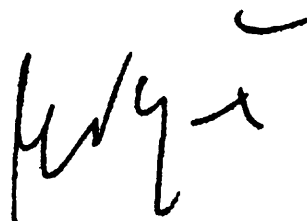
For the Republic of Malta

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Alvin Dimech', written in a cursive style.

Pentru Republica Moldova

Voor het Koninkrijk der Nederlanden

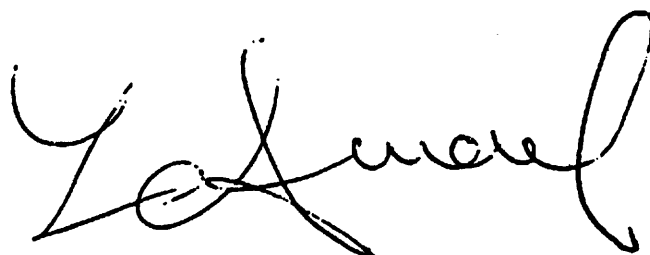

For Kongeriket Norge

Za Rzeczpospolitą Polską

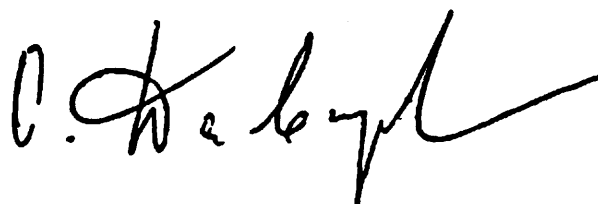

Pela República Portuguesa

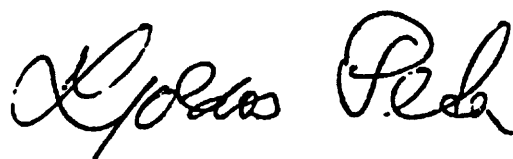

Pentru România

За Российскую Федерацию

Za Slovenskú republiku

Za Republiko Slovenijo

Boris Štrelc

Por el Reino de España

Agustín Gago

För Konungariket Sverige

Kersti Asp. Johansson

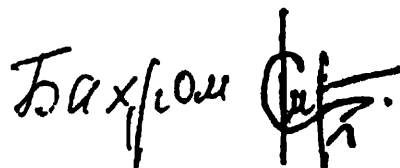
Für die Schweizerische Eidgenossenschaft

Pour la Confédération suisse

Per la Confederazione svizzera

Isabelle

Аз ном Тарихигон

Türkiye Cumhuriyeti adına

Туркменистан Хөкуматини админдан

За Украину

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ch. Wood". The signature is written in a cursive, flowing style.

For the United States of America

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати номидан

—

LIITE

Esimerkkiluettelo, joka ei ole tyhjentävä, 9 artiklan mukaisista mahdollisista yhteistyöalueista

Energiatehokkuusohjelman kehittäminen, energiatehokkuuden rajojen ja mahdollisuuksien tunnistaminen ja energialuokitusta ja -tehokkuutta koskevien standardien kehittäminen.

Energiakierron ympäristövaikutusten arvioiminen.

Taloudellisten, lainsäädännöllisten ja sääntelytoimenpiteiden kehittäminen.

Kansainvälisten tekijänoikeusjärjestelmien ja muiden sovellettavien kansainvälisten sopimusten piiriin kuuluvat teknologian siirrot, tekninen apu ja teolliset yhteisyritykset.

Tutkimus ja kehitys.

Opetus, koulutus, tiedotus ja tilastot.

Verotuksellisten tai muiden markkinapohjaisten ohjauskeinojen tunnistaminen ja määrittely, myytävät luvat mukaanluettuna ulkoisten, erityisesti ympäristökustannusten ja -hyötyjen arvioimiseksi.

Energia-analyysi ja energiapolitiikan laatiminen:

- energiatehokkuuden mahdollisuuksien arvioiminen,
- energian kysynnän arviointi ja tilastoiminen,
- lainsäädännöllisten ja sääntelytoimenpiteiden kehittäminen,
- energiavarojen kokonaisvaltainen suunnittelu ja kysynnän hallinta,
- ympäristövaikutusten arviointi, suuret energiaprojektit mukaanlukien.

Taloudellisten energiatehokkuutta ja ympäristötavoitteita parantamaan tarkoitettujen ohjauskeinojen arviointi.

Hiiivitysten jalostuksen, muuntamisen, kuljetuksen ja jakelun alojen energiatehokkuuden arviointi.

Energiatehokkuuden parantaminen sähköntuotannon ja -siirron alalla:

- yhteistuotanto
- voimalan laitteet (polttoainekattilat, turbiinit, generaattorit, jne.)
- verkon yhtenäistäminen.

Energiatehokkuuden parantaminen rakennusallalla:

- lämpöeristysstandardit, passiivinen aurinkolämmitys ja ilmastointi,
- tilojen lämmitys ja ilmastointijärjestelmät,
- tehokkaat NO_x päästöiltään matalat polttimet,
- mittaustekniikat ja yksilöllinen mittaaminen,
- kodinkoneet ja valaistus.

Kunnalliset ja paikallispalvelut:

- kaukolämpöjärjestelmät,
- tehokkaat kaasunjakelujärjestelmät,
- energiasuunnitteluteknologia,

- kaupunkien tai muiden vastaavien alueellisten yksikköjen yhdistäminen,
- energiahuolto kaupungeissa ja julkisissa rakennuksissa,
- jätehuolto ja energian talteenotto jätteestä.

Energiätehokkuuden parantaminen teollisuuden alalla:

- yhteisyritykset,
- monivaiheinen energia, yhteistuotanto ja hukkalämmön talteenotto,
- energiatilintarkastukset.

Energiätehokkuuden parantaminen kuljetusalalla:

- moottoriajoneuvojen suoritusvaatimusten luokitus,
- tehokkaiden kuljetusperusrakenteiden kehittäminen.

Tiedottaminen:

- valistustoiminta,
- tietokannat: pääsy, tekniset määritykset, tietojärjestelmät,
- teknisen tiedon levittäminen, kerääminen ja vertailu,
- käyttäytymistutkimukset.

Koulutus ja opetus:

- energia-alan johtajien, viranomaisten, insinöörien ja opiskelijoiden vaihto,
- kansainvälisten kurssien järjestäminen.

Rahoitus:

- oikeudellisten kehysten kehittäminen,
  - kolmannen osapuolen rahoitus,
  - yhteisyritykset,
  - yhteisrahoitus.
-